

REGIONÁLNE DISPARITY A ICH RIEŠENIE NA SLOVENSKU V ROZLIČNÝCH KONTEXTOK

René MATLOVIČ¹ – Kvetoslava MATLOVIČOVÁ¹

Abstract: *The presented paper follows several numbers of aims. After a brief introduction to the terminology, in the first part we will justify the meaning of research on regional disparities. In the second part, we will point to several methodological pitfalls of regional disparities analysis, with particular regard to the issue of the appropriate territorial division choice, the indicators choice and the integrated indicator construction. In the third part, we will examine the development of regional disparities in Slovakia in recent years, taking into account different models of territorial division in order to eliminate the effect of the capital city. In the fourth part, through analysis of the selected financial instruments, we will examine whether the regional policy in Slovakia contributed to a slowdown of regional disparities increase, with particular regard to reducing its impact on West-East polarization in Slovakia.*

Keywords: *social and economical indicators, regional disparities, Slovakia, territorial division, regional policy*

R11 (JEL)

ÚVOD

Regionálne disparity sú pomerne často používaným termínom, ktorý je však v odbornej literatúre a v spoločenskej praxi chápaný veľmi rôznorodo. Disparity sa vo všeobecnosti chápu ako nerovnomernosti, rozdiely, heterogenity či diferencie (Viturka 2010, s. 131). V našom príspevku ich budeme chápať ako rozdiely v stupni sociálno-ekonomického rozvoja jednotlivých regiónov, pod ktorými rozumieme kraje ako jednotky územno-správneho členenia SR. Problematika analýzy regionálneho rozvoja, regionálnych disparít a fenoménu priestorovej polarizácie sa v ostatných rokoch stala na Slovensku veľmi populárna. Venujú sa jej geografi (napr. Džupinová, Halás, Horňák, Hurbánek, Káčerová, Michniak, Ondoš, Rochovská 2008, Hurbánek 2008, Ira, Michálek, Podolák 2008, Klamár 2008, Klamár, Rosič 2009, Kling 2002, Korec 2004, 2005, 2009, Korec, Ondoš 2004, 2007, 2008, Korec, Bystrická, Ondoš 2008, Lauko, Gurňák, Križan 2010, Matlovič 2004, Matlovič, Matlovičová 2005, 2008, Matlovič, Klamár, Matlovičová 2009, Michálek 2007, Rajčáková, Švecová 2002, 2009, 2010, Sloboda 2006, Slobodníková 2010), ekonómovia (napr. Baláž 2004, Benč 2002, Buček 1999, Buček, Kováč-Gerulová 2008, Buček, Rehák, Ivaničková 2011, Čapková 2009, Hajko, Klátik, Tunega 2011, Haulíková, Benč 2001, Hudec, Bíla 2008, Kožiak 2008, Tvrdón 2002, Tvrdón, Kmecová 2007, Tvrdón, Skokan 2011) a sociológovia (Faltán 2008, Faltán, Pašiak 2004, Gajdoš 2008). Vznikli

1 **prof. RNDr. René Matlovič, PhD.; RNDr. Kvetoslava Matlovičová, PhD.**

University of Prešov, Department of Geography and Regional Development, Ul. 17. novembra 1, 081 16 Prešov, Slovak Republic, rene.matlovic@unipo.sk, kveta.matlovicova@gmail.com

viaceré práce usilujúce sa o interdisciplinárne uchopenie tejto problematiky (napr. Ira, Faltán, Pašiak, Gajdoš 2005). Na empirické štúdie nadviazali viaceré teoreticko-metodologické práce (napr. Belajová, Fáziková 2005, Buček a kol. 2006, Buček, Rehák, Tvrdoň 2010, Ivanička, Ivaničková 2007, Michaeli, Matlovič, Ištók, Hofierka, Klamár, Mintálová, Mitříková 2010, Rajčáková 2005, Samson a kol. 1997, Tvrdoň, Hamalová, Žárska 1995, Výrostová 2010). Okrem prác domácej proveniencie sa značne využívajú aj podnety od zahraničných autorov (napr. Blažek 1996, Blažek, Uhlíř 2002, Hampl 2007, Hampl a kol. 2001, 2005, Hampl, Müller 2011, Kutscherauer a kol. 2010, Maier, Tödtling 1997, 1998, Novotný 2010, Štika 2004, Tomeš, Hampl 1999, Viturka 2007, 2010, Wokoun a kol. 2008). Ukazuje sa, že výskum regionálnych disparít si vyžaduje interdisciplinárny prístup, pretože doterajšie prístupy opierajúce sa dominantne o ekonomické dimenzie nevystihujú celú komplexnosť problematiky.

V predloženej stati sledujeme viacero cieľov. Po krátkom terminologickom úvode zdôvodníme v prvej časti zmysel výskumu regionálnych disparít. V druhej časti poukážeme na viaceré metodologické úskalia analýzy regionálnych disparít s osobitným zreteľom na problematiku voľby vhodného územného členenia, výberu indikátorov a konštrukciu integrovaného ukazovateľa. V tretej časti preskúmame vývoj regionálnych disparít na Slovensku v predkrízovom období (2003-2007), pričom zohľadníme viacero modelov územného členenia s cieľom eliminovať efekt hlavného mesta. V štvrtej časti prostredníctvom analýzy vybraných finančných nástrojov preskúmame, či regionálna politika na Slovensku prispievala k spomaleniu rastu regionálnych disparít, s osobitným zreteľom na jej vplyv na zníženie západovýchodnej polarizácie Slovenska.

PREČO SKÚMAŤ REGIONÁLNE DISPARITY?

V súvislosti s fenoménom regionálnych disparít si možno položiť otázku významu ich skúmania. Naliehavosť tejto otázky sa zvýši najmä v prípade, ak vychádzame z neoklasickej a neoliberalnej teoretickej bázy, ktorá predpokladá konvergentné tendencie regionálneho rozvoja v dlhodobom časovom horizonte. Rozdiely medzi regiónmi sú determinované ich odlišnými podmienkami a sú teda prirodzené. Efektívnu alokáciu zdrojov zabezpečuje trhový mechanizmus a umelé intervencie štátu do tohto mechanizmu sú nežiaduce (s výnimkou zaistenia právneho rámca fungovania trhu, udržiavania poriadku a vymožitelnosti práva, slobodného prístupu k informáciám a potlačovania kartelov) (Blažek, Uhlíř 2002). Na druhej strane existuje aj druhá skupina divergentných teórií, ktoré sa teoreticky opierajú o keynesiánstvo a neomarxizmus. Predpokladajú dlhodobu nerovnomerný ekonomický rozvoj a zmiernenie regionálnych disparít si teda podľa nich vyžaduje štátne intervencie (Blažek, Uhlíř 2002).

V našich podmienkach sa fenomén regionálnych disparít viaže na regionálne dopady postkomunistickej ekonomickej transformácie po r. 1989. Dedičstvom reálneho socializmu bola vysoká miera nivelizácie v sociálnej a ekonomickej diferenciácii regiónov. Ekonomická transformácia priniesla zvýšenú dynamiku regionálneho vývoja, pričom sa začali prejavovať diferenciačné tendencie ako dôsledok pôsobenia konkurenčných mechanizmov. Podľa M. Hampla a J. Müllera (2011, s. 216) išlo v podstate o interferenciu postkomunistickej a postindustriálnej transformácie, čiže na jednej strane nápravy nedostatočne efektívnej distribúcie kapitálu a pracovných zdrojov, zdedených z obdobia

reálneho socializmu a na strane druhej kvalitatívne prehodenie a reštrukturalizáciu jednotlivých ekonomických aktivít.

V počiatočnom období transformácie sa prejavovala dominancia neoliberálnych ekonomických prístupov a panovala všeobecná nechuť k plánovaniu a tým aj regionálnej politike (Haml, Müller 2011, s. 212). Bádateľský postoj k regionálnym nerovnostiam sa menil až postupne, pričom bol podmienený skupinou impulzov. V súlade s M. Hamplo a J. Müllerom (2011, s. 212) a D. Slobodom (2006, s. 4) je možné konštatovať, že záujem o regionálne disparity sa zvýšil v súvislosti s konštituovaním a rastúcou úlohou regionálnych samospráv a bol tiež podmienený európskou integráciou, teda vstupom Slovenska do Európskej únie v r. 2004, v ktorej sa uplatňuje regionálna politika inšpirovaná skupinou divergentných teórií regionálneho rozvoja a teda zameraná na znižovanie regionálnych rozdielov. Nezanedbateľným faktorom rastúceho záujmu o regionálne disparity na Slovensku je ich postupné prehľbovanie a tým aj zvyšujúca sa senzitivita verejnosti vo vzťahu k nerovnomernému vývoju regiónov. Podľa najnovšej regionálnej štatistickej ročenky (Eurostat 2010, s. 77) z r. 2010 sú na Slovensku druhé najvyššie vnútroštátne medziregionálne rozdiely v tvorbe HDP na 1 obyvateľa podľa územných jednotiek NUTS 2 v Európskej únii. Hodnota regiónu s najvyššou úrovňou tvorby HDP na 1 obyv. je na Slovensku 3,5 vyššia ako v regióne s najnižšou úrovňou ukazovateľa (vo Veľkej Británii je to 4,6 násobok). Ak hodnotíme vývoj regionálnych disparít v Európskej únii v r. 2000-2007 je možné vo všeobecnosti konštatovať konvergenčné tendencie. Rozptyl regionálneho HDP na 1 obyvateľa¹ podľa NUTS 2 sa znížil v rámci EÚ 27 z 32,7 % na 28,3 %. Slovensko však patrí do skupiny krajín, kde došlo k opačnému trendu a teda nárastu regionálnych disparít v sledovanom období (Bulharsko, Česko, Grécko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Slovensko a Veľká Británia) (Eurostat 2010, s. 84). V prípade Slovenska sa tento indikátor zvýšil z úrovne 26,5 % v r. 2000 na 30,8 % v r. 2007. Konvergenciu v EÚ potvrdzuje aj vývoj tohto ukazovateľa podľa členenia na NUTS 3. V rámci EÚ 27 klesol rozptyl z 35,5 % v r. 2000 na 32,7 % v r. 2007. Aj v tomto prípade patrí Slovensko do skupiny krajín (Bulharsko, Česko, Estónsko, Írsko, Grécko, Litva, Holandsko, Rumunsko, Maďarsko, Poľsko, Slovinsko, Veľká Británia) zaznamenali v období 2000-2007 prehĺbenie regionálnych disparít (tab. č. 1).

Celkový obraz regionálnej diferenciácie na Slovensku je charakterizovaný polarizáciou severozápad-juhovýchod, pričom najhoršie ukazovatele vykazuje južná časť stredného Slovenska a severovýchodné oblasti Slovenska (Džupinová et al. 2008, s. 175). Rastúca úroveň regionálnych rozdielov na Slovensku je konštatovaná aj v ďalších štúdiách – napr. Benč (2002), Buček, Rehák, Tvrdon (2010), Korec (2005), Matlovič, Matlovičová (2005), Korec (2009). Tento vývoj nemožno označiť za neočakávaný. Až na niektoré výnimky (aj to s pomerne nevýrazným nárastom) sú v tejto skupine postkomunistické krajiny, v ktorých stále doznieva špecifický proces transformácie centrálno-byrokratickej ekonomiky na trhovú ekonomiku. Ten je sprevádzaný nápravou nivelizačných deformácií vzniknutých v období reálneho socializmu, ktoré zapríčinili prepád ekonomickej efektívnosti

1 Indikátor rozptyl regionálneho HDP na obyvateľa je definovaný ako suma absolútnych rozdielov medzi hodnotami v regiónoch (NUTS 2 alebo NUTS 3) a celoštátnou hodnotou HDP na 1 obyvateľa (merané v bežných trhových cenách a vážených regionálnymi podielmi obyvateľov na celkovej populácii). Hodnota rozptylu regionálneho HDP na obyvateľa je nulová, ak hodnoty regionálnych HDP na obyvateľa sú vo všetkých regiónoch krajiny rovnaké (Eurostat 2010).

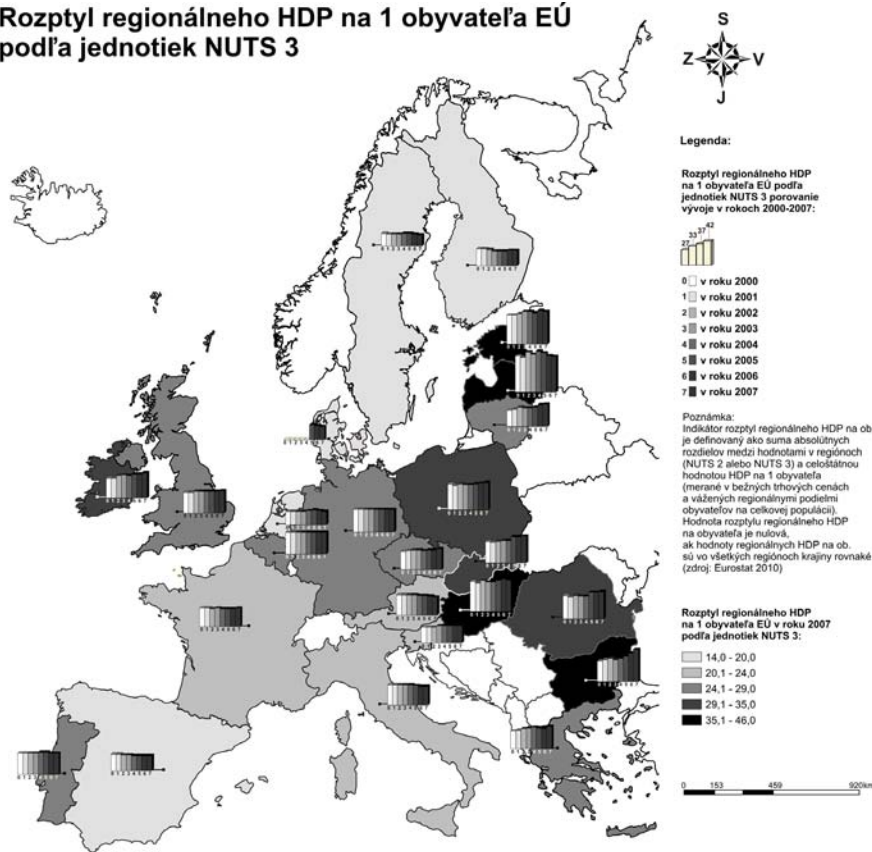
Tabuľka č. 1: Rozptyl regionálneho HDP na 1 obyvateľa v krajinách EÚ v r. 2000-2007 podľa jednotiek NUTS 3

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU (27)	35,5	35,2	34,5	34,1	33,4	33,4	33	32,7
Belgicko	28,4	28,4	28,4	27,8	28,2	28,3	27,9	27,9
Bulharsko	27,2	28,9	30,1	29,1	30	32,6	36,8	41,9
Česko	22,8	24,4	24,7	24,9	24,3	25,1	25,4	26,5
Dánsko	0	0	0	0	0	18,8	18,1	17,3
Nemecko	29,2	29,4	29,1	29,3	29,2	29,1	28,9	28,6
Estónsko	36,5	37,1	38,8	41,5	42,2	39,7	43,2	41,6
Írsko	25,8	26,1	29,4	30	28,9	30,7	31,4	33,2
Grécko	22,8	23,9	25,8	26,7	27,6	27,3	26,3	28,8
Španielsko	21,4	21	20,4	19,8	19,4	19,2	19,1	18,9
Francúzsko	23,9	23,8	23,4	23,6	22,6	23,3	23,1	24,3
Taliansko	26,3	26	25,6	25,5	25,5	24,9	24,4	24,2
Cyprus	-	-	-	-	-	-	-	-
Lotyšsko	46,9	45,2	51,9	49	52,8	51,4	46,8	45,6
Litva	20,8	21,8	24,5	24,2	23,5	25,1	27,7	28,9
Luxembursko	-	-	-	-	-	-	-	-
Maďarsko	39,3	37,4	39,6	37,6	37,8	40,1	42,3	41,3
Malta	-	-	-	-	-	-	-	-
Holandsko	16,7	16,7	17,2	17,4	17,9	18,8	18,4	17,3
Rakúsko	26,3	26,3	26,4	25,9	25	24,6	24,1	23,4
Poľsko	32,8	31,1	32,7	32,4	32,2	33,3	34,4	34,5
Portugalsko	27,3	27	26,9	27,3	27,6	28,1	27,1	26,6
Rumunsko	30,2	28	30	29,3	29,2	33,7	34,4	35,3
Slovinsko	19,5	20,1	20,3	22,2	21,9	21,8	22,4	22,3
Slovensko	27,7	27,4	28,1	28,6	29,1	33,6	34,4	35,3
Fínsko	21,7	22,1	20,8	19,2	19,1	19,3	20,2	19,7
Švédsko	15,8	14,9	15,3	14,8	15,6	16,3	15	14,4
Veľká Británia	27,3	27,2	27,9	27,9	27,5	27,5	28,1	29,0

Zdroj: Eurostat

a následný hospodársky kolaps štátov socialistickej sústavy. Sprievodným znakom týchto zmien sú heterogenizačné tendencie. Heterogenizačné tendencie sú posilňované prebiehajúcou metropolizáciou, ktorá je spätá s rýchlym rozvojom miest plniacich metropolitné funkcie. Sú to najmä hlavné mestá, v ktorých sa koncentrujú rýchlo sa rozvíjajúce nové odvetvia ekonomiky, využívajúce vysokokvalifikovanú pracovnú silu a inovatívne technológie. Metropoly určujú teda rytmus hospodárskeho rozvoja, čo niekedy vedie až k ich odtrhnutiu sa od periférnych regiónov, ktorých šance na vymanenie sa zo zaostávania sú čoraz nižšie (Gorzela 2009, s. 22). Viacerí autori sa napriek tomu (napr. Blažek, Csank 2007, Hampl 2005, Korec 2009, Strykiewicz a kol. 2007) domnievajú, že prvá etapa transformácie postkomunistických krajín strednej Európy sa už ukončila a približne

Rozptyl regionálneho HDP na 1 obyvateľa EÚ podľa jednotiek NUTS 3

od prelomu tisícročí v podmienkach Česka (Blažek, Csank 2007, s. 948) alebo roku 2006 v podmienkach Slovenska (Korec 2009, s. 258) nastáva druhá, kvalitatívne odlišná etapa. Kým v prvej etape sa vplyvom selektívnych tendencií sformovali regionálne vzorce sociálnej a ekonomickej diferenciacie (na Slovensku je to vzorec rozvinutý západ/severozápad – zaostávajúci východ/juhovýchod, v druhej etape sa predpokladá relatívna stabilizácia regionálnych vzorcov (Korec 2009, s. 258). Hampl (2005, s. 112) ďalší vývojový progres vidí v kvalitatívnych premenách hierarchickej organizácie, v zvyšovaní jej kooperatívnych funkcií a vo zvyšovaní organickosti (prepojenosti) systému. Hampl (2005, 2010) však rozlišuje medzi územnými (sociogeografickými) nerovnomernosťami a spoločenskými (geosociálnymi) nerovnomernosťami. Kým nárast geosociálnych rozdielov v transformačnom období považuje za dočasný, čo dáva do súvislosti s teóriami regionálnych rozvojových cyklov Friedmanna (1966) a Kuznetsa (1955), vývoj územných (sociálnogeografických) nerovností považuje z dlhodobého hľadiska za prevažne divergentne orientovaný (Hampl a Müller 2011, s. 217).

Prípady Veľkej Británie, Grécka a Írska však indikujú, že divergencia môže byť okrem špecifickej podmienenosti postkomunistickou transformáciou spôsobená aj všeobecnejší-

mi vývinovými tendenciami. P. Korec (2009, s. 260) upozorňuje na interferenciu vplyvov postkomunistickej transformácie, procesov globalizácie a vstupu do postindustriálneho vývojového štádia v podmienkach Slovenska. M. Hampl (2001, s. 314) považuje heterogenizačné a homogenizačné procesy za komponenty integrálneho vývojového mechanizmu. Kľúčovú úlohu hrá existencia nerovnomernej diferenciacie prírodného a sociálno-ekonomicko-kultúrneho prostredia (teda územne diferencovaná distribúcia rozvojového potenciálu), ktorá zákonite podmieňuje nerovnomerný priebeh vývoja a difúzie zmien. Tieto predpoklady nerovnomerného vývoja sú posilňované prostredníctvom konkurenčných mechanizmov (trhový mechanizmus) a kumulatívnym efektom ich pôsobenia (napr. akumulácia kapitálu). Všeobecná úloha diferenciacie a nadväzujúcich heterogenizačných procesov ako podnetov zmien a ich postupnej realizácie je podľa Hampla (2001) z hľadiska vývojového pokroku nevyhnutná. Diferenciácia a heterogenizačné procesy majú teda zákonitú povahu. Podobne zákonitú povahu majú ich dôsledky a nimi vyvolané reakcie. Dôsledky a reakcie je potrebné rozčleniť na pozitívne a negatívne.

V pozitívnom prípade ide o premietnutie sa úspechu „vedúcej menšiny“ do rozvoja celku a sprostredkovane aj do jeho ostatných častí (Hampl 2001, s. 315). Zjednodušene to Hampl vyjadril postupnosťou „rast silných regiónov – rozvoj celku – rozvoj všetkých regiónov“ (Hampl 2001, s. 311). Táto téza sa empiricky potvrdzuje aj na Slovensku. Dynamika vývoja v ostatných rokoch ukazuje, že dochádza k znižovaniu zaostávania všetkých regiónov SR za priemerom EÚ (tabuľka č. 2). Markantné zlepšenie zaznamenal Bratislavský kraj, ktorý sa zlepšil o 58 percentuálnych bodov. Nadpriemerné zlepšenie nastalo aj v prípade Trnavského kraja. Priemerné zlepšenie (o 22 percentuálnych bodov) nastalo v Žilinskom kraji. Ostatné kraje zaostali za slovenským priemerom, pričom najvýraznejšie Prešovský kraj a Banskobystrický kraj. Znamená to, že napriek celkovej konvergencii dochádzalo k zvýrazňovaniu regionálnych disparít v neprospech južného a východného Slovenska. Tieto dáta empiricky zatiaľ nepotvrdzujú domnienky niektorých autorov o nástupe novej kvalitatívnej etapy a zoslabovaní doterajších selektívnych tendencií (napr. Korec 2009, s. 258).

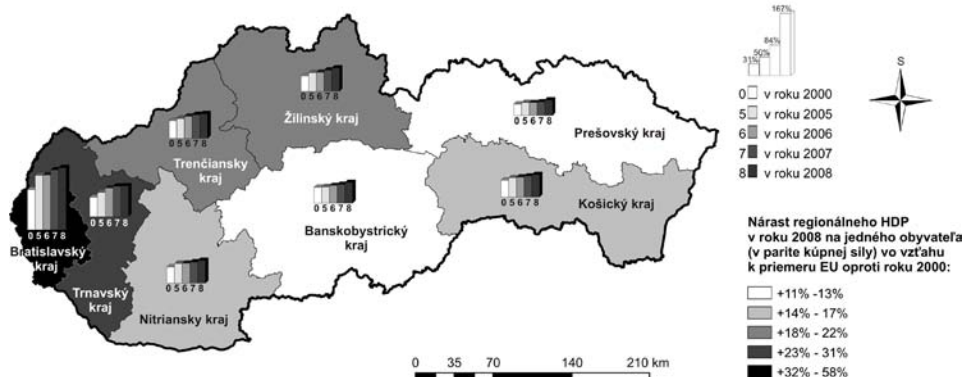
Tabuľka č. 2: Vývoj regionálneho HDP/obyv. (PPS) vo vzťahu k priemeru EÚ v r. 2000-2008 (v %)

	2000	2005	2006	2007	2008	Zmena 2008-2000
Slovenská republika	50	60	63	68	72	+22
Bratislavský kraj	109	147	148	161	167	+58
Trnavský kraj	53	65	77	82	83	+30
Trenčiansky kraj	47	53	59	63	66	+19
Nitriansky kraj	44	53	54	57	61	+17
Žilinský kraj	41	50	51	57	63	+22
Banskobystrický kraj	42	43	47	50	55	+13
Prešovský kraj	31	35	35	37	42	+11
Košický kraj	45	51	53	56	60	+15

Zdroj: Eurostat

Vývoj regionálneho HDP na 1 obyvateľa (v parite kúpnej sily) vo vzťahu k priemeru EÚ v roku 2000-2008 (v %)

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

V negatívnom prípade ide o prehĺbenie vnútorných nerovnomerností v rámci celku, ktorú môžu vyústiť až do jeho destabilizácie. Vznikajú takto tlaky na posilnenie regulácie spontánneho vývoja prostredníctvom celku a jemu zodpovedajúcich inštitúcií. M. Hampl (2001, s. 310) teda vyvodzuje záver o existencii ako konvergentných, tak aj divergentných tendencií vo vývoji diferenciácie, pričom môže dochádzať k ich striedaniu alebo paralelnej koexistencii v rozličných parciálnych zložkách spoločnosti. Meniaca sa intenzita týchto tendencií je logicky nevyhnutná, pretože jednostranná dominancia každej z nich by skôr alebo neskôr viedla k degenerácii systému a k zastaveniu jeho vývoja (buď dosiahnutím monopolu a následným umŕtvením totalitného typu alebo dosiahnutím úplne nivelizovanej situácie a následným umŕtvením aktivity častí, tak aj celku v dôsledku straty motivácie). Časovú prioritu majú divergentné (selektívne) tendencie nasledované konvergentnými (difúznymi) tendenciami, aspoň v prípade progresívneho smeru vývoja. Inovácie prinášajú nových nositeľov diferenciácie, pričom u starších fenoménov dochádza vplyvom difúzie k poklesu variability (Hampl 1998). Postupnosť rozvoja sa teda realizuje hierarchicky, čiže od vedúcich jednotiek k závislým jednotkám, resp. z jadra na perifériu (Hampl 2010, s. 17). Zdrojom divergentných tendencií je teda sociálna a geografická heterogenita a hierarchizácia, ktorá podmieňuje diferenciáciu častí (regiónov) podľa ich schopnosti prijať zmeny a teda podľa ich konkurenčnej úspešnosti. Zdrojom konvergentných tendencií je homogenita ľudských populácií, ktorá pôsobí na difúziu zmien do celého regionálneho systému a pôsobí teda v prospech udržania jeho vnútornej kohézie (Hampl 2010, s. 17). V tejto súvislosti sa objavuje problém primeranosti miery kompenzácií, resp. utlmenia v divergentnej fáze vzniknutých nerovnomerností, v konvergentnej fáze. Odvíja sa od neho miera efektu rozvoja pre celok a jeho časti (napr. regióny). Uvedený problém je zdrojom alternatívnych predstáv (pesimistická a optimistická) o prirodzenosti a spravodlivosti spoločenského vývoja. Z týchto predstáv sa odvodzujú rozličné ideológie (liberalizmus, konzervativizmus, socializmus), ktoré následne ovplyvňujú (regionálnu) politiku (Hampl 2001, s. 309-310).

V tejto súvislosti sa vynára zaujímavý problém posudzovania primeranosti sociálnych a územných nerovnomerností. Tejto problematike sa venovali napr. W. Molle (1997)

a J. Novotný (2004). J. Novotný (2004, s. 21) poukázal na úlohu diferencovanej miery citlivosti percepcie územných a spoločenských nerovnomerností. Vyplýva z toho poznatok, že sociálne a regionálne rozdiely nemusia mať taký význam, ak sú v danej spoločnosti považované za legitímne a naopak, v spoločnostiach s vyššou mierou citlivosti môžu aj menšie regionálne a spoločenské rozdiely spôsobiť sociálne konflikty. Na druhej strane sa ukazuje, že globálna kríza môže spôsobiť internacionalizáciu senzitivity obyvateľov vo vzťahu k príjmovým nerovnostiam. Príkladom môžu byť aktivity amerického hnutia Occupy Wall Street proti následkom zlyhania deregulovanej trhovej ekonomiky, ktoré v októbri 2011 vyvolali vlnu masových protestov v mnohých svetových metropolách. Tieto aspekty si uvedomujú aj politické strany pôsobiace na Slovensku. Každá z parlamentných strán sa vo svojom volebnom programe 2010-2014 zmienila o ambíciách riešiť problematiku nerovnomerného regionálneho rozvoja (tab. 3). Najmenej viditeľná je táto agenda vo volebnom programe strany Sloboda a solidarita, čo je pochopiteľné vzhľadom na jej afinitu k liberalizmu. Naopak, najväčší priestor agende regionálneho rozvoja vo svojom volebnom programe venovala strana SMER-SD, čo je tiež pochopiteľné vzhľadom na jej sociálno-demokratickú orientáciu.

Tabuľka č. 3: *Postoje parlamentných politických strán k riešeniu regionálneho rozvoja v SR*

Politická strana	Kľúčové tézy volebného programu pre roky 2010-2014 vo vzťahu k regionálnemu rozvoju
KDH	S cieľom aktivizovať ekonomický a sociálny potenciál a hodnoty skryté v regiónoch Slovenska bude presadzovať zjednodušenie prístupu regiónov k štrukturálnej podpore z eurofondov tak, aby sa v zmysle subsidiarity dostali potrebné prostriedky včas a na miesto podpory rozvoja regiónov a spolupráce medzi nimi
MOST-HÍD	zmiernenie regionálnych rozdielov v hospodárstve a životnej úrovni prostredníctvom európskej a štátnej politiky
SAS	zabezpečíme rozvoj diaľnic a rýchlocest. Nič nepomáha rozvoju regiónov viac, ako diaľnice a rýchlocesty. Investori budú schopní svoje budúce investície prispôsobiť výstavbe diaľničnej siete.
SDKÚ-DS	Rozvoj aj ekonomicky slabších regiónov a vidieka. Ľudia by mali nájsť podmienky pre slušný život aj vo svojich regiónoch, aby sa nemuseli z ekonomických dôvodov sťahovať od svojich rodín.
SMER-SD	podporovať regionálny rozvoj horizontálnou a vertikálnou koordináciou, s rešpektovaním rôznorodosti regiónov Slovenska. Vytvoriť podmienky pre znižovanie regionálnych disparít, zvýšenie konkurencieschopnosti regiónov SR, kvality ľudského a sociálneho kapitálu.
SNS	považuje za dôležité postupné odstraňovanie ekonomických, sociálnych a kultúrnych rozdielov medzi regiónmi

Zdroj: volebné programy strán na obdobie 2010-2014, www.sns.sk, www.kdh.sk, www.sdpu-ds.sk, www.strana-smer.sk, www.strana-sas.sk, www.most-hid.sk

V tejto súvislosti je pozoruhodnou udalosťou vznik regionálnej strany Naš kraj so sídlom v Prešove v r. 2010. Strana na svojej webovej stránke medzi dôvodmi svoju vzniku uvádza to, že politické strany pôsobiace na celoslovenskej úrovni neponúkajú program pre rozvoj zaostálých oblastí Slovenska a taktiež tézu, že východné Slovensko má regionálne záujmy, ktoré dokáže obhájiť iba regionálna politická strana (www.strana-naskraj.sk). Vznik tejto regionálnej strany signalizuje, že zaostávanie východného Slovenska je

v prostredí určitých regionálnych elít vnímané citlivo a dá sa očakávať ich zvýšená politická aktivita, ktorá môže potenciálne vyvolať odozvu u širšej verejnosti.

Inou zaujímavou otázkou je vzťah medzi ekonomickou vyspelosťou štátu a úrovňou jeho medziregionálnych rozdielov. J. Novotný (2004, s. 96) konštatuje pomerne malý záujem o bádateľské uchopenie tejto otázky. Môžeme tu spomenúť štúdie J. G. Wiliamsona (1965) a R. Ezcurru a M. Rapúna (2006). J. Novotný (2004, s. 104) poukázal na to, že v rámci jednotlivých makroregiónov sveta dochádza k znižovaniu ich regionálnej diferenciácie v úrovni HDP na obyvateľa v závislosti od dosiahnutej vývojovej vyspelosti. J. Novotný (2006, s. 713) upozornil na potenciálne príčinné väzby medzi spoločensko-ekonomickými nerovnomernosťami a ekonomickou výkonnosťou. Napríklad nerovnomernosti spôsobujú sociálne konflikty a politickú nestabilitu, následne sa to prejavuje zvýšením neistoty a zhoršovaním podnikateľského prostredia, čo vedie k znižovaniu miery investícií, resp. k odlivu kapitálu a následnému zníženiu ekonomickej výkonnosti. Podľa nášho názoru môže kumulatívny efekt odlivu finančného a ľudského kapitálu viesť k prehlbovaniu zaostávania problémových regiónov a tým k zníženiu ich endogénneho potenciálu. To môže negatívne ovplyvniť ich absorpčnú schopnosť v prípade potenciálnych rozvojových impulzov. Týmto regiónom hrozí, že upadnú do pasce zaostávania, sociálno-priestorovej exklúzie, straty sebaúcty obyvateľstva a anómie. Opätovné naštartovanie regionálneho rozvoja môže byť potom podstatne ekonomicky nákladnejšie ako včasné preventívne riešenie problémov ich rozvoja.

Sumarizujúc tieto úvodné úvahy je potrebné konštatovať vysokú spoločenskú relevanciu skúmania regionálnych disparít na Slovensku. Vyplýva to z faktu, že sa zatiaľ nepodarilo zastaviť prehlbovanie regionálnych disparít, čo môže potenciálne viesť k zvyšovaniu senzitivity v ich vnímaní obyvateľmi zaostávajúcich regiónov. Vznik regionálnej strany Náš kraj potvrdzuje, že časť regionálnych elít reflektuje nedostatočný záujem centrálnej vlády riešiť uvedený problém. Objektívny pohľad na fenomén regionálnych disparít by mal tiež prispieť k tomu, aby sa táto agenda demagogicky nezneužila v politickom zápase. Základným cieľom je realizovať vyváženú regionálnu politiku z hľadiska princípov efektívnosti/ zásluhovosti a solidarity/priestorovej spravodlivosti tak, aby dochádzalo k znižovaniu neodôvodnených regionálnych disparít. Odpoveď na otázku miery oprávnenosti resp. neoprávnenosti regionálnych disparít je teda kľúčová (Buček, Rehák, Tvrdoň 2010, s. 228). Vyžaduje si riešenie viacerých metodologických problémov analýzy regionálnych disparít, od ktorých závisí aj interpretácia výsledkov výskumu, následné vnímanie závažnosti fenoménu regionálnych disparít v spoločnosti a jeho prípadné politické využitie či zneužitie. Tejto problematike sa budeme venovať v nasledujúcej časti.

NIEKTORÉ METODOLOGICKÉ ÚSKALIA ANALÝZY REGIONÁLNYCH DISPARÍT

Analýza regionálnych disparít si z metodologického hľadiska vyžaduje starostlivo zvážiť dva problémy. Prvým je použitie vhodného teritoriálneho členenia observačných jednotiek a druhým výber vhodných indikátorov. Ako upozorňujú M. Buček, Š. Rehák, J. Tvrdoň (2010, s. 209, 228-231), M. Buček, Š. Rehák, A. Ivaničková (2011, s. 196-201), R. Sloboda (2006, s. 23) nevhodné observačné jednotky alebo indikátory môžu viesť ku

skresleniam – napr. že za regionálne disparity sú považované disparity mesto-vidiek, vnútroregionálne disparity, sociálne disparity a podobne. Nevhodné územné členenie a indikátory môžu viesť aj k nadhodnoteniu úrovne regionálnych disparít.

V súvislosti s používaným teritoriálnym členením je možné konštatovať, že vymedzenie regiónov používaných v EÚ pre potreby štatistického výkazníctva (NUTS 2, NUTS 3) je často nevhodné. Regióny sú mnohokrát výrazne heterogénne, čím sa znižuje ich porovnateľnosť. V mnohých prípadoch nie sú vnútorne integrované, prípadne ich hranice umelo rozdeľujú prirodzené celky. Často majú veľmi odlišné veľkostné parametre (počet obyvateľov, rozlohu), čo opäť komplikuje ich porovnateľnosť. Veľmi známym problémom je „efekt hlavného mesta“, ktorý sa prejavuje štatistickým nadhodnotením sledovaných ukazovateľov v regióne hlavného mesta. Vyplýva z toho, že hlavné mestá ťažia z metropolizácie a dochádza v nich k výraznej koncentrácii kapitálu, hospodárskych aktivít využívajúcich aglomeračné efekty, úspory z rozsahu a veľkosť trhu. V metropolách často sídlia firmy s celoštátnou pôsobnosťou, ktoré svoje výsledky dosahujú vo viacerých regiónoch, avšak štatisticky sa vykazujú za región s hlavným mestom (Sloboda 2006 s. 23). Ďalším problémom je, že hlavné mestá zvyčajne patria medzi najvýznamnejšie centrá dochádzky za prácou, čo problematizuje aplikáciu ukazovateľa regionálneho HDP na obyvateľa. Na druhej strane výhodou umelo vytvorených štatistických regiónov, podobne aj administratívnych (normatívnych) regiónov je dobrá dostupnosť dát. Niektorí autori uprednostňujú funkčné regióny, vyčlenené na báze interakcie miest a ich zázemí. U nás ich použil Korec (2009, s. 264), pričom vychádzal z funkčných mestských regiónov na Slovensku, ktoré vyčlenil A. Bezák (2000). Podrobná štúdia konkurencieschopnosti regiónov z dielne PAS využíva členenie Slovenska na okresy (Hajko, Klátik, Tunega 2011).

Dostávame sa k problému voľby vhodných indikátorov regionálnych disparít a klasifikácie regiónov podľa miery rozvoja pre účely konvergenčnej pomoci. Vo všeobecnosti sa tu stretávame s problémom obmedzenej bázy dát, dostupných v porovnateľných časových radoch za územné jednotky rozličnej mierkovej úrovne pozdĺž lokálno-globálneho/kontinentálneho kontinua. V EÚ sa zvolil za kľúčový ukazovateľ pre tieto účely regionálny HDP na 1 obyvateľa, hoci sa pôvodne ako upozorňujú M. Buček, Š. Rehák a J. Tvrdoň (2010, s. 210), uvažovalo aj o ďalších troch ukazovateľoch (miera nezamestnanosti, príjmy na obyvateľa a zložený index vyjadrujúci vybavenosť územia rozličnými druhmi technickej infraštruktúry). Na niektoré problematické vlastnosti ukazovateľa regionálneho HDP na 1 obyvateľa poukázali u nás J. Lapišáková (2002), R. Sloboda (2006) a M. Buček, Š. Rehák, J. Tvrdoň (2010). Závažným problémom je efekt dochádzky za prácou. Znamená to, že na tvorbe regionálneho domáceho produktu sa podieľajú aj tí pracovníci, ktorí dochádzajú za prácou z iného regiónu. Je pritom známe, že svoje príjmy majú tendenciu v prevažnej miere míňať v mieste bydliska. Takto sa štatisticky nadhodnocuje regionálny HDP na 1 obyvateľa v cieľovom regióne dochádzky za prácou a štatisticky podhodnocuje v regióne mimoregionálnej odchádzky za prácou (Lapišáková 2002, s. 18). Iným problémom je, že v regiónoch s vysokým podielom zahraničných investícií zahŕňa HDP vytvorený zisk, ktorý je však repatriovaný do krajiny vlastníka, čím opäť dochádza k nadhodnocovaniu regionálneho HDP (Buček, Rehák, Tvrdoň 2010, s. 211). V snahe eliminovať tento problém Lapišáková (2002, s. 18) a Buček, Rehák a Tvrdoň (2010, s. 230) navrhujú pre potreby klasifikácie regiónov z hľadiska konvergenčnej pomoci používať namiesto tvorby HDP ukazovatele prvého a druhého rozdelenia HDP. Ďalší

autori (napr. Hampl 2005, 2007, Korec 2009) za ukazovateľ ekonomickej úrovne regiónu navrhli ekonomický agregát, ktorý je súčinom počtu pracovných príležitostí regiónu a priemernej mesačnej mzdy zamestnanca regiónu. Jeho veľkosť je možné prepočítať na jednotku plochy regiónu (územný variant) alebo na 1 obyvateľa regiónu (sociálny variant) (Korec 2009, s. 265). Výhoda integrálnych resp. agregátnych ukazovateľov spočíva podľa Hampla a Müllera (2011, s. 218) aj v tom, že na rozdiel od parciálnych ukazovateľov majú vyššiu vypovedaciu schopnosť a vykazujú nižšiu a menej premenlivú variabilitu. Podľa nášho názoru sa tým znižuje riziko nekritického preceňovania volatility a miery regionálnych disparít.

Sumarizujúc uvedené poznatky je možné konštatovať, že v rámci analýzy regionálnych disparít je vhodné postupovať variantne a preskúmať ich podľa viacerých územných členení s cieľom obmedziť negatívne efekty výraznej heterogenity štatistických regiónov a predovšetkým eliminovať efekt hlavného mesta. Pri voľbe ukazovateľov sa ako východisko ukazuje zohľadnenie viacerých relevantných ukazovateľov a prípadná konštrukcia integrálneho ukazovateľa regionálnych disparít. Konkrétny metodický postup vysvetlíme v ďalšej časti príspevku.

METODIKA ANALÝZY VÝVOJA REGIONÁLNYCH DISPARÍT NA SLOVENSKU

Naše riešenie problému voľby observačných územných jednotiek sa odvíja od limitovanej dostupnosti relevantných dát. Použitie funkčných mestských regiónov, resp. štatistických regiónov LAU 1 nepovažujeme za možné, vzhľadom na absenciu sledovania a vykazovania mnohých zohľadňovaných indikátorov za tieto jednotky. To nás núti opierať sa o štatistické regióny NUTS 3. S cieľom eliminovať efekt hlavného mesta budeme pracovať s tromi variantmi tohto členenia v podmienkach Slovenska (model A, B, C). Model A predstavuje nemodifikované členenie SR na 8 jednotiek NUTS 3 (Bratislavský kraj, Trnavský kraj, Nitriansky kraj, Trenčiansky kraj, Žilinský kraj, Banskobystrický kraj, Prešovský kraj, Košický kraj). Model B vyčleňuje 7 jednotiek (zlúčenie Bratislavského a Trnavského kraja + 6 ostatných krajov). Model C pracuje tiež so 7 jednotkami (7 krajov bez Bratislavského kraja).

Naše riešenie problému použitia vhodných indikátorov vychádza z použitia 12 ukazovateľov, ktorým sme prisúdili rovnakú váhu:

- miera nezamestnanosti,
- priemerná mesačná mzda zamestnanca,
- čisté peňažné príjmy na osobu a mesiac,
- čisté peňažné výdavky na osobu a mesiac,
- vklady v domácej mene prijaté v pobočkách bánk sídliačich v kraji na obyvateľa,
- príjmy zdravotných poisťovní z poisťného na obyvateľa,
- priame zahraničné investície,
- počet dokončených bytov na obyvateľa,
- tvorba hrubého fixného kapitálu na obyvateľa,
- podiel podnikov s 250 a viac zamestnancami z celkového počtu podnikov,
- regionálny HDP na obyvateľa,
- čisté disponibilné dôchodky na obyvateľa.

Multikriteriálne hodnotenie regiónov považujeme za objektívnejšie ako hodnotenie na báze jediného ukazovateľa (regionálny HDP na obyvateľa). Uvedený súbor ukazovateľov v dostatočnej miere odráža najmä ekonomické a do istej miery aj sociálne aspekty regionálnych disparít. Pri ich výbere sme taktiež zohľadnili mieru ich dynamiky, pretože v prípade ukazovateľov, ktorých dynamika nie je výrazná, nemá význam sledovať ich vývoj v relatívne krátkom časovom intervale (2003-2007). Pri meraní disparít sme použili variačný koeficient a Giniho koeficient. Variačný koeficient sme ako relatívnu mieru disperzie (podiel štandardnej odchýlky a priemeru) použili pri sledovaní rozdielov v miere nárastu/poklesu regionálnych disparít podľa jednotlivých modelov územného členenia (A,B,C), pričom vychádzame z indexu rastu variačného koeficientu v r. 2003-2007 (IRVK). Giniho koeficient sme použili pri posudzovaní celkového vývoja regionálnych disparít podľa jednotlivých ukazovateľov v sledovanom období 2003-2007. Pri výpočte Giniho koeficientu sme vychádzali z nasledujúceho vzorca:

$$Gini = \frac{1}{2n^2 y} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |y_i - y_j|, \text{ kde} \quad (1)$$

n je celkový počet observačných (územných) jednotiek, y_i je hodnota sledovaného ukazovateľa v i - tej územnej jednotke, y_j je hodnota sledovaného ukazovateľa v j-tej územnej jednotke a y je aritmetický priemer sledovaného ukazovateľa y .

Okrem sledovania regionálnych nerovnomerností podľa týchto čiastkových ukazovateľov sme prišli ku konštrukcii integrálneho ukazovateľa. Použili sme **metódu vzdialenosti od fiktívneho objektu** (bližšie Stankovičová, Vojtková 2007). Podstata metódy spočíva v porovnaní jednotlivých krajov s tzv. fiktívnym objektom (krajom), ktorý dosahuje vo všetkých ukazovateľoch najlepšie hodnoty (maximálne, resp. minimálne podľa charakteru ukazovateľa). Pri tejto metóde pracujeme s normovanými tvarmi hodnôt ukazovateľov, ale do výberového súboru zavedieme ešte fiktívny kraj. Jeho ukazovatele dostaneme tak, že u každého ukazovateľa nájdeme ten kraj, ktorý má najlepšiu hodnotu toho ktorého ukazovateľa a túto hodnotu zoberieme za hodnotu ukazovateľa u fiktívneho kraja. Následne vypočítame aritmetické priemery (x_{priemj}) a smerodajné odchýlky (s_{xj}) pre jednotlivé ukazovatele a prevedieme ich na normovaný tvar nasledovne:

- pri ľubovoľnom ukazovateli $u_{ij} = (x_{ij} - x_{\text{priemj}}) / s_{xj}$
 - pri najlepšom ukazovateli $u_{0j} = (x_{0j} - x_{\text{priemj}}) / s_{xj}$,
- kde x_{ij} - hodnota j-teho ukazovateľa v i-tom kraji
 x_{0j} - hodnota j-teho ukazovateľa vo fiktívnom kraji
 $x_{0j} = x_{\text{imax}}$ - pre ukazovatele, ktoré sa majú maximalizovať
 $x_{0j} = x_{\text{imin}}$ - pre ukazovatele, ktoré sa majú minimalizovať

Integrálny ukazovateľ d_{4i} potom vypočítame ako priemernú euklidovskú vzdialenosť sledovaného kraja od fiktívneho kraja podľa vzorca:

$$d_{4i} = \frac{\sqrt{[\sum_{i=1}^m (u_{ij} - u_{oi})^2 * p_i]}}{\sum_{i=1}^m p_i} \quad (2)$$

Najlepší je kraj, ktorý dosiahne najnižšiu hodnotu integrálneho ukazovateľa. Najnižšia dosiahnuteľná hodnota integrálneho ukazovateľa je 0 a dosiahol by ju kraj, ktorý by bol vo všetkých ukazovateľoch vykázal najlepšie hodnoty (Stankovičová – Vojtková 2007, s. 21).

EMPIRICKÁ ANALÝZA VÝVOJA REGIONÁLNYCH DISPARÍT NA SLOVENSKU V R. 2003-2007

Cieľom našej empirickej analýzy bolo:

- potvrdiť/vyvrátiť predpoklad o nižších disparitách pri použití územných členení znižujúcich efekt hlavného mesta (model B oproti modelu A, model C oproti modelom A a B),
- potvrdiť/vyvrátiť predpoklad o vyššej dynamike regionálnych disparít v súvislosti s prejavmi efektu hlavného mesta (model A) a nižšom tempe rastu regionálnych disparít pri obmedzení efektu hlavného mesta (model B) a stagnujúcich disparitách pri eliminácii efektu hlavného mesta (model C),
- potvrdiť/vyvrátiť predpoklad o zastavení rastu regionálnych disparít meraných syntetickým ukazovateľom v r. 2006 v súvislosti s prechodom do druhej, kvalitatívne odlišnej etapy transformácie,
- zistiť prípadné zmeny v pozíciách jednotlivých krajov z hľadiska ich ekonomického rozvoja a potvrdiť/vyvrátiť predpoklad o priestorovej polarizácii Slovenska na rozvinutý západ/severozápad a zaostávajúci východ/juhovýchod.

Empirická analýza sa opiera o použitie 12 ukazovateľov. Výber ukazovateľov bol determinovaný ich dostupnosťou ako aj požiadavkou, aby odrážali zmeny v stupni sociálno-ekonomického rozvoja regiónov. Hodnoteným obdobím je interval 2003-2007. Analýza by mala poskytnúť obraz o vývoji regionálnych disparít na Slovensku v období ekonomického rastu (rast HDP dosiahol 4,8 % v r. 2003, 5,1 % v r. 2004, 6,7 % v r. 2005, 8,5 % v r. 2006 a 10,5 % v r. 2007) pred vypuknutím hospodárskej krízy v r. 2008 (rast HDP sa v r. 2008 znížil na 5,8 %, v r. 2009 došlo k hospodárskej recesii -4,8 % a v r. 2010 nastal návrat k rastu HDP 4 %). Na objektívne zhodnotenie krízového obdobia si budeme musieť počkať ešte niekoľko rokov, pretože zatiaľ sú k dispozícii len regionálne údaje za rok 2008 a u niektorých ukazovateľov za rok 2009.

Miera nezamestnanosti

Prvým z použitých indikátorov je miera nezamestnanosti. Je vhodným ukazovateľom sociálno-ekonomického vývoja v regiónoch. Je vypočítaná ako podiel disponibilného evidovaného počtu nezamestnaných k počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov.

Tabuľka 4a: Miera nezamestnanosti - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v r. 2003-2007 (model A)

	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trnavský	0,94375	0,59193	0,70497	0,71865	0,42175
Trenčiansky	0,34454	0,05506	0,39316	0,44716	0,27506
Nitriansky	2,47171	1,66567	1,70820	1,42132	1,19191
Žilinský	1,54295	1,28023	1,35571	1,19774	1,08189
Banskobystrický	2,53163	2,53292	2,52162	2,68295	2,89726
Prešovský	2,02231	2,02358	2,20981	2,20385	1,76036
Košický	2,41179	2,34020	2,64364	2,55519	2,14544

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov UPSVAR-u

Tabuľka 4b: Miera nezamestnanosti - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v r. 2003-2007 (model B)

	2003	2004	2005	2006	2007
BA + TT	0,09511	0,22607	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	0,00000	0,00000	0,07104	0,11619	0,09319
Nitriansky	2,25091	1,65315	1,44924	1,12874	1,02512
Žilinský	1,26812	1,25752	1,07982	0,89636	0,91329
Banskobystrický	2,31431	2,54331	2,30173	2,44008	2,75850
Prešovský	1,77536	2,02052	1,97494	1,94210	1,60291
Košický	2,18750	2,34550	2,42960	2,30729	1,99432

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov UPSVAR-u

Tabuľka 4c: Miera nezamestnanosti - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v r. 2003-2007 (model C)

	2003	2004	2005	2006	2007
Trnavský	0,70681	0,58605	0,35522	0,30515	0,15617
Trenčiansky	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Nitriansky	2,50918	1,75816	1,49812	1,09495	0,97606
Žilinský	1,41362	1,33740	1,09656	0,84365	0,85893
Banskobystrický	2,57987	2,70486	2,42479	2,51301	2,79153
Prešovský	1,97907	2,14886	2,06957	1,97451	1,58122
Košický	2,43850	2,49449	2,56379	2,36941	1,99116

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov UPSVAR-u

Tabuľka 4d: Miera nezamestnanosti - vývoj Giniho koeficientu

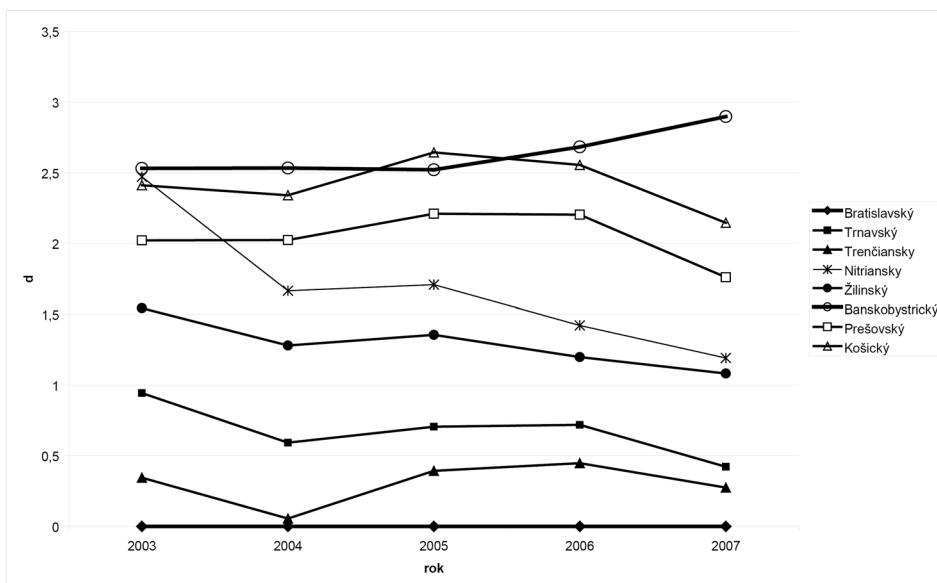
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007
A	0,2023	0,2167	0,2475	0,2542	0,2648
B	0,1325	0,1489	0,1640	0,1714	0,1841
C	0,1176	0,1388	0,1493	0,1553	0,1730

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov UPSVAR-u

Tabuľka 4e: Miera nezamestnanosti - vývoj variačného koeficientu

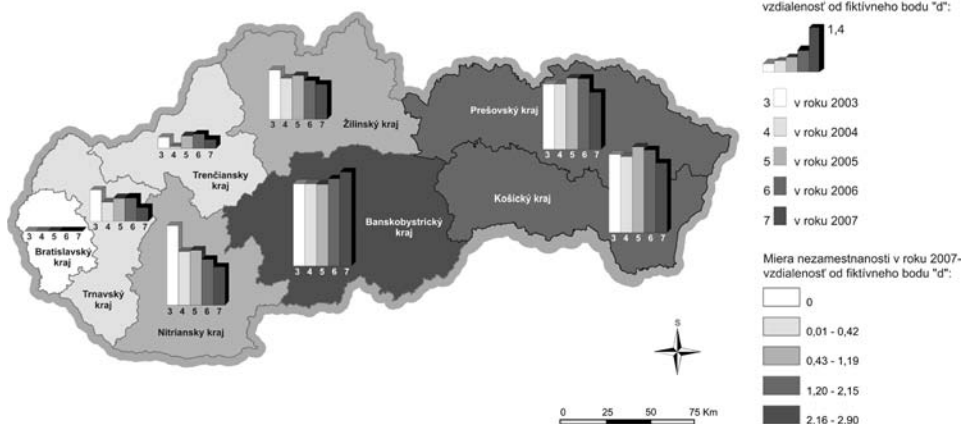
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007	IRVK
A	0,389528	0,409836	0,465743	0,478455	0,502041	128,88%
B	0,348265	0,377317	0,415058	0,430314	0,461384	132,48%
C	0,304259	0,348673	0,373033	0,388417	0,433597	142,51%

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov UPSVAR-u

Graf 1 Vývoj regionálnych disparít v miere nezamestnanosti v r. 2003-2007

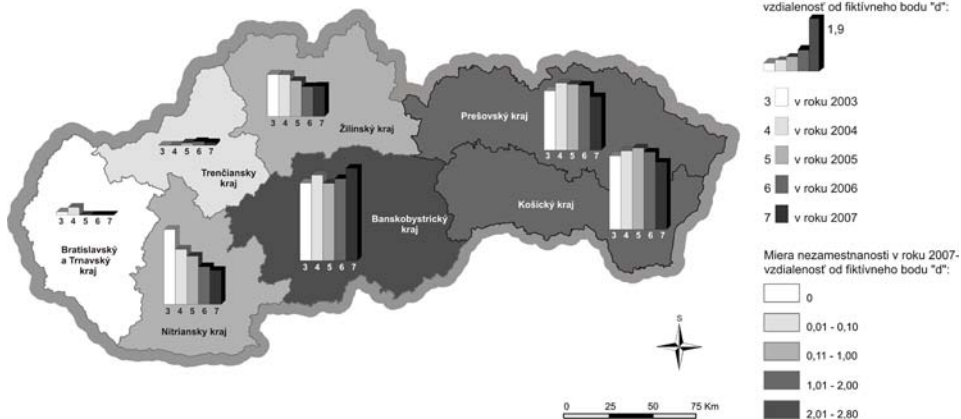
Miera nezamestnanosti - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v rokoch 2003-2007 (model A)

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

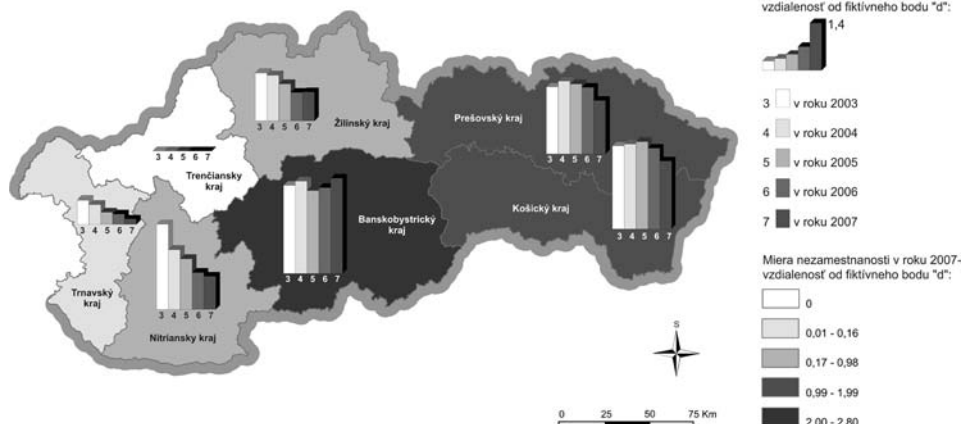
Miera nezamestnanosti - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v rokoch 2003-2007 (model B)

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

Miera nezamestnanosti - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v rokoch 2003-2007 (model C)

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

Podľa tohto ukazovateľa dochádzalo v sledovanom období k nárastu regionálnych disparít (tab. č. 4d). Najpriaznivejšie výsledky, teda najnižšiu mieru nezamestnanosti, počas celého obdobia vykazoval Bratislavský kraj. Markantné zlepšenie situácie nastalo v Nitrianskom kraji. Na druhej strane najvyššiu mieru nezamestnanosti vykazoval počas celého obdobia Banskobystrický kraj a potom Košický kraj. Príznačné je postupné prehlbovanie zaostávania Banskobystrického kraja, pozorovateľné vo všetkých troch modeloch územného členenia (tab. 4a-c). Potvrdilo sa, že najvýraznejšie disparity zaznamenávame v modeli územného členenia A a najnižšie v modeli C (tab. 4d, 4e). Kým v modeli A sa rozsah disparít (pomer medzi najlepším a najhorším krajom) zvýšil zo 344,9% v r. 2003 na 476,2% v r. 2007, v modeli B to bolo zvýšenie zo 258,7% v r. 2003 na 384,6% a v modeli C zvýšenie z 258,7% v r. 2003 na 350,9% v r. 2007. V prípade sledovania miery dynamiky disparít sa však objavuje iný obraz. Miera zvýšenia disparít bola najvyššia v modeli C a najnižšia v modeli A (tab. č. 4e).

Priemerná mesačná mzda

Druhým použitým ukazovateľom bola priemerná mesačná mzda. Priemerná mesačná mzda patrí k základným ekonomickým parametrom, ktorými môžeme dokumentovať diferencovaný vývoj regiónov. Ide o priemernú hrubú nominálnu mesačnú mzdu v podnikoch s počtom 20 a viac zamestnancov. Je prepočítaná na fyzické osoby a nezahŕňa podnikateľské príjmy (štatistická ročenka regiónov 2008, s. 79).

Tabuľka 5a: Priemerná mesačná mzda - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v r. 2003-2007 (model A)

	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trnavský	2,35009	2,36608	2,30085	2,20197	2,10646
Trenčiansky	2,61632	2,65056	2,61243	2,57464	2,57102
Nitriansky	2,86679	2,89478	2,89140	2,87472	2,84477
Žilinský	2,67383	2,64199	2,59597	2,55824	2,51650
Banskobystrický	2,82462	2,87352	2,79970	2,79514	2,77082
Prešovský	3,19139	3,16211	3,23753	3,27198	3,31078
Košický	2,01868	2,07899	2,08065	2,10478	2,18505

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 5b: Priemerná mesačná mzda - vzdialenosť od fiktívneho objektu(d) v r. 2003-2007
(model B)

	2003	2004	2005	2006	2007
BA + TT	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	2,25130	2,30779	2,26190	2,22696	2,24138
Nitriansky	2,57190	2,61946	2,61220	2,59762	2,57601
Žilinský	2,32491	2,29684	2,24123	2,20670	2,17474
Banskobystrický	2,51792	2,59233	2,49705	2,49933	2,48562
Prešovský	2,98737	2,96063	3,04682	3,08833	3,14566
Košický	1,48633	1,57834	1,59416	1,64658	1,76957

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 5c: Priemerná mesačná mzda - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v r. 2003-2007 (model C)

	2003	2004	2005	2006	2007
Trnavský	0,87496	0,79785	0,57626	0,24216	0,00000
Trenčiansky	1,57785	1,58845	1,39164	1,17071	1,12878
Nitriansky	2,23913	2,26714	2,12168	1,91839	1,79393
Žilinský	1,72968	1,56462	1,34855	1,12985	0,99631
Banskobystrický	2,12779	2,20808	1,88171	1,72012	1,61425
Prešovský	3,09610	3,01007	3,02747	2,90824	2,92623
Košický	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,19095

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 5d: Priemerná mesačná mzda - vývoj Giniho koeficientu

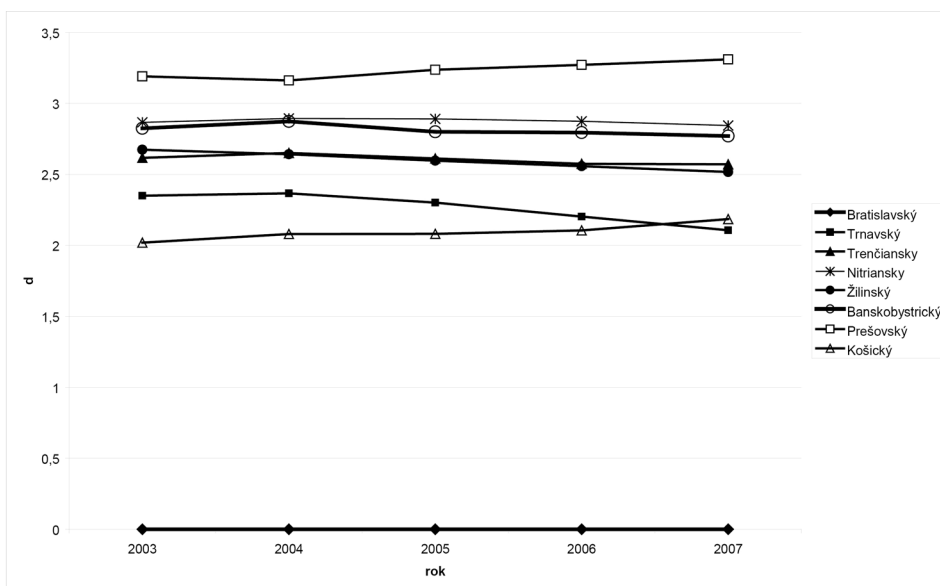
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007
A	0,0766	0,0788	0,0852	0,0849	0,0834
B	0,0649	0,0669	0,0734	0,0738	0,0724
C	0,0360	0,0358	0,0409	0,0421	0,0420

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 5e: Priemerná mesačná mzda – vývoj variačného koeficientu

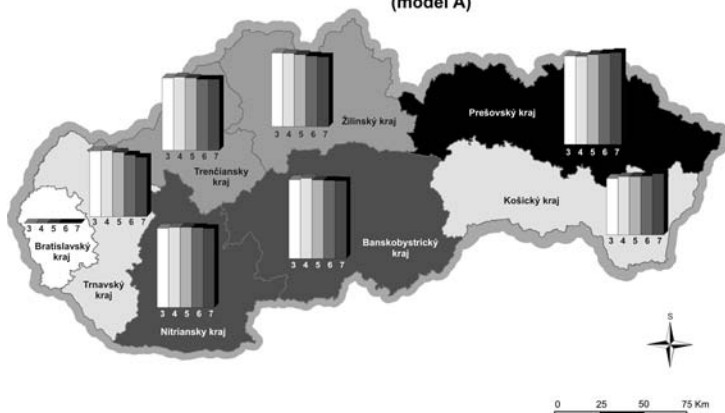
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007	IRVK
A	0,174722	0,181745	0,193054	0,190374	0,186136	106,53%
B	0,139373	0,145467	0,157326	0,157846	0,156086	111,99%
C	0,070243	0,069615	0,078802	0,081498	0,081569	116,12%

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Graf 2 Vývoj regionálnych disparít v priemernej mesačnej mzde v r. 2003-2007

**Priemerná mesačná mzda - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model A)**

Autor: K. Matlovicová, R. Matlovic

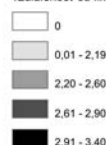
Legenda:

Priemerná mesačná mzda - vzdialenosť od fiktívneho bodu "d";

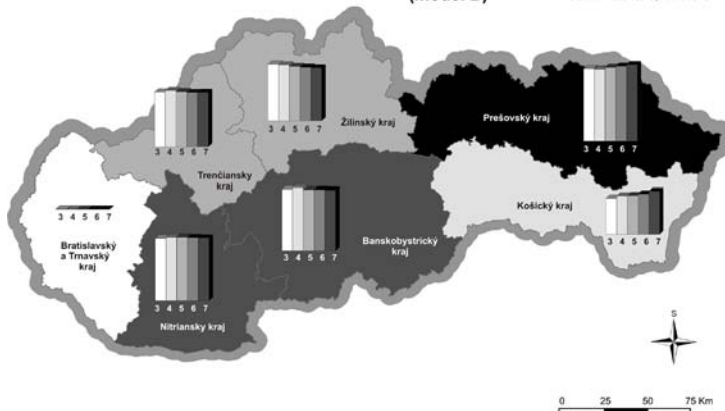
3 v roku 2003
4 v roku 2004
5 v roku 2005
6 v roku 2006
7 v roku 2007

Priemerná mesačná mzda v roku 2007 - vzdialenosť od fiktívneho bodu "d";

**Priemerná mesačná mzda - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model B)**

Autor: K. Matlovicová, R. Matlovic

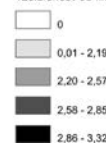
Legenda:

Priemerná mesačná mzda - vzdialenosť od fiktívneho bodu "d";

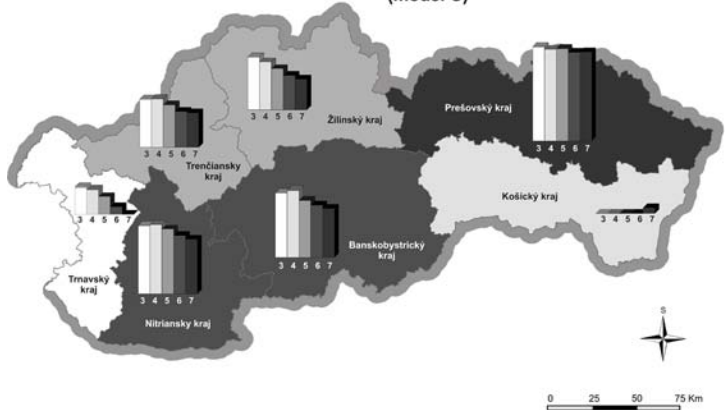
3 v roku 2003
4 v roku 2004
5 v roku 2005
6 v roku 2006
7 v roku 2007

Priemerná mesačná mzda v roku 2007 - vzdialenosť od fiktívneho bodu "d";

**Priemerná mesačná mzda - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model C)**

Autor: K. Matlovicová, R. Matlovic

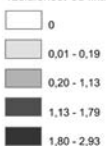
Legenda:

Priemerná mesačná mzda (model C) - vzdialenosť od fiktívneho bodu "d";

3 v roku 2003
4 v roku 2004
5 v roku 2005
6 v roku 2006
7 v roku 2007

Priemerná mesačná mzda v roku 2007 - vzdialenosť od fiktívneho bodu "d";

Podľa tohto ukazovateľa dochádzalo v sledovanom období k nárastu regionálnych disparít v r. 2003-2006. V r. 2007 sa prejavilo zníženie regionálnych disparít podľa priemernej mzdy (tab. č. 5d). Najpriaznivejšie výsledky, teda najvyššiu priemernú mzdu, počas celého obdobia vykazoval Bratislavský kraj. Výrazné zlepšenie zaznamenal Trnavský kraj, ktorý v r. 2007 predstihol dovtedy druhý Košický kraj. Na druhej strane najnižšiu priemernú mzdu vykazoval počas celého obdobia Prešovský kraj, ktorý pomerne výrazne zaostáva za všetkými ostatnými krajinami (tab. 5c). Jeho zaostávanie sa v kontexte modelov A a B prehlbovalo. V kontexte modelu C sa v r. 2004 a 2006 podarilo prerušiť prehlbovanie, ktoré sa však vždy v nasledujúcom roku vrátilo. Potvrdilo sa, že najvýraznejšie disparity zaznamenávame v modeli územného členenia A a najnižšie v modeli C (tab. 5d). Kým v modeli A sa rozsah disparít (pomer medzi najlepším a najhorším krajom) zvýšil zo 165,8% v r. 2003 na 176,1% v r. 2007, v modeli B to bolo zvýšenie zo 148,1% v r. 2003 na 159,1% a v modeli C zvýšenie z 124,2% v r. 2003 na 127,7% v r. 2007. Miera zvýšenia disparít bola teda najvyššia v modeli C a najnižšia v modeli A (tab. 5e).

Čisté peňažné príjmy na osobu a mesiac

Čisté peňažné príjmy na osobu a mesiac patria podobne ako ukazovateľ priemernej mesačnej mzdy zamestnancov k ekonomickým indikátorom regionálnych disparít. Tento ukazovateľ má vyššiu výpovednú hodnotu o celkových príjmoch obyvateľov, pretože zahŕňa príjmy zo zamestnania a súkromného podnikania (sú to príjmy bez daní z príjmu a povinných odvodov), sociálne príjmy (t.j. dávky sociálneho zabezpečenia, dávky nemocenského poistenia, štátne sociálne dávky, dávky sociálnej starostlivosti a podpora v nezamestnanosti) a ostatné príjmy (napr. príjmy z majetku, vybrané pôžičky, naturálne príjmy, príjmy z predaja poľnohospodárskej produkcie). Ako nepriamy indikátor kúpnej sily môže slúžiť pri analýze podnikateľského prostredia a dáva nám určitý obraz o životnej úrovni v predmetnom regióne (štatistická ročenka regiónov 2008, s. 125).

Tabuľka 6a: Čisté mesačné peňažné príjmy na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model A)

	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trnavský	2,53144	2,56477	2,34079	2,40694	1,96275
Trenčiansky	2,38110	3,02277	2,70881	2,48572	2,65686
Nitriansky	2,62396	2,78915	2,32688	2,42454	2,33408
Žilinský	2,90024	2,66309	2,74197	2,62987	2,72699
Banskobystrický	2,52887	2,81520	2,71523	2,65752	2,65147
Prešovský	3,28188	3,01520	3,33252	3,37742	3,26016
Košický	1,87866	2,65889	2,65959	2,82095	2,78993

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 6b: Čisté mesačné peňažné príjmy na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model B)

	2003	2004	2005	2006	2007
BA + TT	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	1,71732	2,88454	2,32549	1,97487	2,34462
Nitriansky	2,07439	2,50876	1,76605	1,88431	1,90462
Žilinský	2,48058	2,30601	2,37407	2,18823	2,44022
Banskobystrický	1,93459	2,55067	2,33489	2,22917	2,33727
Prešovský	3,04168	2,87237	3,23907	3,29475	3,16701
Košický	0,97863	2,29925	2,25340	2,47107	2,52601

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 6c: Čisté mesačné peňažné príjmy - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model C)

	2003	2004	2005	2006	2007
Trnavský	1,50226	0,00000	0,04158	0,00000	0,00000
Trenčiansky	1,15627	2,57673	1,14187	0,23288	1,72992
Nitriansky	1,71518	1,26236	0,00000	0,05203	0,92546
Žilinský	2,35098	0,55317	1,24102	0,65901	1,90471
Banskobystrický	1,49635	1,40893	1,16106	0,74076	1,71648
Prešovský	3,22927	2,53418	3,00660	2,86890	3,23352
Košický	0,00000	0,52953	0,99474	1,22387	2,06157

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 6d: Čisté mesačné peňažné príjmy na obyvateľa - vývoj Giniho koeficientu

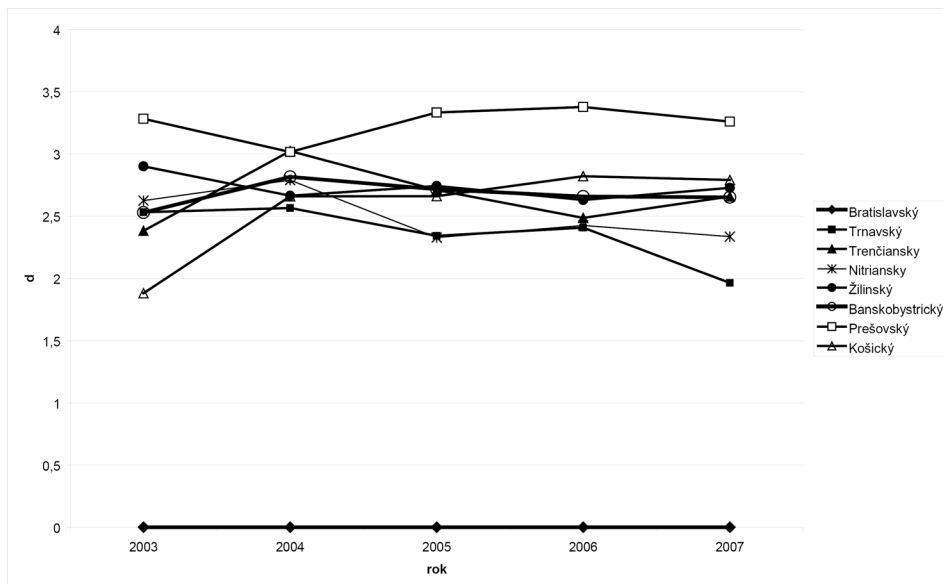
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007
A	0,0493	0,0607	0,0509	0,0570	0,0502
B	0,0385	0,0423	0,0384	0,0438	0,0379
C	0,0248	0,0157	0,0202	0,0228	0,0236

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 6e: Čisté mesačné peňažné príjmy na obyvateľa - vývoj variačného koeficientu

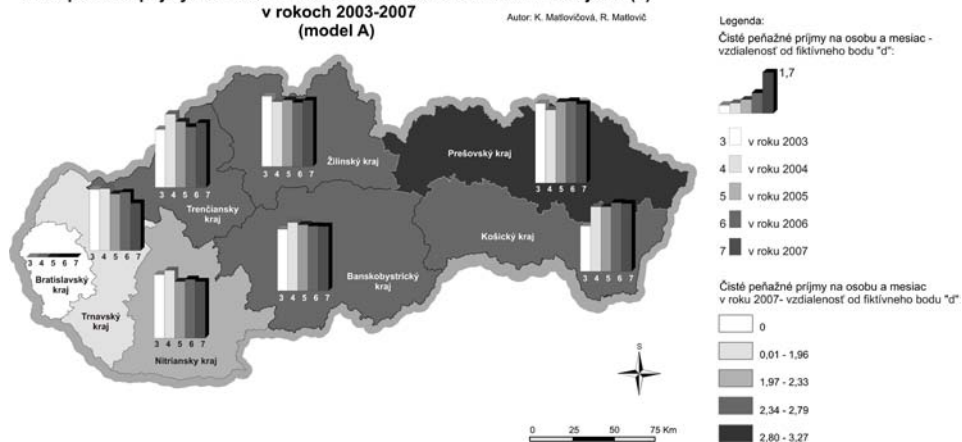
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007	IRVK
A	0,109472	0,161854	0,122533	0,137428	0,11428	104,39%
B	0,075579	0,103265	0,085348	0,094885	0,085612	113,28%
C	0,049317	0,030489	0,042745	0,048738	0,047641	96,60%

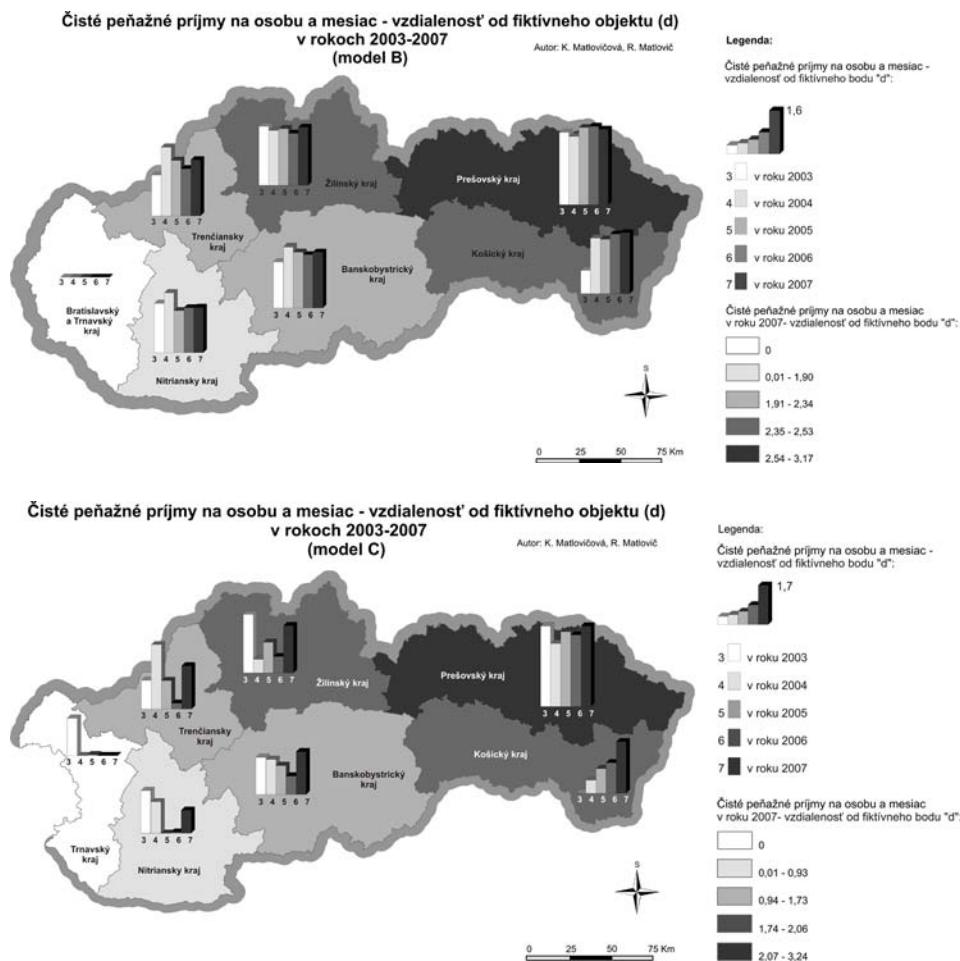
Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Graf 3 Vývoj regionálnych disparít v čistých mesačných príjmoch v r. 2003-2007

**Čisté peňažné príjmy na osobu a mesiac - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model A)**

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

Podľa tohto ukazovateľa dochádzalo v sledovanom období k nárastu regionálnych disparít v r. 2003-2004 a následne bol zaznamenaný pokles v r. 2005, opätovný nárast v r. 2006 a opäť pokles v r. 2007. Celkove v sledovanom období 2003-2007 disparity podľa tohto ukazovateľa narástli (tab. č. 6d), avšak len v modeli A. Pri použití modelov B a C môžeme konštatovať mierny pokles disparít. Najpriaznivejšie výsledky, teda najvyššie čisté príjmy na obyvateľa, počas celého obdobia vykazoval Bratislavský kraj. Na druhej strane najnižšie čisté príjmy na obyvateľa vykazoval počas celého obdobia Prešovský kraj. Je pozoruhodné, že napriek celkovému poklesu disparít sa zaostávanie Prešovského kraja prehĺbilo (tab. 6c) a jeho zaostávanie sa v r. 2007 ešte prehĺbilo (v kontexte modelu C). Potvrdilo sa, že najvýraznejšie disparity zaznamenávame v modeli územného členenia A a najnižšie v modeli C (tab. 6d). Zároveň sa potvrdili poznatky o nižšej miere disparít u tohto ukazovateľa ako je to v prípade priemernej mzdy. Kým v modeli A sa rozsah disparít (pomer medzi najlepším a najhorším krajom) zvýšil zo 140,4% v r. 2003 na 141,9% v r. 2007, v modeli B to bolo zvýšenie zo 125,5% v r. 2003 na 129,8% a v mo-

deli C zníženie z 117,3 % v r. 2003 na 116,7 % v r. 2007. Miera zvýšenia disparít bola teda najvyššia v modeli B, v modeli C došlo k zníženiu disparít (tab. č. 6e).

Čisté peňažné výdavky na osobu a mesiac

Čisté peňažné výdavky na osobu a mesiac patria podobne ako predchádzajúce ukazovatele k ekonomickým indikátorom regionálnych disparít. Tvoria ich spotrebné výdavky (t.j. výdavky na stravu, oblečenie, bývanie, rekreáciu a kultúru a pod.) a ostatné čisté výdavky (na dane a poplatky úradom) bez povinných príspevkov do poisťovní vrátane peňažných darov mimo domácnosť a splatených pôžičiek. Tento ukazovateľ poskytuje určitý obraz o životnej úrovni v predmetnom regióne (štatistická ročenka regiónov 2008, s. 125).

Tabuľka 7a: Čisté mesačné peňažné výdavky na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model A)

	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trnavský	2,56414	2,01967	2,33092	2,25440	2,69530
Trenčiansky	2,00003	2,89849	2,94466	2,30318	2,85790
Nitriansky	2,39672	2,54096	2,01272	2,55279	2,42617
Žilinský	2,87033	2,51003	2,11411	2,52102	2,34127
Banskobystrický	2,56716	1,64393	2,64156	2,77290	2,53030
Prešovský	3,35300	3,06953	3,36209	3,23467	3,13664
Košický	2,00456	2,80297	2,17775	3,01116	3,01970

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 7b: Čisté mesačné peňažné výdavky na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model B)

	2003	2004	2005	2006	2007
BA + TT	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	1,12503	2,52970	2,51019	1,75052	2,53463
Nitriansky	1,70293	2,06119	1,23066	2,10711	1,83832
Žilinský	2,39289	2,02066	1,36987	2,06172	1,70138
Banskobystrický	1,95122	0,88575	2,09404	2,42155	2,00626
Prešovský	3,09603	2,75382	3,08331	3,08124	2,98420
Košický	1,13162	2,40453	1,45724	2,76193	2,79559

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 7c: Čisté mesačné peňažné výdavky na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model C)

	2003	2004	2005	2006	2007
Trnavský	1,18049	0,74157	0,64095	0,00000	1,17078
Trenčiansky	0,00000	2,47610	1,87723	0,13455	1,70849
Nitriansky	0,83013	1,77044	0,00000	0,82296	0,28078
Žilinský	1,82124	1,70939	0,20424	0,73534	0,00000
Banskobystrický	1,18680	0,00000	1,26669	1,43001	0,62512
Prešovský	2,83128	2,81367	2,71807	2,70355	2,63028
Košický	0,00947	2,28757	0,33243	2,08712	2,24355

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 7d: Čisté mesačné peňažné výdavky na obyvateľa - vývoj Giniho koeficientu

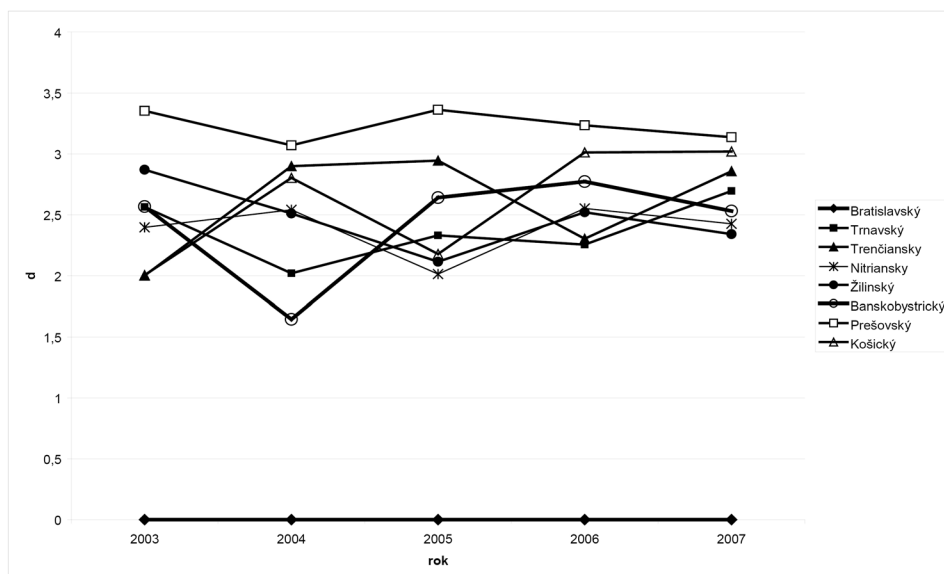
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007
A	0,0444	0,0723	0,0585	0,0451	0,0566
B	0,0344	0,0585	0,0474	0,0350	0,0413
C	0,0240	0,0417	0,0328	0,0202	0,0226

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 7e: Čisté mesačné peňažné výdavky na obyvateľa - vývoj variačného koeficientu

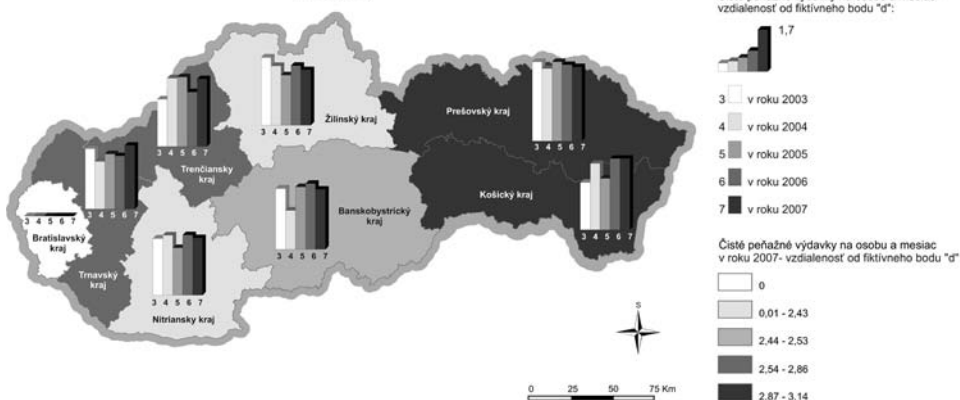
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007	IRVK
A	0,095828	0,153594	0,125077	0,10358	0,135163	141,05%
B	0,066585	0,120204	0,092728	0,073765	0,085399	128,26%
C	0,047228	0,081741	0,064632	0,038899	0,042837	90,70%

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Graf 4 Vývoj regionálnych disparít v čistých mesačných výdavkoch na obyvateľa v r. 2003-2007

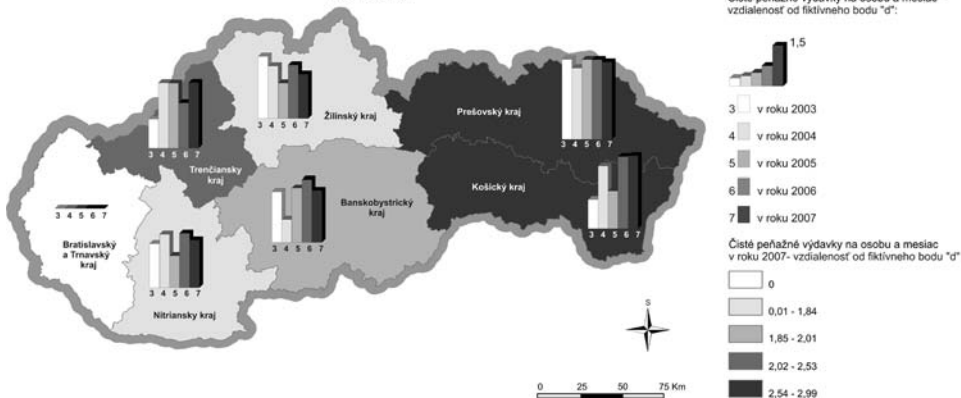
**Čisté peňažné výdavky na osobu a mesiac - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model A)**

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

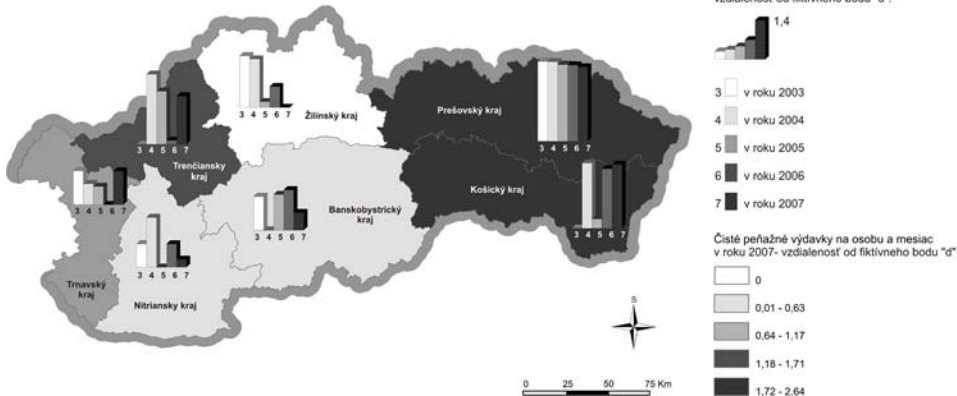
**Čisté peňažné výdavky na osobu a mesiac - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model B)**

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

**Čisté peňažné výdavky na osobu a mesiac - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model C)**

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

Podľa tohto ukazovateľa dochádzalo v sledovanom období k nárastu regionálnych disparít v r. 2003-2004 a následne bol zaznamenaný pokles v r. 2005-2006 a opätovný nárast v r. 2007. Celkove v sledovanom období 2003-2007 disparity podľa tohto ukazovateľa narástli (tab. č. 7d), s výnimkou modelu C. Najpriaznivejšie výsledky, teda najvyššie čisté výdavky na obyvateľa, počas celého obdobia vykazoval Bratislavský kraj. Na druhej strane najnižšie čisté výdavky na obyvateľa vykazoval počas celého obdobia Prešovský kraj. Jeho zaostávanie sa však zmiernilo (tab. 7c). Potvrdilo sa, že najvýraznejšie disparity zaznamenávame v modeli územného členenia A a najnižšie v modeli C (tab. 7d). Kým v modeli A sa rozsah disparít (pomer medzi najlepším a najhorším krajom) zvýšil zo 136 % v r. 2003 na 147,2 % v r. 2007, v modeli B to bolo zvýšenie zo 122,8 % v r. 2003 na 127,9 % a v modeli C zníženie z 114,5 % v r. 2003 na 112,0 % v r. 2007. Miera zvýšenia disparít bola teda najvyššia v modeli A, v modeli C došlo k zníženiu disparít (tab. č. 7e).

Vklady v pobočkách bánk v kraji na obyvateľa

Vklady (v domácej mene) prijaté v pobočkách bánk sídlacích v kraji na 1 obyvateľa patria podobne ako predchádzajúce ukazovatele k ekonomickým indikátorom regionálnych disparít. Tvoria ich vklady prijaté od obyvateľstva a iných subjektov. Vyjadrujú mieru tvorby úspor, čím je tento ukazovateľ schopný poskytnúť určitý obraz o ekonomickej situácii (miere bohatstva) obyvateľstva, podnikateľských a ostatných subjektov v regióne (štatistická ročenka regiónov 2008).

Tabuľka 8a: *Vklady v bankách na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model A)*

	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trnavský	2,69565	2,73034	2,73749	2,72939	2,72292
Trenčiansky	2,85029	2,84294	2,83899	2,83824	2,84551
Nitriansky	2,82976	2,84328	2,84453	2,84800	2,84528
Žilinský	2,82507	2,80887	2,79878	2,78696	2,77898
Banskobystrický	2,84154	2,83843	2,85086	2,84619	2,85688
Prešovský	2,90187	2,88950	2,88602	2,89568	2,89416
Košický	2,82145	2,82552	2,82347	2,83080	2,82812

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 8b: Vklady v bankách na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model B)

	2003	2004	2005	2006	2007
BA + TT	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	2,65191	2,64597	2,64046	2,63706	2,64803
Nitriansky	2,61700	2,64657	2,65003	2,65385	2,64763
Žilinský	2,60901	2,58722	2,57097	2,54882	2,53408
Banskobystrický	2,63702	2,63820	2,66097	2,65073	2,66749
Prešovský	2,73964	2,72629	2,72174	2,73589	2,73134
Košický	2,60286	2,61593	2,61363	2,62426	2,61825

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 8c: Vklady v bankách na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu v r. 2003-2007 (model C)

	2003	2004	2005	2006	2007
Trnavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	2,46695	2,31323	2,15480	2,05875	2,16842
Nitriansky	2,13954	2,32036	2,27234	2,24340	2,16428
Žilinský	2,06460	1,61335	1,30120	1,08877	0,99153
Banskobystrický	2,32733	2,22062	2,40673	2,20908	2,36939
Prešovský	3,28979	3,26987	3,15319	3,14532	3,02885
Košický	2,00686	1,95534	1,82524	1,91805	1,86085

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 8d: Vklady v bankách na obyvateľa - vývoj Giniho koeficientu

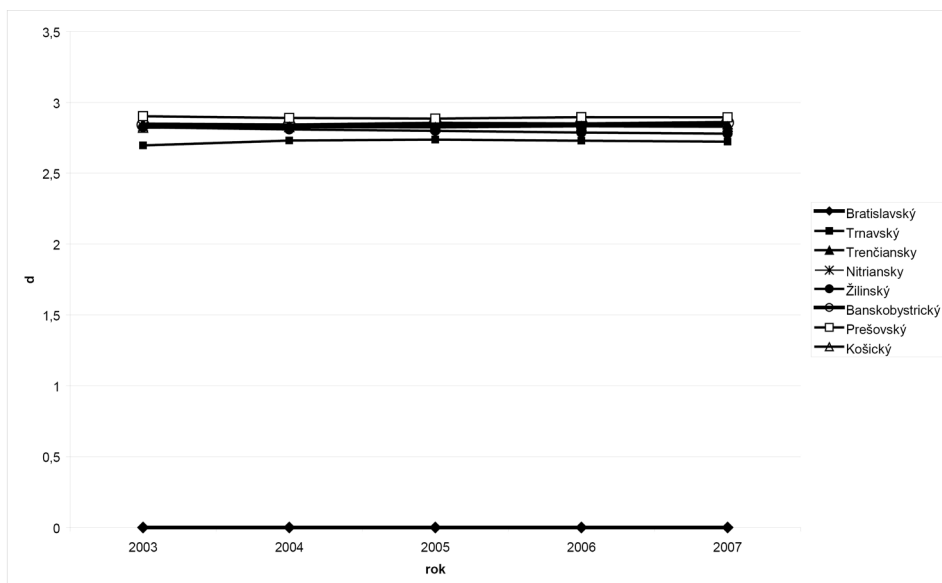
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007
A	0,4508	0,4884	0,5127	0,4913	0,4840
B	0,3448	0,3799	0,4056	0,3855	0,3797
C	0,0744	0,0729	0,0819	0,0821	0,0851

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

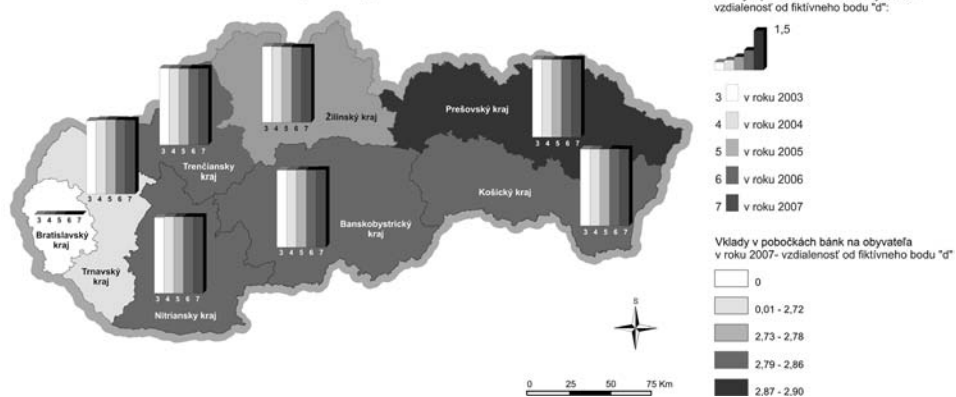
Tabuľka 8e: Vklady v bankách na obyvateľa - vývoj variačného koeficientu

model/rok	2003	2004	2005	2006	2007	IRVK
A	1,363965	1,495019	1,568506	1,493966	1,464765	107,39%
B	1,012228	1,117668	1,185490	1,118512	1,095502	108,23%
C	0,164874	0,154188	0,165673	0,167186	0,171516	104,03%

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Graf 5 Vývoj regionálnych disparít vo vkladoch v bankách na obyvateľa v r. 2003-2007**Vklady v pobočkách bánk v kraji na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v rokoch 2003-2007 (model A)**

Autor: K. Matšovičová, R. Matšovič

deli A sa rozsah disparít (pomer medzi najlepším a najhorším krajom) zvýšil zo 1060,9 % v r. 2003 na 1213,0 % v r. 2007, v modeli B to bolo zvýšenie zo 633,4 % v r. 2003 na 713,4 % a v modeli C zníženie z 168,3 % v r. 2003 na 165,8 % v r. 2007. Miera zvýšenia disparít bola teda najvyššia v modeli B a najnižšia v modeli C (tab. 8e).

Príjmy zdravotných poisťovní

Príjmy z výberu poistného na zdravotné poistenie na 1 obyvateľa predstavujú platby platiteľov podľa platných všeobecne záväzných právnych predpisov. Ide teda o odvody zamestnávateľov, zamestnancov, odvody samostatne zárobkovo činných osôb, odvody samoplatiteľov, odvody za poistencov štátu. Tento ukazovateľ teda poskytuje určitý obraz o ekonomickej situácii obyvateľov a subjektov v predmetnom regióne (štatistická ročenka regiónov 2008).

Tabuľka 9a: *Príjmy zdravotných poisťovní - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model A)*

	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trnavský	2,57548	2,57072	2,56842	2,62283	2,60626
Trenčiansky	2,76205	2,73574	2,73071	2,61782	2,59972
Nitriansky	2,82132	2,84026	2,83812	2,87478	2,86876
Žilinský	2,75435	2,76159	2,74956	2,77395	2,74418
Banskobystrický	2,81928	2,81023	2,79249	2,86122	2,85724
Prešovský	3,12585	3,12277	3,12987	3,08579	3,09692
Košický	2,69696	2,71409	2,74167	2,73435	2,77368

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 9b: *Príjmy zdravotných poisťovní - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model B)*

	2003	2004	2005	2006	2007
BA + TT	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	2,46863	2,42653	2,41811	2,23188	2,20180
Nitriansky	2,56435	2,59522	2,59119	2,65256	2,63863
Žilinský	2,45619	2,46824	2,44848	2,48748	2,43636
Banskobystrický	2,56106	2,54676	2,51766	2,63035	2,61993
Prešovský	3,05619	3,05117	3,06134	2,99802	3,00908
Košický	2,36350	2,39159	2,43576	2,42265	2,48424

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 9c: *Príjmy zdravotných poisťovní - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model C)*

	2003	2004	2005	2006	2007
Trnavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,03061	0,03808
Trenčiansky	1,10430	0,97700	0,95207	0,00000	0,00000
Nitriansky	1,45507	1,59581	1,58214	1,57127	1,56547
Žilinský	1,05869	1,13000	1,06264	0,95468	0,84059
Banskobystrický	1,44303	1,41802	1,31447	1,48833	1,49845
Prešovský	3,25754	3,26837	3,29360	2,86159	2,89305
Košický	0,71901	0,84880	1,01633	0,71254	1,01220

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 9d: *Príjmy zdravotných poisťovní - vývoj Giniho koeficientu*

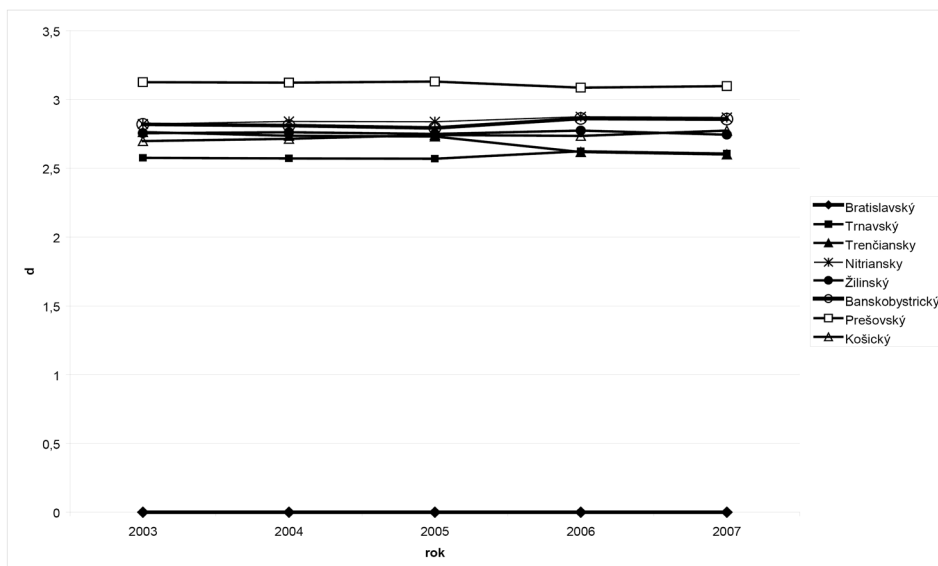
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007
A	0,2056	0,2107	0,2259	0,2504	0,2491
B	0,1503	0,1544	0,1663	0,1895	0,1893
C	0,0559	0,0580	0,0625	0,0738	0,0760

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 9e: *Príjmy zdravotných poisťovní - vývoj variačného koeficientu*

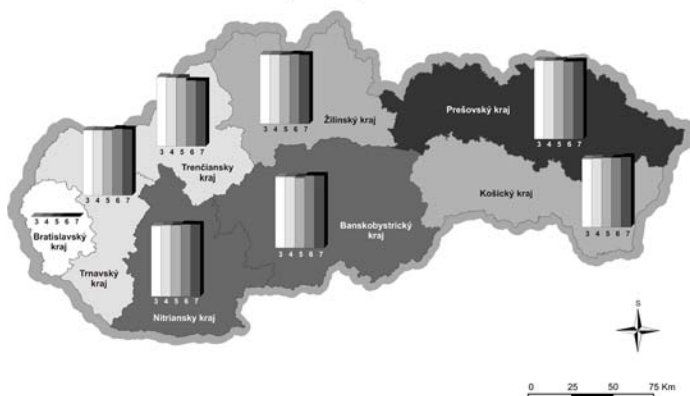
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007	IRVK
A	0,560374	0,573428	0,616591	0,677807	0,669584	119,49%
B	0,380553	0,390699	0,423909	0,462273	0,459941	120,86%
C	0,117712	0,121107	0,133943	0,145252	0,150174	127,58%

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Graf 6 *Vývoj regionálnych disparít v príjmoch zdravotných poisťovní na obyv. v r. 2003-2007*

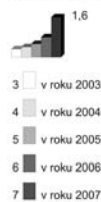
**Prijmy zdravotných poisťovní - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model A)**

Autor: K. Matlovicová, R. Matlovic

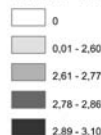

Legenda:

Prijmy zdravotných poisťovní -
vzdialenosť od fiktívneho bodu "d":

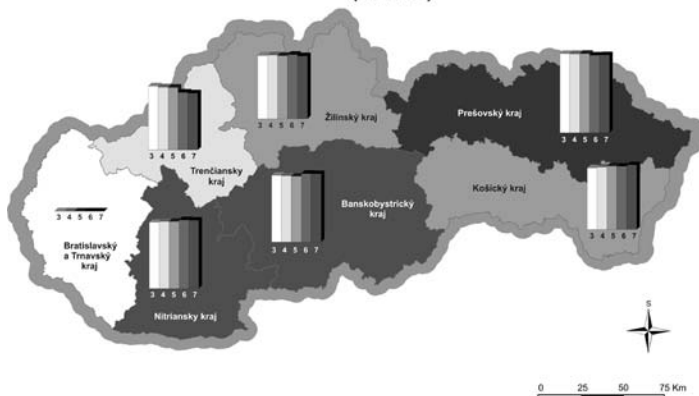

Prijmy zdravotných poisťovní -
v roku 2007 - vzdialenosť od fiktívneho bodu "d":

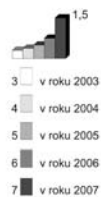
**Prijmy zdravotných poisťovní - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model B)**

Autor: K. Matlovicová, R. Matlovic

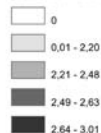

Legenda:

Prijmy zdravotných poisťovní -
vzdialenosť od fiktívneho bodu "d":

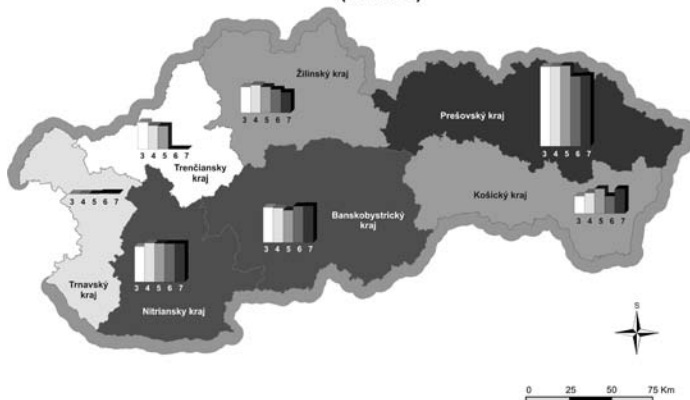

Prijmy zdravotných poisťovní -
v roku 2007 - vzdialenosť od fiktívneho bodu "d":

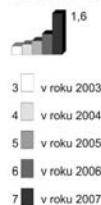
**Prijmy zdravotných poisťovní - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model C)**

Autor: K. Matlovicová, R. Matlovic

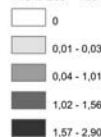

Legenda:

Prijmy zdravotných poisťovní -
vzdialenosť od fiktívneho bodu "d":

Prijmy zdravotných poisťovní -
v roku 2007 - vzdialenosť od fiktívneho bodu "d":

Podľa tohto ukazovateľa dochádzalo v sledovanom období k nárastu regionálnych disparít v r. 2003-2006 a následne bol zaznamenaný pokles v r. 2007. Výnimkou je model C, v ktorom disparity rástli aj v tomto období. Celkove v sledovanom období 2003-2007 disparity podľa tohto ukazovateľa narástli podľa všetkých troch modelov územného členenia (tab. č. 9d). Najpriaznivejšie výsledky, teda najvyššie príjmy zdravotných poisťovní na obyvateľa, počas celého obdobia vykazoval Bratislavský kraj. Na druhej strane najnižšie príjmy zdravotných poisťovní vykazoval počas celého obdobia Prešovský kraj. Jeho odstup sa však mierne znížil, hoci v r. 2007 sa opäť o niečo zvýšil (tab. 9a-c). Potvrdilo sa, že najvýraznejšie disparity zaznamenávame v modeli územného členenia A a najnižšie v modeli C (tab. 9d). Podobne ako predchádzajúci, aj tento ukazovateľ je do značnej miery ovplyvnený efektom hlavného mesta, čo signalizuje odstup všetkých ostatných krajov od Bratislavského kraja a relatívne nízke disparity medzi zvyšnými krajinami (tab.9d). Kým v modeli A sa rozsah disparít (pomer medzi najlepším a najhorším krajom) zvýšil zo 383,4% v r. 2003 na 468,7% v r. 2007, v modeli B to bolo zvýšenie z 271,5% v r. 2003 na 320,6% a v modeli C zvýšenie z 149,9% v r. 2003 na 159,2% v r. 2007. Miera zvýšenia disparít bola teda najvyššia v modeli C a najnižšia v modeli A (tab. 9e).

Priame zahraničné investície

Stav priamych zahraničných investícií na 1 obyvateľa ku koncu kalendárneho roka dobre dokumentuje investičnú atraktivitu jednotlivých regiónov a ich rozvojovú dynamiku. Priame zahraničné investície vyvolávajú množstvo efektov vo svojom regióne a sú impulzom ekonomického rozvoja. Medzi kľúčové sa v tejto súvislosti zaraďujú spillover efekty, čiže presakovanie vyspelých technologických a manažérskych postupov zo zahraničných firiem do domácich podnikov (Minarčík 2009, s. 103). Na druhej strane sú zdokumentované aj prípady negatívnych vplyvov priamych zahraničných investícií na miestne trhy práce (napr. Baštová, Dokoupil 2010).

Tabuľka 10a: Stav PZI na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model A)

	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trnavský	2,66415	2,56141	1,99561	2,44783	2,49306
Trenčiansky	2,79795	2,79929	2,75812	2,82353	2,80271
Nitriansky	2,87955	2,89581	2,87593	2,85997	2,87379
Žilinský	2,81617	2,83075	2,76304	2,78975	2,74797
Banskobystrický	2,88836	2,90950	2,89755	2,93497	2,92492
Prešovský	2,94767	2,96184	2,94786	2,99025	3,01558
Košický	2,72169	2,66522	2,63560	2,66973	2,69035

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 10b: Stav PZI na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v r. 2003-2007 (model B)

	2003	2004	2005	2006	2007
BA + TT	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	2,55226	2,54194	2,53924	2,57834	2,54350
Nitriansky	2,68909	2,69807	2,70522	2,63520	2,65557
Žilinský	2,58281	2,59283	2,54618	2,52564	2,45718
Banskobystrický	2,70387	2,72021	2,73568	2,75220	2,73619
Prešovský	2,80334	2,80486	2,80657	2,83845	2,87915
Košický	2,42437	2,32509	2,36663	2,33841	2,36633

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 10c: Stav PZI na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v r. 2003-2007 (model C)

	2003	2004	2005	2006	2007
Trnavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	1,35059	1,65928	2,33657	2,06474	1,80748
Nitriansky	2,17420	2,33258	2,69757	2,26502	2,22237
Žilinský	1,53448	1,87872	2,35165	1,87909	1,48794
Banskobystrický	2,26316	2,42805	2,76382	2,67719	2,52084
Prešovský	2,86185	2,79310	2,91800	2,98102	3,05005
Košický	0,58080	0,72413	1,96114	1,21952	1,15160

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 10d: Stav PZI na obyvateľa - vývoj Giniho koeficientu .

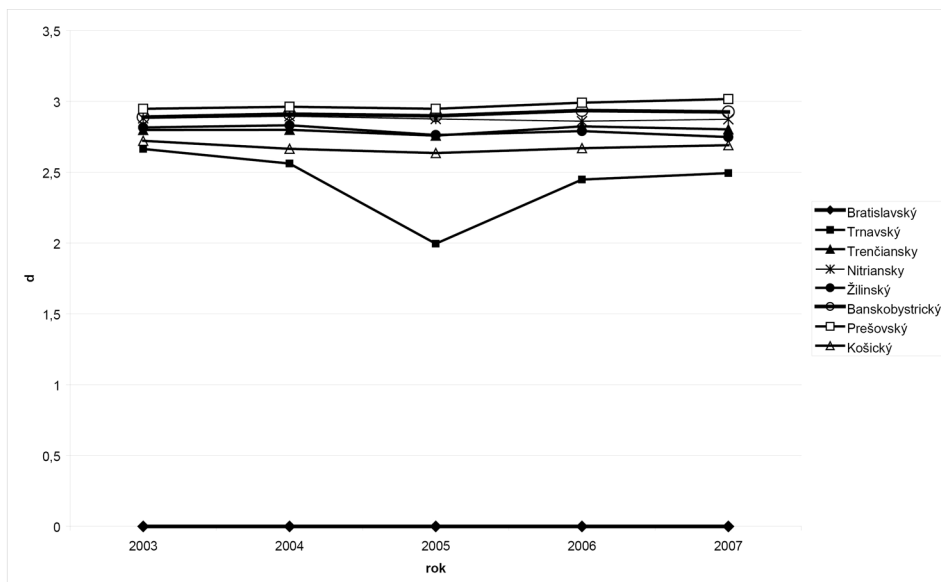
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007
A	0,6535	0,6487	0,6363	0,6393	0,6208
B	0,5861	0,5923	0,6046	0,5891	0,5659
C	0,2872	0,3501	0,4788	0,3831	0,3505

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 10e: Stav PZI na obyvateľa - vývoj variačného koeficientu

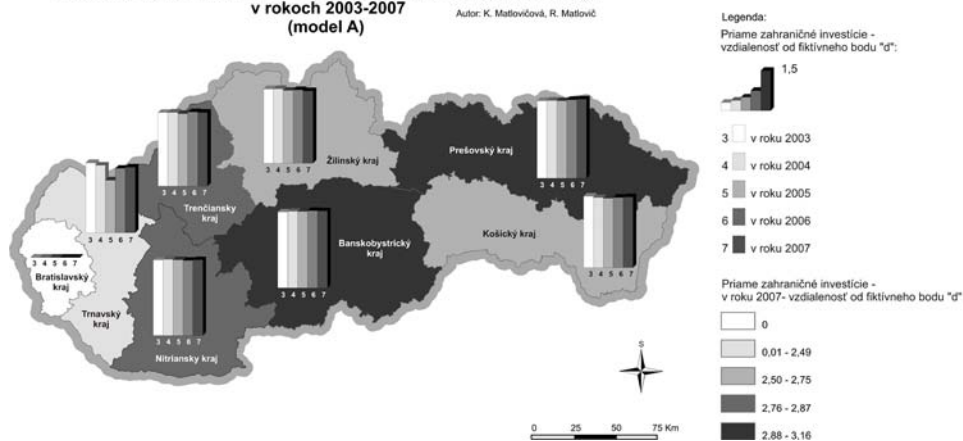
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007	IRVK
A	1,880034	1,789811	1,574099	1,706779	1,664194	88,52%
B	1,57693	1,550191	1,588606	1,526797	1,447895	91,82%
C	0,550873	0,688278	1,094163	0,766471	0,680329	123,50%

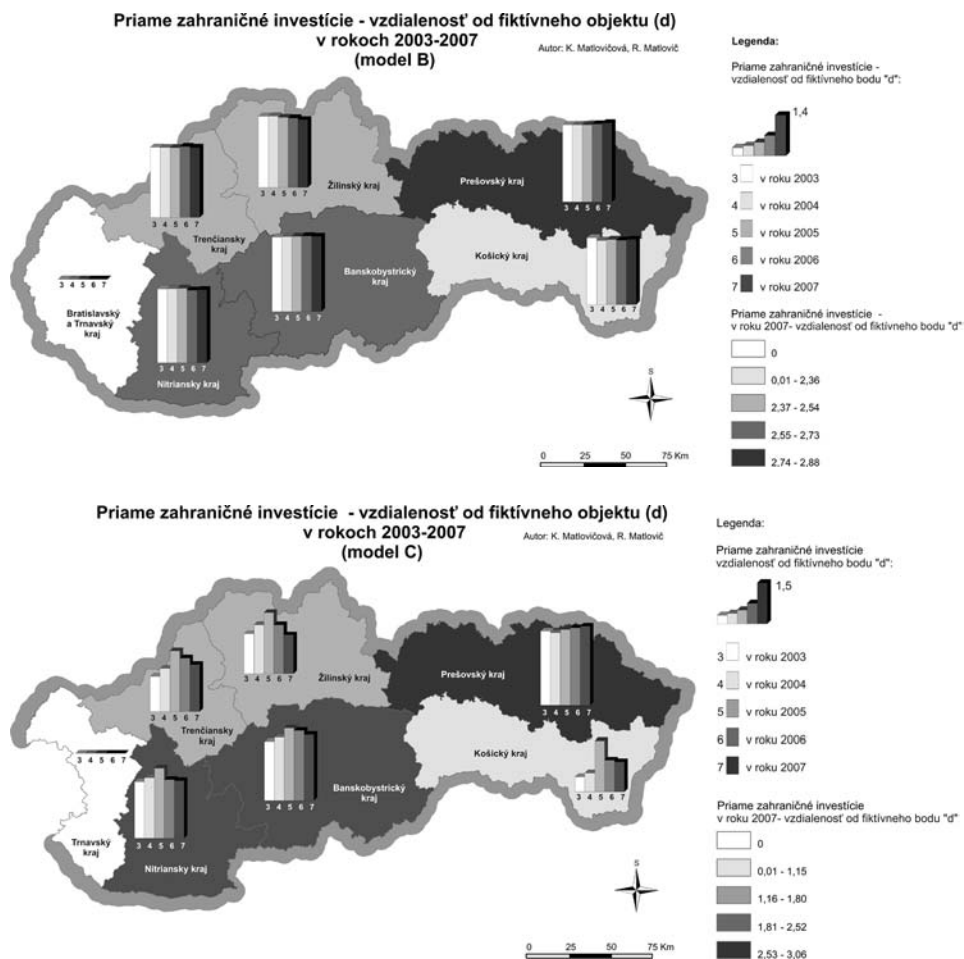
Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Graf 7 Vývoj regionálnych disparít v stave PZI na obyv. v r. 2003-2007

**Priame zahraničné investície - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model A)**

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

Podľa tohto ukazovateľa dochádzalo v sledovanom období k znižovaniu regionálnych disparít počas celého sledovaného obdobia a to podľa modelov A a B územného členenia. Jedine v modeli C bolo zistené zvýšenie regionálnych disparít (tab. 10d). Určitý kolísavý vývoj bol zaznamenaný len v modeli C (nárast disparít v r. 2005-2006 a pokles v r. 2007). Najpriaznivejšie výsledky, teda najvyšší stav priamych zahraničných investícií na obyvateľa vykazoval Bratislavský kraj. Najnepriaznivejšia situácia bola v Prešovskom kraji, ktorého zaostávanie sa ešte prehĺbilo. Potvrdilo sa, že najvýraznejšie disparity zaznamenáme v modeli územného členenia A a najnižšie v modeli C (tab. 10d). Kým v modeli A sa rozsah disparít (pomer medzi najlepším a najhorším krajom) zvýšil z 6155,5 % v r. 2003 na 10 550,3 % v r. 2007, v modeli B to bolo zvýšenie z 3525 % v r. 2003 na 6427,9 % v r. 2007 a v modeli C zvýšenie z 682,4 % v r. 2003 na 1910,8 % v r. 2007. Miera zvýšenia disparít bola najvyššia v modeli C, v modeloch A a B došlo k zníženiu regionálnych disparít, pričom miera zníženia bola výraznejšia v modeli A. (tab. 10e). Vývoj tohto ukazovateľa naznačuje možné oneskorené účinky na vývoj ostatných ukazovateľov, čo však

musia potvrdiť empirické dáta v ďalších rokoch. Signalizuje to však, že Bratislavský kraj, ktorý bol najatraktívnejším územím pre vstup priamych zahraničných investícií sa nimi už nasýtil a kapitál si postupne začína nachádzať cestu do ďalších slovenských regiónov.

Počet dokončených bytov na obyvateľa

Kvalitné a dostupné bývanie je významným faktorom ovplyvňujúcim kvalitu života obyvateľov. Počet dokončených bytov na jedného obyvateľa je teda významným sociálnym a ekonomickým ukazovateľom regionálnych disparít.

Tabuľka 11a: *Dokončené byty na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)*
v r. 2003-2007 (model A)

	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	0,23864	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trnavský	0,00000	1,79428	1,87881	1,13166	1,66429
Trenčiansky	1,58631	2,20132	2,38492	2,42891	2,72962
Nitriansky	1,87492	2,53102	2,88984	2,50961	2,77358
Žilinský	1,60850	2,25604	2,26704	2,17159	2,39448
Banskobystrický	2,70664	3,05636	3,05703	2,75020	2,90721
Prešovský	2,00637	2,74032	2,57749	2,61523	2,64849
Košický	2,65964	3,12671	3,03375	2,93159	2,94219

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 11b: *Dokončené byty na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)*
v r. 2003-2007 (model B)

	2003	2004	2005	2006	2007
BA + TT	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	1,57408	1,75028	1,98467	2,35104	2,56424
Nitriansky	1,93329	2,18053	2,65947	2,45155	2,62248
Žilinský	1,60171	1,82169	1,82714	2,03055	2,12023
Banskobystrický	2,96845	2,86606	2,88290	2,75121	2,79953
Prešovský	2,09689	2,45366	2,24203	2,58310	2,45676
Košický	2,90994	2,95787	2,85180	2,97713	2,84586

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 11c: Dokončené byty na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model C)

	2003	2004	2005	2006	2007
Trnavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	1,75037	0,84212	1,15253	2,18470	2,40660
Nitriansky	2,06883	1,52427	2,30236	2,32061	2,50590
Žilinský	1,77486	0,95535	0,88410	1,75135	1,64952
Banskobystrický	2,98657	2,61114	2,68308	2,72579	2,80779
Prešovský	2,21388	1,95729	1,59105	2,49848	2,22333
Košický	2,93470	2,75670	2,63008	3,03126	2,88680

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 11d: Dokončené byty na obyvateľa - vývoj Giniho koeficientu

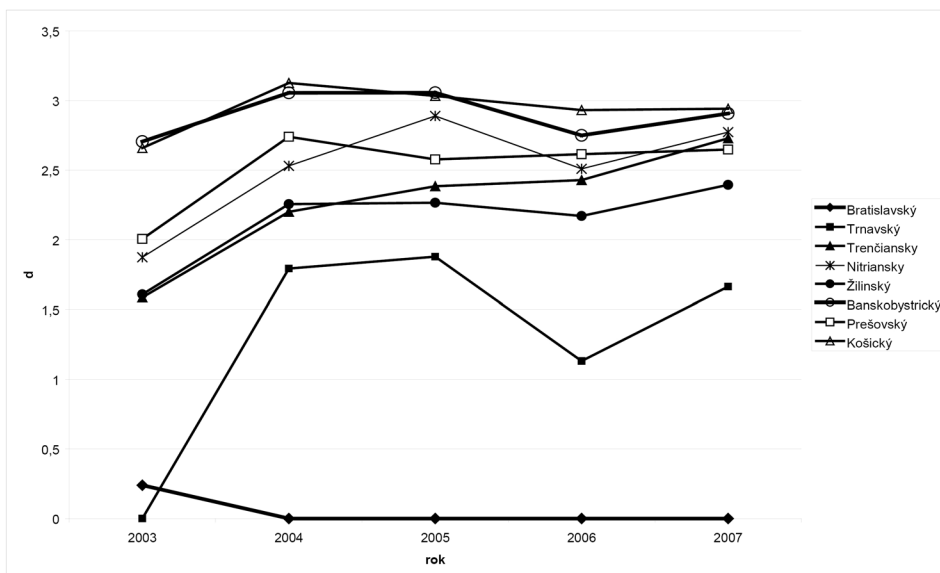
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007
A	0,1974	0,2741	0,3407	0,3444	0,3745
B	0,1692	0,2395	0,3000	0,3180	0,3191
C	0,1825	0,1806	0,2235	0,2579	0,2402

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 11e: Dokončené byty na obyvateľa - vývoj variačného koeficientu

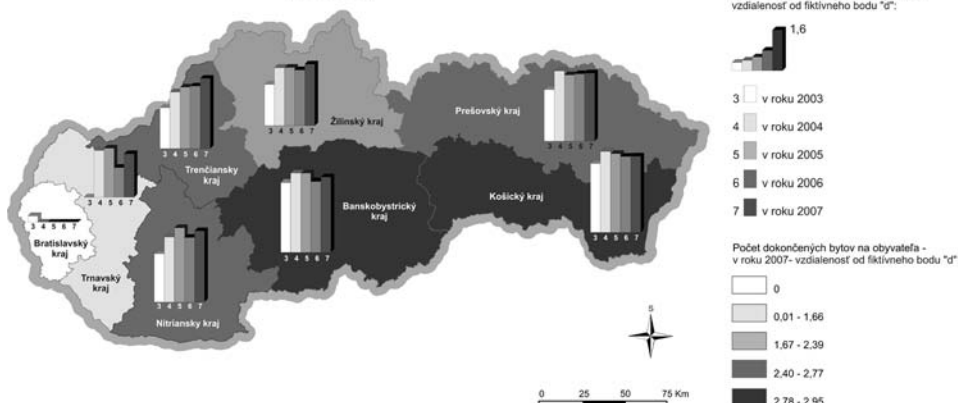
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007	IRVK
A	0,387892	0,582970	0,745744	0,734008	0,855065	220,44%
B	0,343403	0,499996	0,646292	0,697322	0,777088	226,29%
C	0,379879	0,345447	0,431396	0,556478	0,522630	137,58%

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Graf 8 Vývoj regionálnych disparít v počte dokončených bytov na obyv. v r. 2003-2007

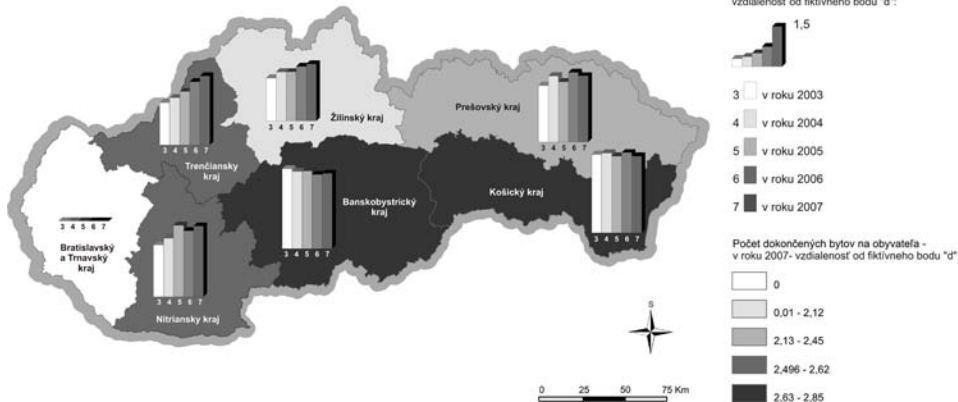
**Počet dokončených bytov na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model A)**

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

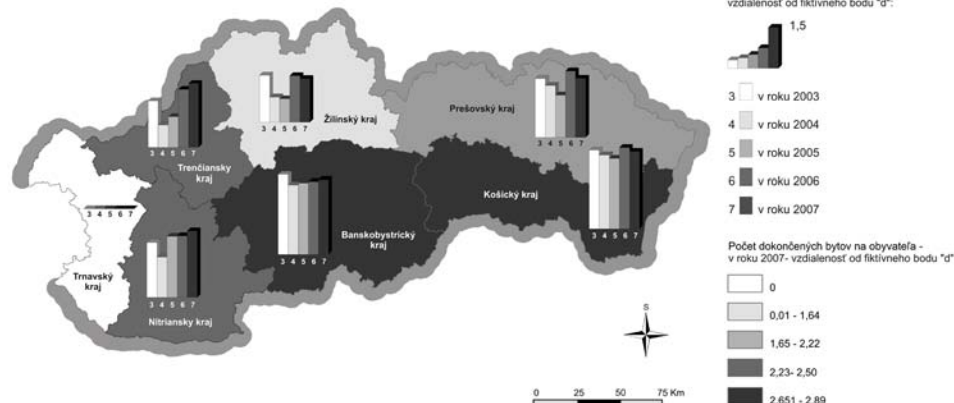
**Počet dokončených bytov na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model B)**

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

**Počet dokončených bytov na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model C)**

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

Podľa tohto ukazovateľa dochádzalo v sledovanom období k nárastu regionálnych disparít počas celého sledovaného obdobia. Určitý kolísavý vývoj bol zaznamenaný len v modeli C (nárast disparít v r. 2005-2006 a pokles v r. 2004 a 2007 (tab. 11d). Najpriaznivejšie výsledky, teda najvyšší počet dokončených bytov na obyvateľa vykazoval zväčša Bratislavský kraj (s výnimkou r. 2003, keď ustúpil Trnavskému kraju). Najnepriaznivejšia situácia bola striedavo v Banskobystrickom kraji (r. 2003, 2005) a Košickom kraji (r. 2004, 2006 a 2007). Potvrdilo sa, že najvýraznejšie disparity zaznamenávame v modeli územného členenia A a najnižšie v modeli C (tab. 11d). Priblíženie sa Trnavského a Bratislavského kraja súvisí s procesom suburbanizácie v zázemí Bratislavy, ktorá sa prelieva na územie Trnavského kraja. Kým v modeli A sa rozsah disparít (pomer medzi najlepším a najhorším krajom) zvýšil zo 286,7% v r. 2003 na 723,1% v r. 2007, v modeli B to bolo zvýšenie z 266,7% v r. 2003 na 553,8% v r. 2007 a v modeli C zvýšenie z 286,7% v r. 2003 na 369,2% v r. 2007. Miera zvýšenia disparít bola najvyššia v modeli B a najnižšia v modeli C (tab. 11e).

Tvorba hrubého fixného kapitálu na obyvateľa

Ukazovateľ tvorby hrubého fixného kapitálu vyjadruje nadobudnutie dlhodobého majetku zníženého o úbytok dlhodobého majetku výrobcami – rezidentmi v priebehu roka. Zahŕňajú sa aj prírastky hodnoty určitých neprodukovaných aktív realizovaných výrobnou činnosťou inštitucionálnych jednotiek. Za dlhodobý majetok sa považujú hmotné aktíva, ktoré boli vyrobené ako produkcia vo výrobnom procese a budú sa v iných výrobných procesoch používať opakovane alebo trvalo počas obdobia dlhšieho ako jeden rok. Regionálna hrubá tvorba kapitálu je súčtom tvorby hrubého kapitálu v jednotlivých odvetviach v kraji (Štatistická ročenka regiónov, 2009). Ide teda o ekonomický ukazovateľ regionálnych disparít.

Tabuľka 12a: Tvorba hrubého fixného kapitálu na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model A)

	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trnavský	2,48192	2,33176	1,97497	1,74982	2,30976
Trenčiansky	2,32915	2,42053	2,41473	2,16703	2,62426
Nitriansky	2,83907	2,84240	2,81118	2,74740	2,98631
Žilinský	2,57413	2,59235	2,54881	2,54357	2,48129
Banskobystrický	2,88077	2,88062	2,90114	2,87488	2,85189
Prešovský	3,27598	3,27043	3,21031	3,19652	3,13245
Košický	2,53069	2,55837	2,57957	2,50723	2,70338

Tabuľka 12b: Tvorba hrubého fixného kapitálu na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model B)

	2003	2004	2005	2006	2007
BA + TT	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	1,72740	1,91403	2,01367	1,73914	2,24805
Nitriansky	2,49977	2,53380	2,55718	2,49802	2,78277
Žilinský	2,09847	2,16644	2,19749	2,23149	2,03690
Banskobystrický	2,56293	2,58996	2,68052	2,66471	2,58423
Prešovský	3,16157	3,16263	3,10437	3,08527	2,99860
Košický	2,03267	2,11654	2,23966	2,18397	2,36491

Tabuľka 12c: Tvorba hrubého fixného kapitálu na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model C)

	2003	2004	2005	2006	2007
Trnavský	0,47783	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	0,00000	0,27536	1,11848	1,11848	1,09739
Nitriansky	1,59485	1,58387	2,12683	2,10250	2,36070
Žilinský	0,76620	0,80827	1,45952	1,67290	0,59854
Banskobystrický	1,72527	1,70244	2,35564	2,37118	1,89165
Prešovský	2,96138	2,91154	3,14197	3,04906	2,87062
Košický	0,63034	0,70290	1,53776	1,59631	1,37348

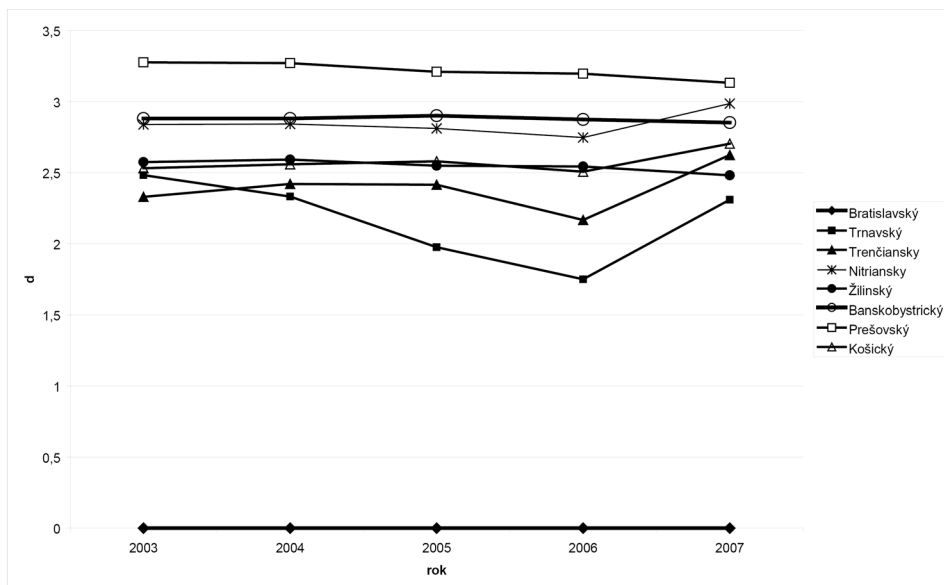
Tabuľka 12d: Tvorba hrubého fixného kapitálu na obyvateľa - vývoj Giniho koeficientu

model/rok	2003	2004	2005	2006	2007
A	0,1717	0,1931	0,2105	0,2144	0,2489
B	0,1370	0,1552	1,7070	0,1798	0,2000
C	0,0766	0,0891	0,1138	0,1321	0,1143

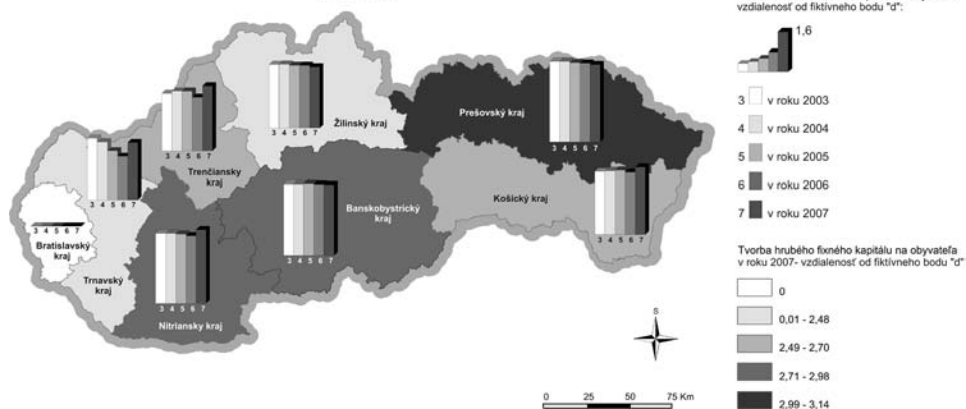
Tabuľka 12e: Tvorba hrubého fixného kapitálu na obyvateľa - vývoj variačného koeficientu

model/rok	2003	2004	2005	2006	2007	IRVK
A	0,409924	0,458902	0,475732	0,460844	0,601027	146,62%
B	0,288735	0,337786	0,379959	0,385721	0,452761	156,81%
C	0,152122	0,175056	0,221789	0,256152	0,216632	142,41%

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

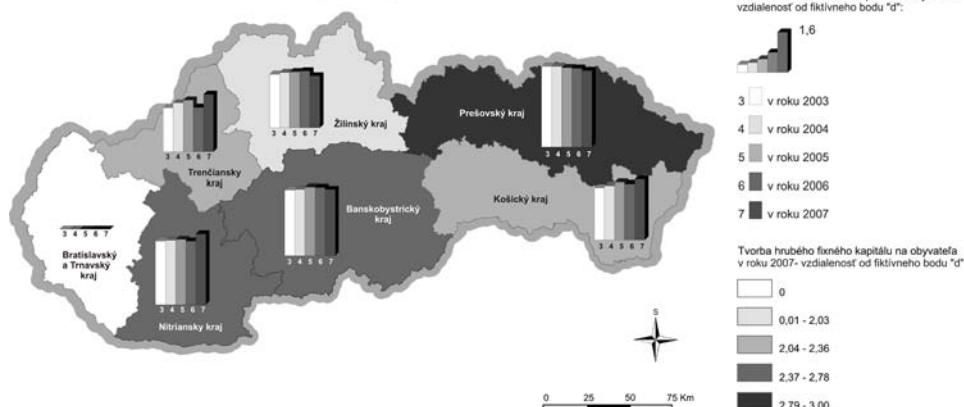
Graf 9 Vývoj regionálnych disparít v tvorbe hrubého fixného kapitálu na obyv, v r. 2003-2007**Tvorba hrubého fixného kapitálu na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v rokoch 2003-2007 (model A)**

Autor: K. Matľovičová, R. Matľovič

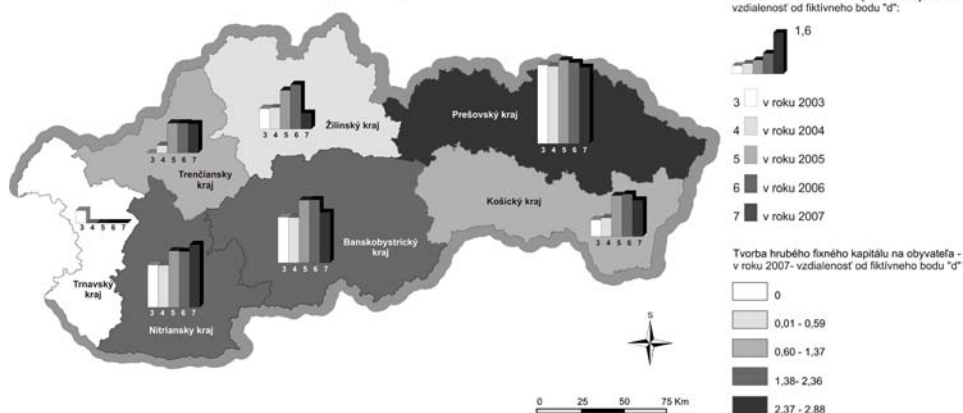
**Tvorba hrubého fixného kapitálu na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model B)**

Autor: K. Matlovicová, R. Matlovic

**Tvorba hrubého fixného kapitálu na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model C)**

Autor: K. Matlovicová, R. Matlovic

Podľa tohto ukazovateľa dochádzalo v sledovanom období k nárastu regionálnych disparít počas celého sledovaného obdobia. Len v modeli C sme zaznamenali pokles disparít v r. 2007 (tab. 12d). Najpriaznivejšie výsledky, teda najvyššiu úroveň tvorby hrubého fixného kapitálu na obyvateľa vykazoval počas celého obdobia Bratislavský kraj. Najnepriaznivejšia situácia bola počas celého sledovaného obdobia v Prešovskom kraji. Potvrdilo sa, že najvýraznejšie disparity zaznamenávame v modeli územného členenia A a najnižšie v modeli C (tab. 12d). Kým v modeli A sa rozsah disparít (pomer medzi najlepším a najhorším krajom) zvýšil z 314,5 % v r. 2003 na 441,4 % v r. 2007, v modeli B to bolo zvýšenie z 236,6 % v r. 2003 na 321,3 % v r. 2007 a v modeli C zvýšenie z 162 % v r. 2003 na 189,7 % v r. 2007. Miera zvýšenia disparít bola teda najvyššia v modeli B a najnižšia v modeli C (tab. 12e).

Počet podnikov s 250 a viac zamestnancami na obyvateľa

Ukazovateľ počtu podnikov s 250 a viac zamestnancami na 1 obyvateľa je indikátorom ekonomickej situácie v regiónoch. Väčšie podniky majú schopnosť vo svojom okolí generovať sieť ďalších malých a stredných firiem ako subdodávateľov. Z tohto hľadiska ich zastúpenie v každom regióne nepriamo charakterizuje podnikateľské prostredie.

Tabuľka 13a: Počet podnikov 250 + na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model A)

	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trnavský	2,74176	2,63490	2,57088	2,48667	2,51397
Trenčiansky	1,62904	1,78212	1,68701	1,88941	1,59400
Nitriansky	2,73669	3,00947	2,85092	2,85778	2,79286
Žilinský	2,36569	2,53132	2,50344	2,65334	2,57945
Banskobystrický	2,62938	2,71682	2,79104	2,84761	2,82416
Prešovský	2,95260	2,86232	2,84091	2,91452	2,83742
Košický	2,90000	2,83195	2,92370	2,93017	2,84961

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 13b: Počet podnikov 250 + na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model B)

	2003	2004	2005	2006	2007
BA + TT	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	0,49056	0,79499	0,67808	1,04100	0,57243
Nitriansky	2,21087	2,67456	2,41004	2,48113	2,31241
Žilinský	1,63467	1,94232	1,89298	2,17709	2,00267
Banskobystrický	2,04420	2,22640	2,32095	2,46600	2,35783
Prešovský	2,54620	2,44922	2,39515	2,56552	2,37708
Košický	2,46452	2,40270	2,51835	2,58879	2,39477

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 13c: Počet podnikov 250 + na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model C)

	2003	2004	2005	2006	2007
Trnavský	2,44464	2,11581	2,05881	1,60029	2,04037
Trenčiansky	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Nitriansky	2,43349	3,04513	2,71110	2,59465	2,65893
Žilinský	1,61842	1,85880	1,90172	2,04687	2,18561
Banskobystrický	2,19773	2,31905	2,57164	2,56739	2,72834
Prešovský	2,90784	2,68005	2,68779	2,74669	2,75776
Košický	2,79229	2,60468	2,88063	2,78861	2,78478

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 13d: Počet podnikov 250+ na obyvateľa - vývoj Giniho koeficientu

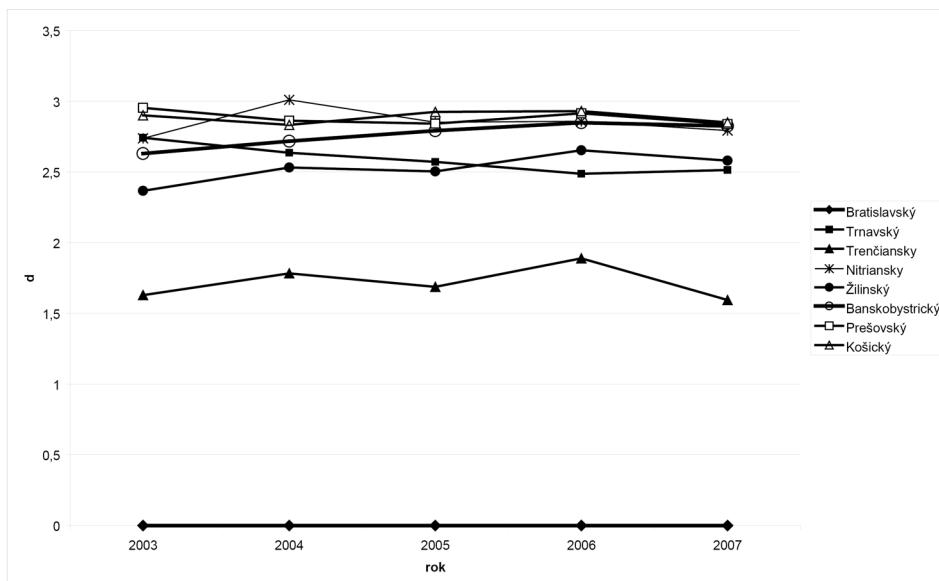
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007
A	0,1927	0,2001	0,2129	0,2240	0,2287
B	0,1469	0,1563	0,1675	0,1761	0,1810
C	0,1067	0,1021	0,1126	0,1103	0,1231

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 13e: Počet podnikov 250+ na obyvateľa - vývoj variačného koeficientu

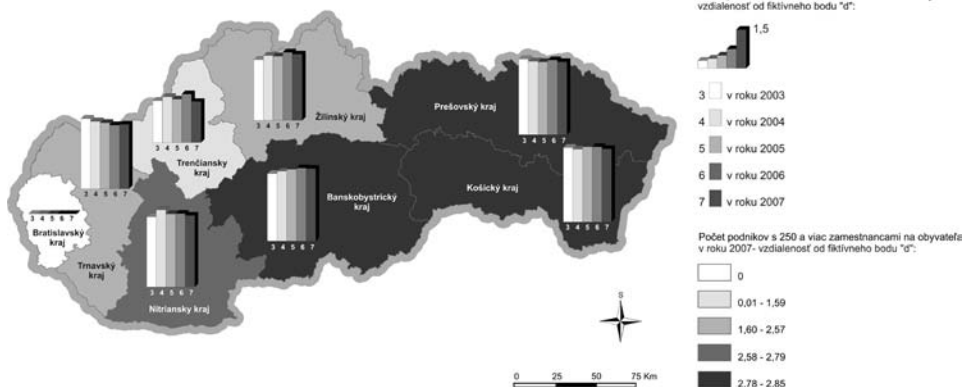
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007	IRVK
A	0,436320	0,466593	0,495167	0,532153	0,536023	122,85%
B	0,295984	0,324683	0,35623	0,388076	0,397793	134,40%
C	0,230902	0,222046	0,253266	0,241193	0,291963	126,44%

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Graf10 Vývoj regionálnych disparít v počte podnikov s 250 a viac zamestnancami na obyv. v r. 2003-2007

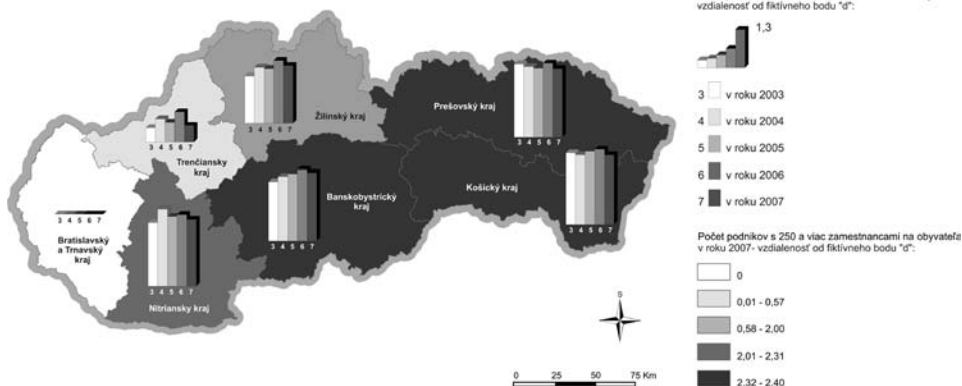
**Počet podnikov s 250 a viac zamestnancami na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model A)**

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

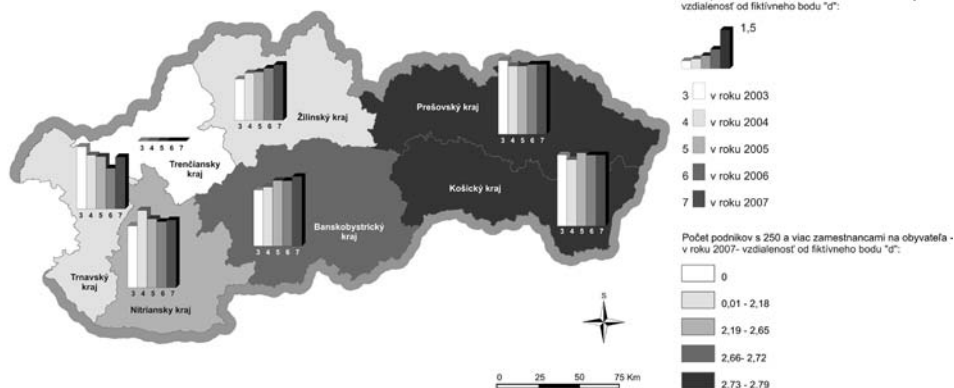
**Počet podnikov s 250 a viac zamestnancami na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model B)**

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

**Počet podnikov s 250 a viac zamestnancami na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model C)**

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

Podľa tohto ukazovateľa dochádzalo v sledovanom období k nárastu regionálnych disparít počas celého sledovaného obdobia (tab. 13d). Najpriaznivejšie výsledky, teda najvyšší počet predmetných podnikov na obyvateľa vykazoval počas celého obdobia Bratislavský kraj. Druhým najlepším bol počas celého obdobia Trenčiansky kraj, ktorý si udržiaval náskok oproti ostatným krajom (graf 10). Najnepriaznivejšia situácia bola striedavo vo viacerých krajoch. Sprvu bol na tom najhoršie Prešovský kraj, ktorý bol v r. 2004 vystriedaný Nitrianskym krajom. V r. 2005-2007 najnepriaznivejšiu situáciu vykazoval Košický kraj. Potvrdilo sa, že najvýraznejšie disparity zaznamenávame v modeli územného členenia A a najnižšie v modeli C (tab. 13d). Kým v modeli A sa rozsah disparít (pomer medzi najlepším a najhorším krajom) zvýšil z 289,5 % v r. 2003 na 328,2 % v r. 2007, v modeli B to bolo zvýšenie z 203,1 % v r. 2003 na 230,6 % v r. 2007 a v modeli C zvýšenie z 183,6 % v r. 2003 na 199,4 % v r. 2007. Miera zvýšenia disparít podľa tohto ukazovateľa bola najvyššia v modeli B a najnižšia v modeli A (tab. 13e).

Regionálny HDP na 1 obyvateľa

Regionálny hrubý domáci produkt na obyvateľa je podielom dvoch ukazovateľov – regionálneho hrubého domáceho produktu (v ktorom sa uplatňuje kritérium zostavovania podľa miesta pracoviska) a priemerného počtu obyvateľstva trvalo bývajúceho v danom regióne (založeného na princípe rezidencie). Tento ukazovateľ charakterizuje ekonomickú prosperitu, resp. zaostávanie regiónu vzhľadom na jeho produkčný potenciál (Štatistická ročenka regiónov 2009, s. 189). Na druhej strane sme už poukázali na limity tohto ukazovateľa, najmä v súvislosti s efektom hlavného mesta, či efektom dochádzky za prácou.

Tabuľka 14a: Regionálny HDP na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model A)

	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trnavský	2,37398	2,34622	2,31717	2,00015	2,03059
Trenčiansky	2,61584	2,59756	2,65652	2,50762	2,53035
Nitriansky	2,72020	2,68033	2,64846	2,64746	2,68597
Žilinský	2,85326	2,82542	2,75858	2,73366	2,68535
Banskobystrický	2,73612	2,79729	2,94043	2,86083	2,86481
Prešovský	3,23340	3,23649	3,16160	3,20559	3,19696
Košický	2,67793	2,68475	2,72394	2,67438	2,71903

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 14b: Regionálny HDP na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v r. 2003-2007 (model B)

	2003	2004	2005	2006	2007
BA + TT	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	2,23048	2,20582	2,30897	2,15243	2,17976
Nitriansky	2,38786	2,32970	2,29694	2,34644	2,39720
Žilinský	2,58852	2,54683	2,46135	2,46602	2,39634
Banskobystrický	2,41186	2,50473	2,73285	2,64246	2,64709
Prešovský	3,16178	3,16205	3,06306	3,12078	3,11118
Košický	2,32412	2,33631	2,40962	2,38378	2,44340

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 14c: Regionálny HDP na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v r. 2003-2007 (model C)

	2003	2004	2005	2006	2007
Trnavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	0,92547	0,92917	1,29413	1,38769	1,41657
Nitriansky	1,32480	1,23516	1,26342	1,77008	1,85766
Žilinský	1,83396	1,77152	1,68337	2,00577	1,85592
Banskobystrický	1,38570	1,66751	2,37685	2,35354	2,36457
Prešovský	3,28855	3,29119	3,22032	3,29630	3,30605
Košický	1,16307	1,25150	1,55124	1,84368	1,95137

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 14d: Regionálny HDP na obyvateľa - vývoj Giniho koeficientu

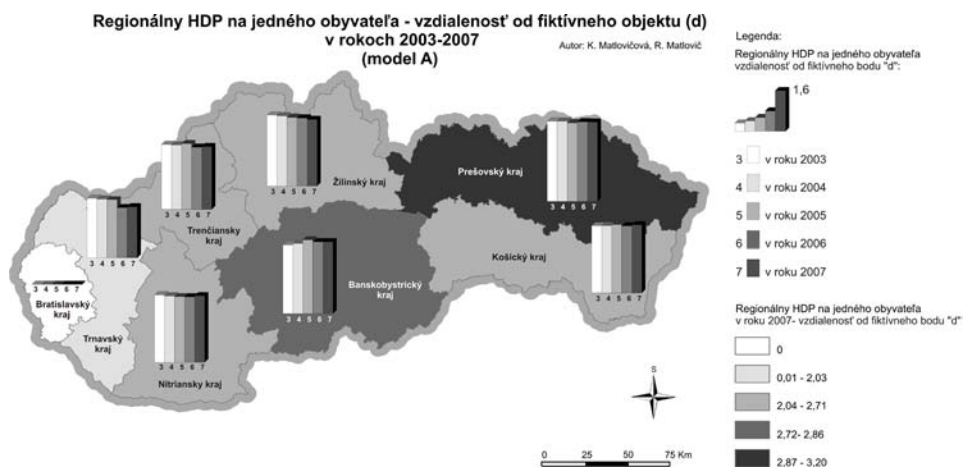
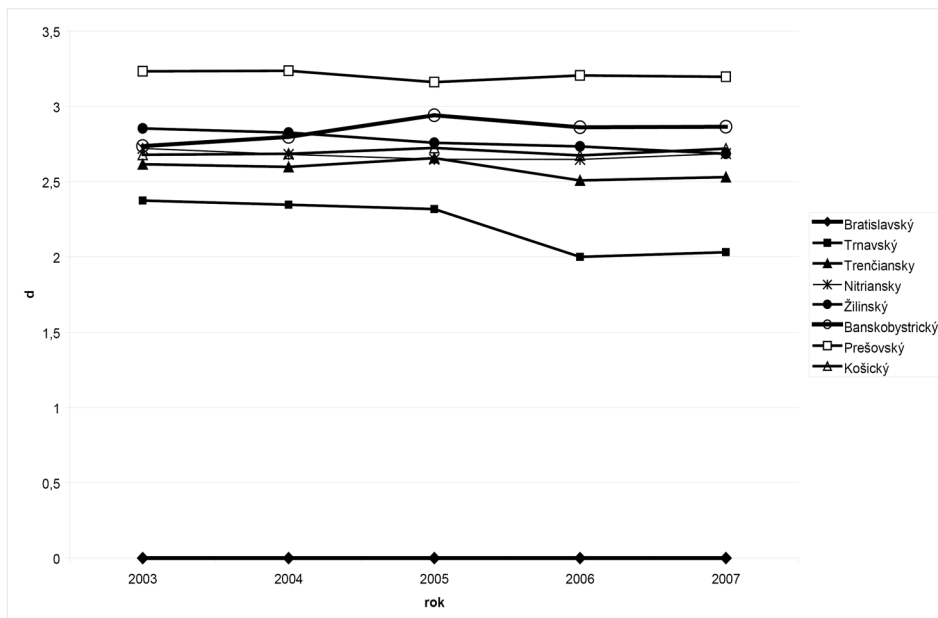
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007
A	0,1963	0,1999	0,2267	0,2315	0,2334
B	0,1499	0,1535	0,1748	0,1842	0,1846
C	0,0755	0,0795	0,0922	0,1179	0,1158

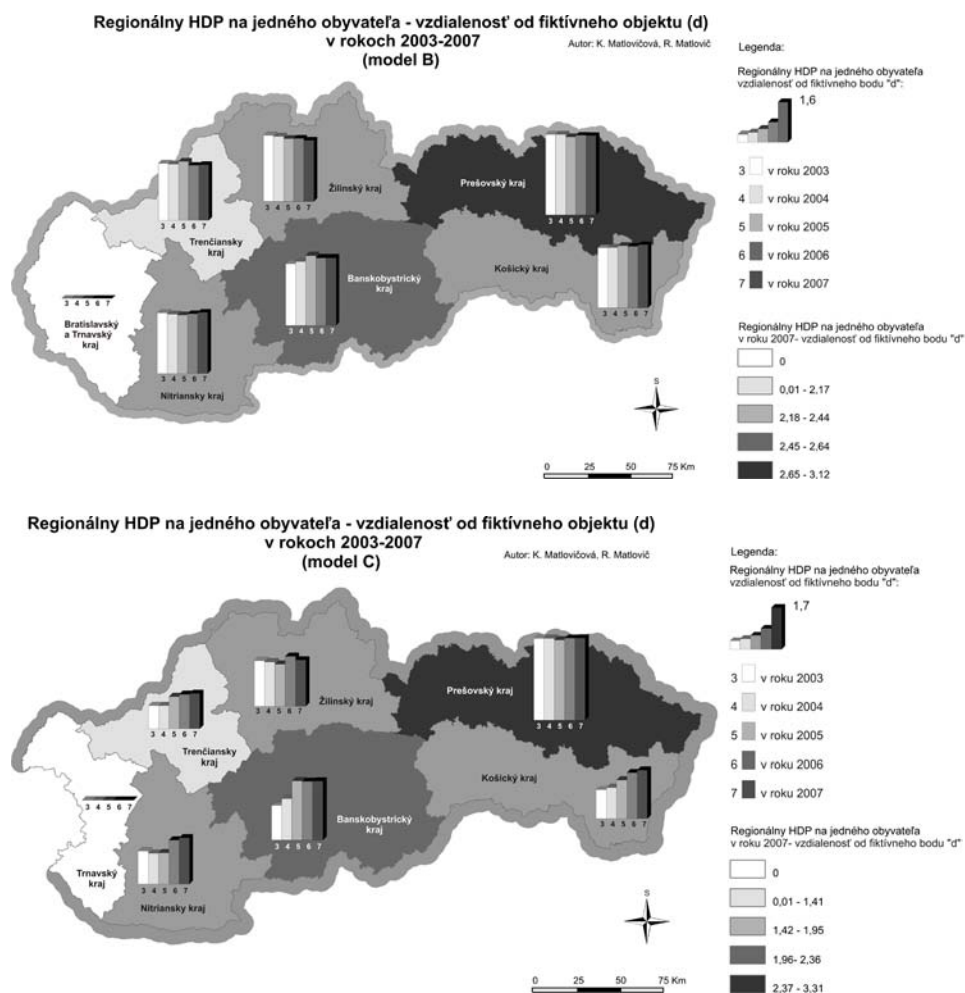
Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 14e: Regionálny HDP na obyvateľa - vývoj variačného koeficientu

model/rok	2003	2004	2005	2006	2007	IRVK
A	0,493720	0,498264	0,565571	0,537842	0,550943	111,59%
B	0,356681	0,363268	0,419249	0,430127	0,438435	122,92%
C	0,155337	0,162494	0,183994	0,239547	0,238233	153,36%

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Graf 11 Vývoj regionálnych disparít v regionálnom HDP na obyvateľa v r. 2003-2007

Podľa tohto ukazovateľa dochádzalo v sledovanom období k nárastu regionálnych disparít počas celého sledovaného obdobia (tab. 14d). V modeloch B a C však bol zaznamenaný pokles regionálnych disparít v r. 2007. Najpriaznivejšie výsledky, teda najvyšší regionálny HDP na obyvateľa vykazoval počas celého obdobia Bratislavský kraj. Najnepriaznivejšia situácia bola v Prešovskom kraji, ktorý si udržiaval pomerne veľký odstup od druhého najhoršieho kraja (graf 11). Potvrdilo sa, že najvýraznejšie disparity zaznamenávame v modeli územného členenia A a najnižšie v modeli C (tab. 14d). Kým v modeli A sa rozsah disparít (pomer medzi najlepším a najhorším krajom) zvýšil z 370,9% v r. 2003 na 434,0% v r. 2007, v modeli B to bolo zvýšenie z 275,7% v r. 2003 na 332,6% v r. 2007 a v modeli C zvýšenie z 172,0% v r. 2003 na 221,8% v r. 2007. Miera zvýšenia disparít podľa tohto ukazovateľa bola najvyššia v modeli C a najnižšia v modeli A (tab. 14e).

Čisté disponibilné dôchodky na obyvateľa

Čisté disponibilné dôchodky na obyvateľa predstavujú jeden z kardinálnych indikátorov regionálnych účtov. Ako upozornila Lapišáková (2002, s. 18) pri analýzach, ktorým cieľom identifikovať bohaté a chudobné regióny je vhodné vychádzať z prvotných dôchodkov domácností a z disponibilných dôchodkov domácností, pretože zamestnanci odchádzajúci za prácou mimo región majú tendenciu míňať prevažnú časť svojich príjmov v regióne trvalého bydliska. Čisté disponibilné dôchodky používajú domácnosti na uspokojovanie svojich individuálnych potrieb a na úspory. Charakterizujú výsledok hlavných transakcií sektora domácností (výroba, prvotné a druhotné rozdelenie dôchodkov) medzi jednotlivými regiónmi. Sú teda indikátorom s komplexnejšou výpovednou hodnotou pri hodnotení materiálneho bohatstva domácností v regióne (Štatistická ročenka regiónov...2008, s. 185)..

Tabuľka 15a: Čisté disponibilné dôchodky na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model A)

	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trnavský	2,35801	2,26961	2,49792	2,30591	2,13341
Trenčiansky	2,67949	2,54322	2,68285	2,55506	2,49326
Nitriansky	2,53205	2,52708	2,63471	2,54936	2,62226
Žilinský	2,73267	2,79793	2,75426	2,77199	2,40177
Banskobystrický	2,77378	2,77392	2,69052	2,67526	2,63204
Prešovský	3,22544	3,20080	3,23615	3,31951	3,29602
Košický	2,85950	2,90122	2,83404	2,76530	2,95626

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 15b: Čisté disponibilné dôchodky na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model B)

	2003	2004	2005	2006	2007
BA + TT	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	2,32382	2,13159	2,31889	2,12730	2,05929
Nitriansky	2,10278	2,10797	2,24379	2,11896	2,23936
Žilinský	2,40355	2,50467	2,43029	2,44511	1,93159
Banskobystrický	2,46518	2,46951	2,33085	2,30339	2,25301
Prešovský	3,14228	3,09476	3,18204	3,24721	3,17985
Košický	2,59369	2,65597	2,55474	2,43529	2,70559

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 15c: Čisté disponibilné dôchodky na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d) v r. 2003-2007 (model C)

	2003	2004	2005	2006	2007
Trnavský	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000	0,00000
Trenčiansky	1,18190	0,90847	0,79169	0,79279	0,94761
Nitriansky	0,63983	0,85491	0,58559	0,77466	1,28731
Žilinský	1,37744	1,75422	1,09741	1,48306	0,70669
Banskobystrický	1,52856	1,67451	0,82452	1,17525	1,31306
Prešovský	3,18910	3,09193	3,16039	3,22524	3,06154
Košický	1,84373	2,09720	1,43893	1,46174	2,16684

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 15d: Čisté disponibilné dôchodky na obyvateľa - vývoj Giniho koeficientu

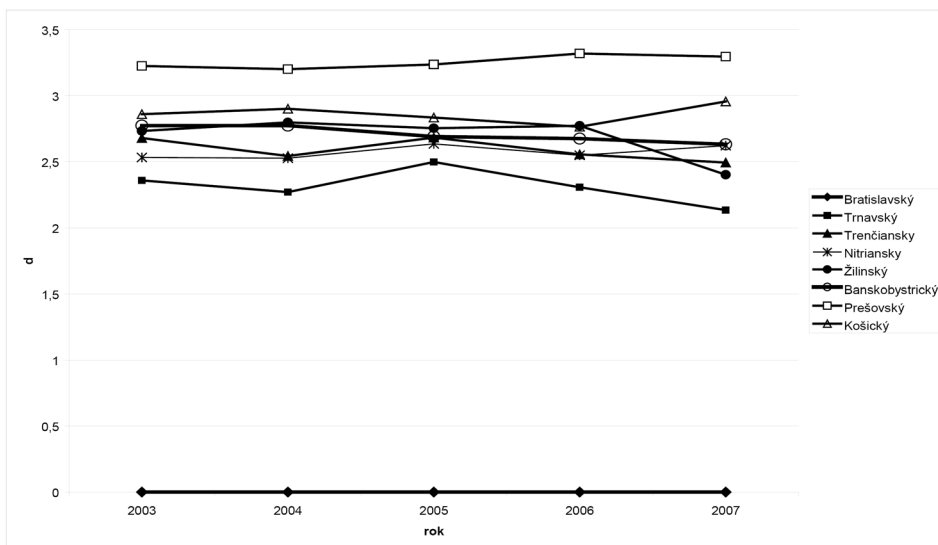
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007
A	0,0807	0,0917	0,0978	0,0935	0,0983
B	0,0593	0,0687	0,0710	0,0704	0,0771
C	0,0293	0,0370	0,0304	0,0371	0,0469

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 15e: Čisté disponibilné dôchodky na obyvateľa - vývoj variačného koeficientu

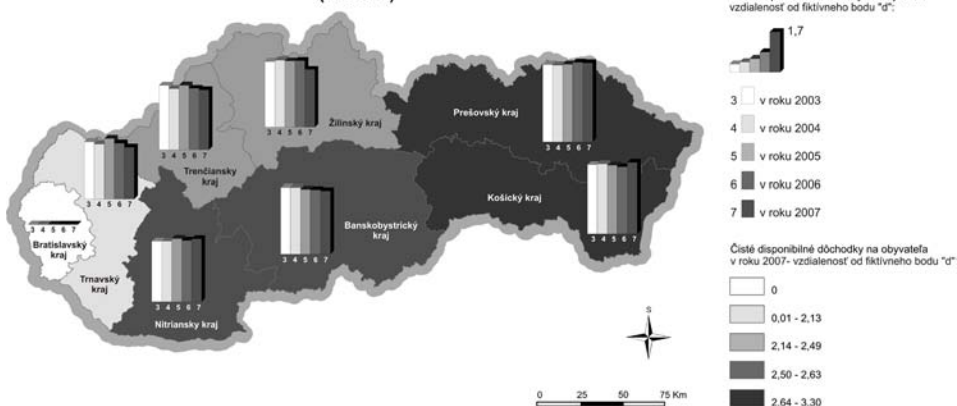
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007	IRVK
A	0,199568	0,220605	0,253289	0,227129	0,22471	112,60%
B	0,137701	0,156509	0,169189	0,161129	0,167438	121,60%
C	0,058261	0,071818	0,064834	0,077321	0,092189	158,24%

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Graf 12 Vývoj regionálnych disparít v čistých disponibilných dôchodkoch na obyvateľa v r. 2003-2007

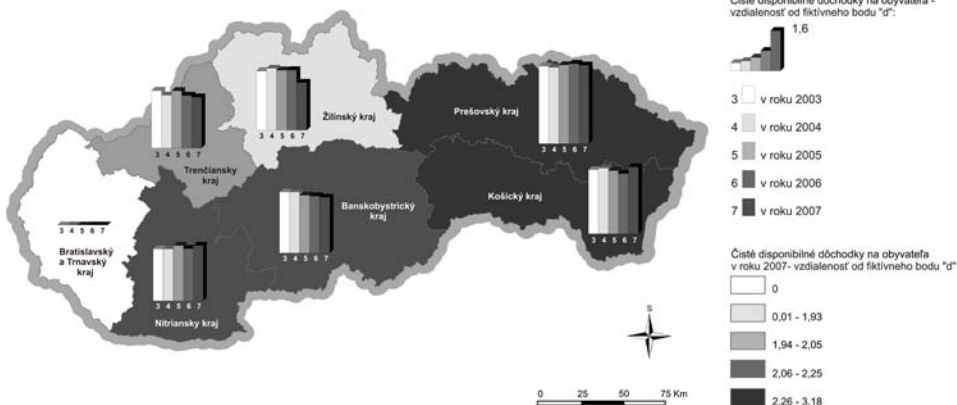
**Čisté disponibilné dôchodky na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model A)**

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

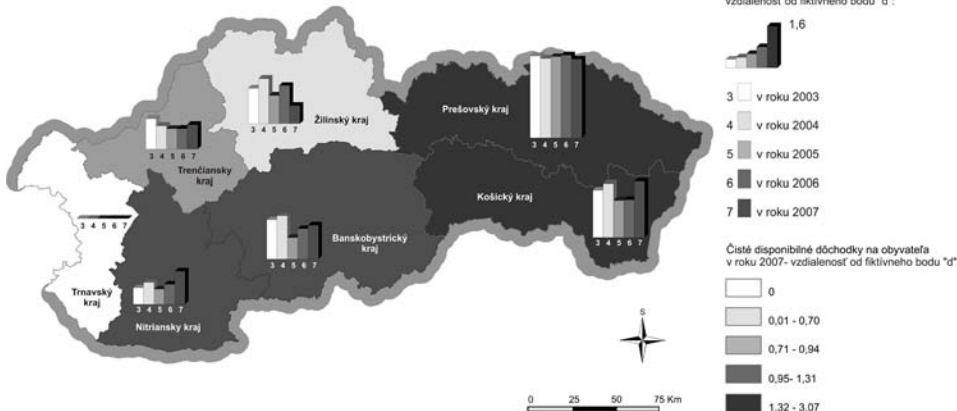
**Čisté disponibilné dôchodky na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model B)**

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

**Čisté disponibilné dôchodky na obyvateľa - vzdialenosť od fiktívneho objektu (d)
v rokoch 2003-2007
(model C)**

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

Podľa tohto ukazovateľa dochádzalo v sledovanom období k celkovému nárastu regionálnych disparít. Výnimkou bol r. 2006, v ktorom sa disparity znížili, avšak v r. 2007 sa opäť zvýšili (tab. 15d). V modeli C bolo zaznamenané zníženie disparít v r. 2005 a následné ich zvýšenie v r. 2006 a 2007. Najpriaznivejšie výsledky, teda najvyššie čisté disponibilné dôchodky na obyvateľa vykazoval počas celého obdobia Bratislavský kraj. Najnepriaznivejšia situácia bola v Prešovskom kraji, ktorý si udržiaval pomerne veľký odstup od druhého najhoršieho kraja (graf 12). Potvrdilo sa, že najvýraznejšie disparity zaznamenávame v modeli územného členenia A a najnižšie v modeli C (tab. 15d). Kým v modeli A sa rozsah disparít (pomer medzi najlepším a najhorším krajom) zvýšil z 177,2 % v r. 2003 na 195 % v r. 2007, v modeli B to bolo zvýšenie z 150,1 % v r. 2003 na 165,6 % v r. 2007 a v modeli C zvýšenie z 120,7 % v r. 2003 na 133,5 % v r. 2007. Miera zvýšenia disparít podľa tohto ukazovateľa bola najvyššia v modeli C a najnižšia v modeli A (tab. 15e).

Syntetické hodnotenie regionálnych disparít na Slovensku v r. 2003-2007

Syntetické hodnotenie regionálnych disparít na Slovensku v období 2003-2007 sa opiera o integrálny ukazovateľ, vypočítaný na báze 12 parciálnych ukazovateľov podľa uvedeného vzťahu (2).

Tabuľka 16a: *Vývoj integrálneho ukazovateľa regionálnych disparít v SR v r. 2003-2007 (model A)*

	2003	2004	2005	2006	2007
Bratislavský	0,020	0,000	0,000	0,000	0,000
Trnavský	0,669	0,664	0,648	0,626	0,615
Trenčiansky	0,670	0,722	0,720	0,688	0,686
Nitriansky	0,736	0,777	0,761	0,758	0,725
Žilinský	0,735	0,743	0,730	0,735	0,686
Banskobystrický	0,759	0,792	0,809	0,808	0,740
Prešovský	0,847	0,860	0,874	0,878	0,806
Košický	0,705	0,778	0,770	0,786	0,727

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 16b: *Vývoj integrálneho ukazovateľa regionálnych disparít v SR v r. 2003-2007 (model B)*

	2003	2004	2005	2006	2007
BA + TT	0,000	0,019	0,000	0,000	0,000
Trenčiansky	0,461	0,541	0,524	0,585	0,601
Nitriansky	0,635	0,690	0,654	0,674	0,648
Žilinský	0,648	0,664	0,636	0,644	0,591
Banskobystrický	0,647	0,685	0,704	0,734	0,668
Prešovský	0,803	0,802	0,813	0,839	0,764
Košický	0,623	0,699	0,701	0,707	0,653

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 16c: Vývoj integrálneho ukazovateľa regionálnych disparít v SR v r. 2003-2007 (model C)

	2003	2004	2005	2006	2007
Trnavský	0,272	0,204	0,188	0,137	0,196
Trenčiansky	0,356	0,432	0,397	0,359	0,410
Nitriansky	0,493	0,544	0,532	0,517	0,518
Žilinský	0,465	0,426	0,404	0,416	0,371
Banskobystrický	0,539	0,576	0,608	0,605	0,557
Prešovský	0,837	0,821	0,830	0,830	0,766
Košický	0,428	0,511	0,513	0,541	0,506

Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 16d: Integrálny ukazovateľ - vývoj Giniho koeficientu

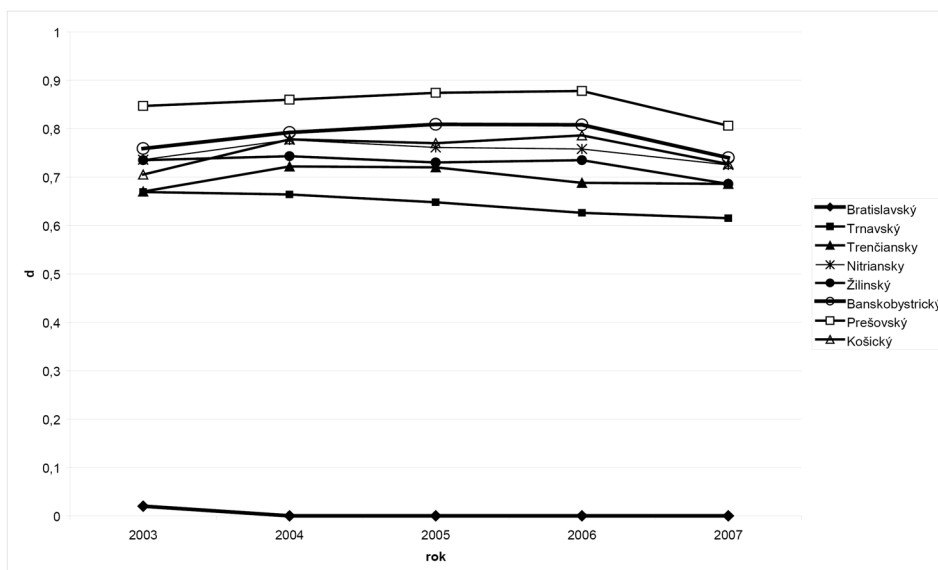
model/rok	2003	2004	2005	2006	2007
A	0,1572	0,1607	0,1672	0,1746	0,1612
B	0,2101	0,1875	0,2029	0,1966	0,1818
C	0,1792	0,1840	0,2038	0,2262	0,1882

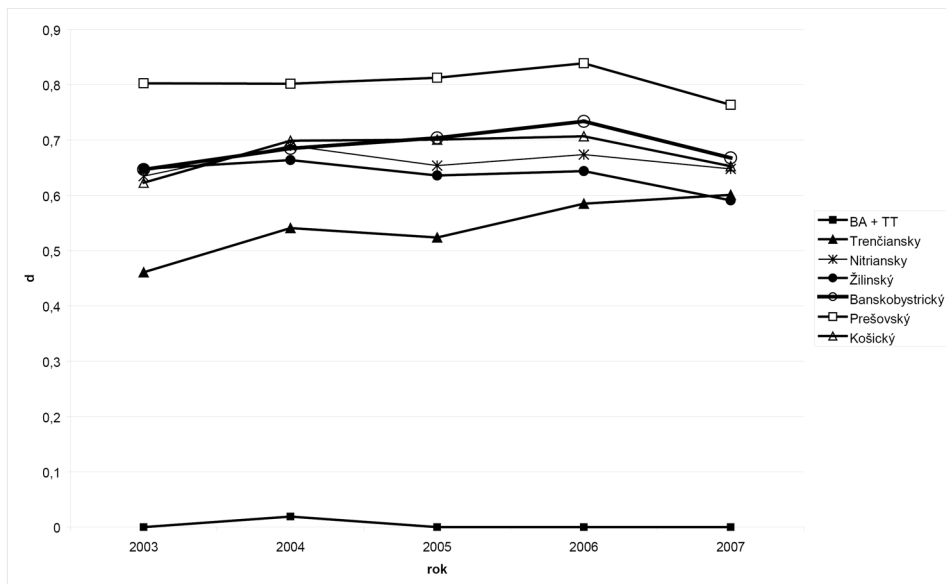
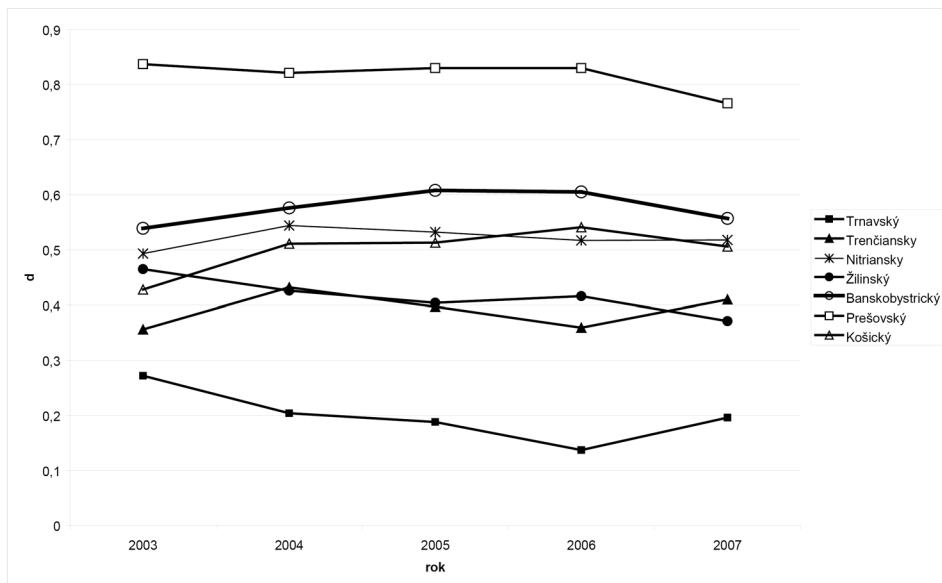
Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Tabuľka 16e: Integrálny ukazovateľ - vývoj variačného koeficientu

model/rok	2003	2004	2005	2006	2007	IRVK
A	0,401312	0,412924	0,416123	0,420155	0,413411	103,01%
B	0,476956	0,446107	0,466032	0,460384	0,452300	94,83%
C	0,369898	0,371397	0,402228	0,443557	0,371873	100,53%

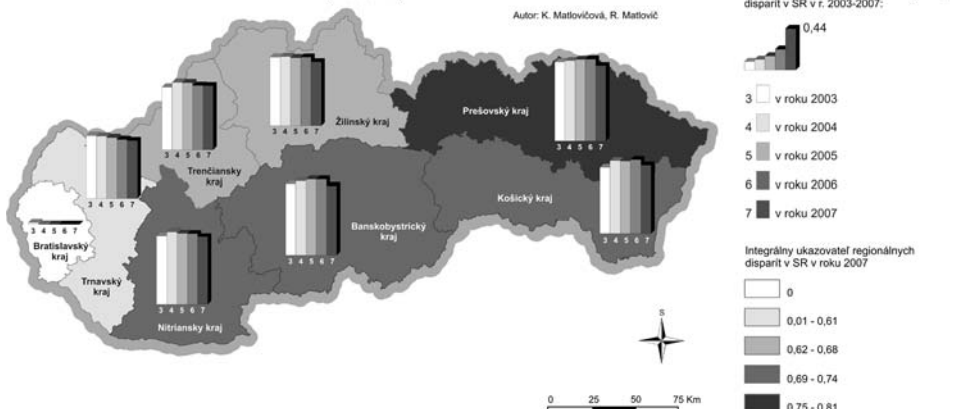
Zdroj: vlastné výpočty na základe údajov ŠÚ SR

Graf 13 Vývoj regionálnych disparít podľa integrálneho ukazovateľa (model A)

Graf 14 Vývoj regionálnych disparít podľa integrálneho ukazovateľa (model B)**Graf 15** Vývoj regionálnych disparít podľa integrálneho ukazovateľa (model C)

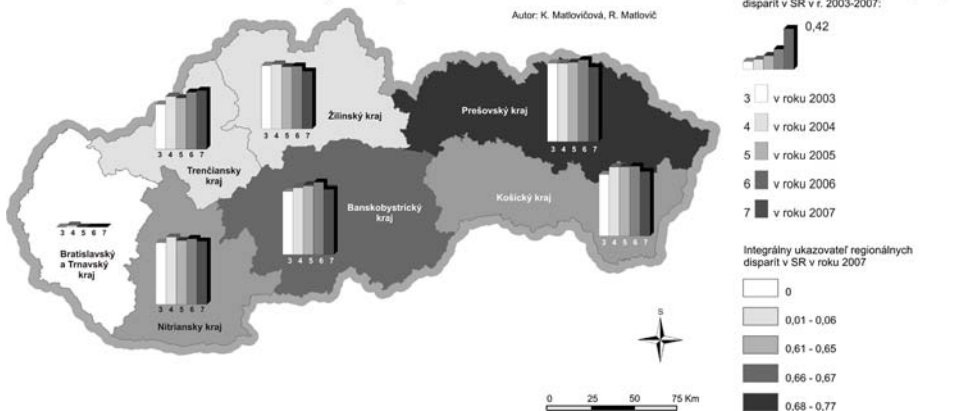
Syntetické hodnotenie regionálnych disparít na Slovensku
Vývoj integrálneho ukazovateľa regionálnych disparít v SR v r. 2003-2007
(model A)

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

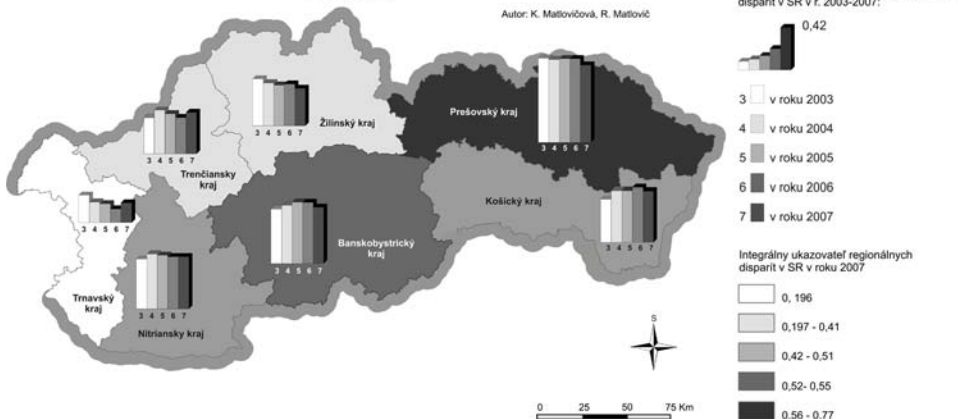
Syntetické hodnotenie regionálnych disparít na Slovensku
Vývoj integrálneho ukazovateľa regionálnych disparít v SR v r. 2003-2007
(model B)

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

Syntetické hodnotenie regionálnych disparít na Slovensku
Vývoj integrálneho ukazovateľa regionálnych disparít v SR v r. 2003-2007
(model C)

Autor: K. Matlovičová, R. Matlovič

Podľa integrálneho ukazovateľa dochádzalo v sledovanom období spočiatku k rastu regionálnych disparít (r. 2003-2006), ktorý v r. 2007 vystriedalo zníženie regionálnych disparít. Celkove však boli regionálne disparity v r. 2007 väčšie ako boli v r. 2003. Podobný vývoj zaznamenali regionálne disparity podľa modelu C územného členenia. Iný obraz nám ponúkol vývoj regionálnych disparít podľa modelu B územného členenia (tab. 16d). V tomto prípade sa regionálne disparity znižovali v r. 2004, potom vzrástli v r. 2005 a v ďalších rokoch sa znižovali a celkove došlo v sledovanom období k poklesu disparít. Najpriaznivejšie výsledky, teda najnižšiu hodnotu integrálneho ukazovateľa vykazoval počas celého obdobia Bratislavský kraj. Najnepriaznivejšia situácia bola v Prešovskom kraji, ktorý si udržiaval posledné ôsme miesto a aj väčší odstup od druhého najhoršieho kraja (grafy 13-15). Druhým najlepším krajom bol počas celého obdobia Trnavský kraj. Poradie na ďalších pozíciách sa menilo. Tretím najlepším krajom bol v r. 2003-2006 Trenčiansky kraj, avšak v r. 2007 ho predstihol Žilinský kraj. Ten zaznamenal najväčší progres, pretože v r. 2003 bol až na piatom mieste za štvrtým Košickým krajom. Košický kraj zaznamenal najväčšiu stratu pozícií, pretože klesol zo štvrtého miesta v r. 2003 na šiestu pozíciu v r. 2004, ktorú sa mu nepodarilo zmeniť do konca sledovaného obdobia. Nitriansky kraj začínal na šiestej pozícii v r. 2003, od r. 2004 si udržiava piatu pozíciu. Banskobystrický kraj sa počas celého sledovaného obdobia udržiaval na predposlednej, siedmej pozícii. Z uvedeného rozdelenia možno usúdiť, že sa potvrdil predpoklad o priestorovej polarizácii Slovenska na rozvinutejší západ/severozápad a menej rozvinutý východ/juhovýchod. Pozoruhodné je prehlbovanie problémov východného Slovenska, čo dokumentuje pokles Košického kraja v rebríčku krajov a stabilita odstupe Prešovského kraja od predposledného kraja.

Z hľadiska porovnania úrovne disparít podľa jednotlivých územných členení nie je možné konštatovať predpokladaný výsledok. Dokazuje to variačný koeficient a GINI-ho koeficient syntetického ukazovateľa (tab. 16d, 16e). Najvýraznejšie disparity sa prejavujú pri použití modelu B, teda 7 jednotiek, pričom ide o 6 krajov + zlúčený Bratislavský a Trnavský kraj. Ukazuje sa, že Trnavský kraj ako druhý ekonomicky najvyspelejší slovenský región podľa väčšiny použitých ukazovateľov pri zlúčení s Bratislavským krajom ešte zvýraznil pozíciu uvedených dvoch regiónov v slovenskom kontexte. Je to dané tým, že Trnavský kraj netvorí zázemie ekonomicky silnej Bratislavy, ale disponuje veľmi solídnu vlastnou ekonomickou bazou². Nižšia miera disparít ako v modeli B bola zistená pri použití modelu A. Najnižšia úroveň disparít bola zaregistrovaná pri použití modelu C (vylúčenie Bratislavského kraja z hodnotenia). Zaujímavosťou je, že nebol odhalený prípad, v ktorom by sa pri použití modelu C celkove disparity znížili. Naopak, prípad zvýšenia disparít v modeli C pri súčasnom znížení disparít v modeli A alebo B, bol zistený u 2 ukazovateľov (čisté mesačné príjmy na obyvateľa a stav priamych zahraničných investícií na obyvateľa). Miera zvýšenia disparít podľa integrálneho ukazovateľa bola najvyššia v modeli A a nižšia v modeli C. V modeli B sme registrovali zníženie regionálnych disparít (tab. 16e).

2 Za cenné podnety a postrehy v tejto súvislosti ďakujeme recenzentovi prof. RNDr. Viľamovi Laukovi, PhD.

Tabuľka 17a: Rast/pokles regionálnych disparít v SR podľa jednotlivých ukazovateľov v r. 2003-2007 podľa troch aplikovaných územných členení (A,B,C) na základe vývoja Giniho koeficientu

		Model	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2003/2007
1	miera nezamestnanosti	A	+	+	+	+	+
		B	+	+	+	+	+
		C	+	+	+	+	+
2	priemerná mzda	A	+	+	-	-	+
		B	+	+	+	-	+
		C	-	+	+	-	+
3	čisté mesačné príjmy na ob.	A	+	-	+	-	-
		B	+	-	+	-	-
		C	-	+	+	+	+
4	čisté mesačné výdavky na ob.	A	+	-	-	+	+
		B	+	-	-	+	+
		C	+	-	-	+	+
5	vklady do bánk v Sk na ob.	A	+	+	-	-	+
		B	+	+	-	-	+
		C	-	+	+	+	+
6	príjmy zdravotných poisťovní na ob.	A	+	+	+	-	+
		B	+	+	+	-	+
		C	-	+	+	+	+
7	dokončené byty na ob.	A	+	+	+	+	+
		B	+	+	+	+	+
		C	-	+	+	-	+
8	hrubý fixný kapitál na ob.	A	+	+	+	+	+
		B	+	+	+	+	+
		C	+	+	+	-	+
9	Stav PZI na ob.	A	-	-	+	-	-
		B	+	+	-	-	-
		C	+	+	-	-	+
10	podiel podnikov s 250 a viac zam.z celk. p.p.	A	+	+	+	+	+
		B	+	+	+	+	+
		C	-	+	-	+	+
11	regionálny HDP na ob.	A	+	+	+	+	+
		B	+	+	+	+	+
		C	+	+	+	-	+
12	čisté disponibilné dôchod. na ob.	A	+	+	-	+	+
		B	+	+	-	+	+
		C	+	-	+	+	+
	Podiel +		80,6%	80,6%	69,4%	58,3%	88,9%

+ nárast, - pokles.

Tabuľka 17b: Miera rastu/poklesu regionálnych disparít v SR podľa jednotlivých ukazovateľov v r. 2003-2007 podľa troch aplikovaných územných členení (A,B,C) na základe indexu rastu variačného koeficientu (IRVK)

		Model	IRVK
1	miera nezamestnanosti	A	128,88%
		B	132,48%
		C	142,51%
2	priemerná mzda	A	106,53%
		B	111,99%
		C	116,12%
3	čisté mesačné príjmy na ob.	A	104,39%
		B	113,28%
		C	96,60%
4	čisté mesačné výdavky na ob.	A	141,05%
		B	128,26%
		C	90,70%
5	vklady do bánk v Sk na ob.	A	107,39%
		B	108,23%
		C	104,03%
6	príjmy zdravotných poisťovní na ob.	A	119,49%
		B	120,86%
		C	127,58%
7	dokončené byty na ob.	A	220,44%
		B	226,29%
		C	137,58%
8	hrubý fixný kapitál na ob.	A	146,62%
		B	156,81%
		C	142,41%
9	Stav PZI na ob.	A	88,52%
		B	91,82%
		C	123,50%
10	podiel podnikov s 250 a viac zam.z celk. p.p.	A	122,85%
		B	134,40%
		C	126,44%
11	regionálny HDP na ob.	A	111,59%
		B	122,92%
		C	153,36%
12	čisté disponibilné dôchod. na ob.	A	112,60%
		B	121,60%
		C	158,24%
	Integrálny ukazovateľ	A	103,01%
		B	94,83%
		C	100,53%

Pokiaľ ide o hodnotenie vývoja regionálnych disparít v čase na základe GINI koeficientu, je ukazovateľ pri určitej generalizácii (model A) možné rozdeliť do týchto kategórií (tab. 17a):

1. celkový nárast disparít registrovaný počas celého obdobia (4 ukazovatele - miera nezamestnanosti, tvorba hrubého fixného kapitálu na obyvateľa, počet dokončených bytov na obyvateľa, regionálny HDP na obyvateľa)
2. celkový nárast disparít avšak s tendenciou poklesu v druhej polovici alebo na konci sledovaného obdobia (3 ukazovatele - priemerná mzda, vklady do bánk v Sk na obyvateľa, čisté, príjmy zdravotných poisťovní na obyvateľa),
3. celkový nárast disparít s nepravidelným časovým rozložením poklesových úsekov (3 ukazovatele podiel podnikov s 250 a viac zamestnancami z celkového počtu podnikov, čisté mesačné výdavky na obyvateľa, čisté disponibilné dôchodky na obyvateľa)
4. celkový pokles disparít s nepravidelným časovým rozložením rastových a poklesových úsekov (2 ukazovatele – čisté mesačné príjmy na obyvateľa, stav PZI na obyv.)

Vyplýva z toho, že u 10 z 12 ukazovateľov bol zaznamenaný celkový nárast regionálnych disparít, avšak len u 4 bol registrovaný počas celého sledovaného obdobia.

Pri hodnotení výskytu rastu/poklesu regionálnych disparít v prípade jednotlivých ukazovateľov podľa troch použitých územných členení (tab. 17a) sme zistili, že postupne dochádza k znižovaniu podielu výskytu rastu regionálnych disparít. Identifikovali sme tieto skupiny ukazovateľov:

1. celkový nárast disparít vo všetkých 3 použitých modeloch územného členenia (10 ukazovateľov.– miera nezamestnanosti, priemerná mzda, regionálny HDP na obyvateľa, tvorba hrubého fixného kapitálu, vklady do bánk v Sk na obyvateľa, čisté disponibilné dôchodky na obyvateľa, čisté mesačné výdavky na obyvateľa príjmy zdravotných poisťovní na obyvateľa, podiel podnikov s 250 a viac zamestnancami z celkového počtu podnikov, počet dokončených bytov na obyvateľa)
2. celkový pokles disparít v modeloch územného členenia s Bratislavským krajom a ich celkový nárast v modeli bez Bratislavského kraja (2 ukazovatele - čisté mesačné príjmy na obyvateľa, stav PZI na obyvateľa),

Kým na začiatku sledovaného obdobia bol rast disparít zaznamenaný v 80,6% prípadoch, v r. 2007 to bolo už len v 58,3% prípadov (tab. 17). Medzi použitými modelmi A, B, C boli zistené taktiež určité rozdiely. V prípade modelu A bol zistený 72,9% podiel nárastov, v prípade modelu B 77,1% výskyt nárastov a v modeli C 66,7% výskyt nárastov. Stále teda ešte prevažuje nárast nad poklesom. Dokumentuje to 88,9% podiel prípadov rastu disparít v r. 2007 oproti stavu v r. 2003. Napriek tomu zo zistených dát je možné formulovať záver o prvých signáloch oslabovania divergentných tendencií, čo by do istej miery znamenalo naplnenie očakávaní niektorých autorov (napr. Blažek, Csank 2007, Hampl 2005, Korec 2009) o nástupe kvalitatívne odlišnej etapy transformácie, ktorá sa bude vyznačovať stabilizáciou existujúcich priestorových vzorcov regionálnej diferenciácie a ďalšími kvalitatívnymi zmenami hierarchickej organizácie a organickosti/prepojenosti regionálneho systému.

Pri hodnotení miery rastu/poklesu regionálnych disparít podľa jednotlivých ukazovateľov je možné konštatovať (tab. 17b), že najviac narástli regionálne disparity u ukazovateľa počtu dokončených bytov na 1 obyvateľa. Pomerne vysokú mieru nárastu disparít sme zaznamenali aj v prípade ukazovateľov tvorby hrubého fixného kapitálu na 1 obyv., miery nezamestnanosti, počtu podnikov s 250 a viac zamestnancami na 1 obyvateľa a čistých disponibilných dôchodkoch. Zaujímavé bolo sledovať rast regionálnych disparít v modeli C, ktorý úplne eliminoval efekt hlavného mesta. Značný nárast disparít (IRVK vyšší ako 120) nastal v tomto prípade u miery nezamestnanosti, tvorby hrubého fixného kapitálu na 1 obyv., stave PZI na obyv., počtu podnikov s 250 a viac zamestnancami na 1 obyvateľa, regionálnom HDP na obyv. a čistých disponibilných dôchodkoch na obyvateľa. Pokles disparít nastal v prípade ukazovateľov čistých mesačných príjmov a čistých mesačných výdavkov na obyvateľa. Tempo rastu/poklesu regionálnych disparít na základe integrálneho ukazovateľa nebolo veľmi rozdielne. Najvyššou mierou sa regionálne disparity zvýšili v modeli A, najmenej v modeli B.

Sumarizujúc výsledky našej empirickej analýzy sa môžeme vrátiť k cieľom, ktoré sme sledovali. Predpoklad o nižších disparitách pri použití územných členení znižujúcich efekt hlavného mesta sa potvrdil len čiastočne (model C) oproti modelu A a B. Pomerne prekvapujúco sme zistili vyššiu úroveň regionálnych disparít pri použití modelu B oproti modelu A. V tejto súvislosti je možné konštatovať predpoklad, že aplikácia integrálneho ukazovateľa môže zjemniť pôsobenie efektu hlavného mesta. Predpoklad o vyššej dynamike regionálnych disparít v súvislosti s prejavmi efektu hlavného mesta (model A) a nižšom tempe rastu regionálnych disparít pri obmedzení efektu hlavného mesta (model B) a stagnujúcich disparitách pri eliminácii efektu hlavného mesta (model C) sa nepodarilo potvrdiť. Zistili sme síce najvyššiu mieru nárastu regionálnych disparít v prípade použitia modelu A, avšak v prípade použitia modelu B sme zistili pokles regionálnych disparít a v prípade použitia modelu C nárast regionálnych disparít, avšak menším tempom ako v modeli A. Potvrdili sme predpoklad o zastavení rastu regionálnych disparít meraných integrálnym ukazovateľom v r. 2007, avšak či je to len krátkodobý výkyv alebo ide o začiatok dlhodobejšieho trendu, to ukážu až analýzy ďalšieho obdobia. Potvrdili sme predpoklad o polarizácii Slovenska na rozvinutý západ/severozápad a zostávajúci východ/juhovýchod. Zistili sme, že v sledovanom období sa táto polarizácia ešte vykryštalizovala. Signalizuje to prepád Košického kraja zo 4. na 6. miesto a stagnácia Banskobystrického kraja na predposlednom a Prešovského kraja na poslednom mieste. Zaregistrovali sme tiež zlepšenie pozície Žilinského kraja, čo možno dávať do súvislosti s prílevom zahraničných investícií (napr. KIA).

PODPORUJE REGIONÁLNA POLITIKA SR ZNIŽOVANIE REGIONÁLNYCH DISPARÍT ?

Základné zásady regionálnej politiky v SR obsahuje základný strategický dokument, ktorý vláda prijala v r. 2000 (Zásady regionálnej...2000). Podľa tohto dokumentu medzi ciele regionálnej politiky patrí harmonický a vyvážený rozvoj regiónov, znižovanie rozdielov medzi úrovňou rozvoja jednotlivých regiónov, podpora hospodárskeho a sociálneho rozvoja jednotlivých regiónov a aktivizácia ich nedostatočne využívaného potenciálu, podpora racionálneho využívania prírodných zdrojov a teda podpora trvalo udržateľného

regionálneho rozvoja. Okrem toho tento dokument obsahuje základné princípy, z ktorých je zaujímavý najmä princíp koncentrácie. Vyplýva z neho potreba sústrediť úsilie a prostriedky Slovenskej republiky na podporu rozvoja najmä tých regiónov, ktoré vykazujú dlhodobu nižšiu ekonomickú výkonnosť a životnú úroveň. Z iného princípu doplnkovosti vyplýva, že prostriedky štátu nie sú väčšinovým, ale iba doplnkovým zdrojom, ktorý prispieva na podporu aktivít vznikajúcich v regióne. Dokument predpokladal, že po vstupe Slovenska do EÚ budú národné zdroje doplnené o prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ a Kohézneho fondu EÚ. (Zásady regionálnej....2000).

V tejto časti príspevku budeme skúmať, či realizovaná regionálna politika po prijatí tohto dokumentu smerovala k deklarovanému postupnému oslabovaniu divergencie a teda k zvráteniu tendencie nárastu regionálnych disparít na Slovensku. Predmetom nášho hodnotenia budú modelové príklady dvoch finančných zdrojov pomoci v súlade s princípom doplnkovosti. Prvým budú národné zdroje na modelovom príklade regionálnej štátnej pomoci (tzv. investičné stimuly). Druhým modelovým príkladom budú finančné zdroje zo štrukturálnych fondov EÚ. Tieto modely považujeme za dostatočne reprezentatívne vo vzťahu k regionálnej politike SR. Pri analýze budeme sledovať % podiel získaných prostriedkov do kraja z celkovej výšky alokovaných finančných prostriedkov. Komparatívne analýzy budeme opierať o ukazovateľ výšky získaných finančných prostriedkov v prepočte na 1 obyvateľa. Preferované územné jednotky môžeme identifikovať na základe pomeru medzi ich podielom na získanej pomoci z príslušnej schémy a ich podielom na celkovom počte obyvateľov. Dostaneme tri parciálne indexy preferencie – index preferencie pre regionálnu štátnu pomoc (IPRŠP), index preferencie pre prvé programovacie obdobie štrukturálnych fondov EÚ (IPŠF1) a index preferencie pre druhé programovacie obdobie štrukturálnych fondov EÚ (IPŠF2). Ak index preferencie nadobúda hodnoty vyššie ako jedna, znamená to, že región zaradíme medzi preferované kraje. Naopak, ak je index preferencie menší ako 1, tak ho zaradíme medzi nepreferované regióny.

Regionálna štátna pomoc

Regionálna štátna pomoc ako nástroj regionálnej politiky začala fungovať od r. 2002 na základe zákona č. 565/2001 Z. z. o investičných stimuloch a v súlade s regionálnou mapou štátnej pomoci pre SR. Od roku 2006 boli investičné stimuly poskytované v súlade so schémami štátnej pomoci na podporu regionálneho rozvoja. Tieto stimuly mali formu finančných dotácií na obstaranie hrubého investičného majetku a nehmotného investičného majetku potrebného na začatie výroby, daňových úľav, príspevku na rekvalifikáciu, príspevku na tvorbu nových pracovných miest a prevodu alebo zámeny nehnuteľného majetku za cenu nižšiu ako je všeobecná hodnota majetku. Popri nich sa poskytovali ďalšie dotácie obciam na výstavbu verejnej infraštruktúry súvisiacej s výstavbou priemyselných areálov a parkov. Od r. 2008 sa investičné stimuly poskytujú na základe zákona č. 561/2007 Z. z. o investičnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Na základe tohto zákona je poskytovaná regionálna investičná pomoc a pomoc v zamestnanosti na investičné projekty alebo projekty expanzie priemyselnej výroby, technologických centier, centier strategických služieb a komplexných stredísk cestovného ruchu. Podmienky a limity na poskytovanie jednotlivých foriem investičnej pomoci závisia od

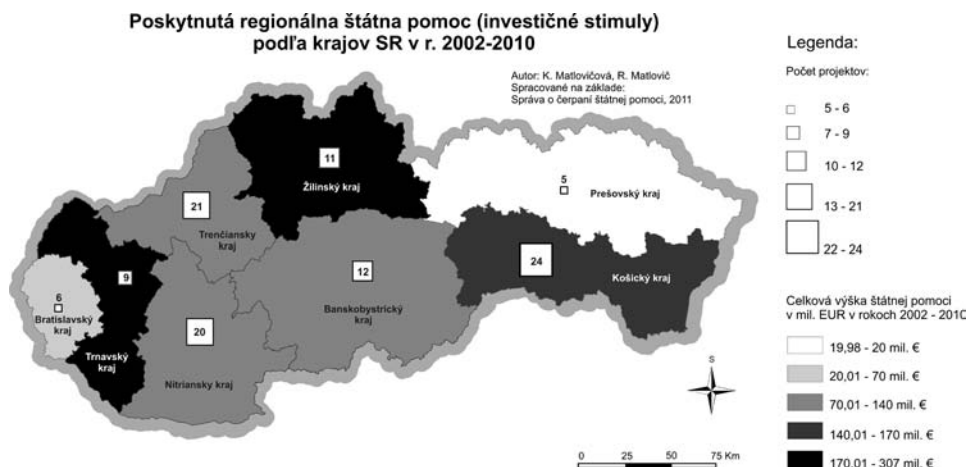
typu projektu, miery nezamestnanosti v regióne, pričom sa sleduje prioritá podpory projektov s vyššou mierou pridanej hodnoty v menej rozvinutých regiónoch. Tento zákon zrovnoprávnil domácich a zahraničných investorov. Štátna pomoc je pomerne kritizovaným nástrojom, pretože narúša konkurenčné prostredie, čo je jedným z dôvodov, že ministerstvo hospodárstva v r. 2011 uvažovalo o jeho zrušení.

Tabuľka 18: Poskytnutá regionálna štátna pomoc (investičné stimuly) podľa krajov SR v r. 2002-2010

Kraj	Počet projektov	Celková výška štátnej pomoci (EUR)	Výška štátnej pomoci na 1 obyvateľa (EUR)	Podiel kraja na celkovej štátnej pomoci	IPRŠP
Bratislavský	6	38 301 091,71	62,88	3,25%	0,288
Trnavský	9	306 548 767,60	551,42	26,01%	2,525
Trenčiansky	21	136 156 115,25	226,88	11,55%	1,039
Nitriansky	20	138 516 530,58	195,95	11,75%	0,897
Žilinský	11	296 805 645,95	426,71	25,18%	1,953
Banskobystrický	12	72 985 321,83	111,41	6,19%	0,510
Prešovský	5	19 974 373,54	24,93	1,69%	0,114
Košický	24	169 508 917,71	219,06	14,38%	1,003
SR	108	1 178 796 764,17	218,39	100,00%	1,000

Zdroj: Správa o čerpaní štátnej pomoci, 2011

Z analýzy alokácie finančných prostriedkov z regionálnej štátnej pomoci (investičných stimulov), schvaľovaných slovenskou vládou, jednoznačne vyplynula ich výrazná priestorová nerovnomernosť (GINI koeficient 0,4036). Podľa indexu preferencie sa medzi preferované regióny zaradili Trnavský, Žilinský, Trenčiansky a Košický kraj. Najvyššie podiely alokovaných financií v období 2002-2010 dosiahli Trnavský kraj (26,01 %) a Žilinský kraj (25,18 %), ktoré boli vládami veľmi výrazne preferované. Priemernú podporu vlády v štátnej pomoci na 1 obyvateľa dostali Trenčiansky, Nitriansky a Košický kraj. Podpriemernú podporu dostali Banskobystrický, Bratislavský a Prešovský kraj. V prípade Bratislavského kraja je to pochopiteľné, vzhľadom na to, že ide o ekonomicky rozvinutý región. V prípade troch najproblémovejších krajov (PO, KE, BB) dosiahol súhrnný podiel 22,26 % (čiže menej ako získali samostatne Trnavský a Žilinský kraj), hoci ich súhrnný podiel na celkovom počte obyvateľov krajiny bol 41,4 %. Z nich bol najvýraznejšie podporený Košický kraj (14,38 %). Podpora pre Banskobystrický kraj bola výrazne nižšia (6,19 %) a pre najzaostalejší Prešovský kraj len úplne zanedbateľná (1,69 %). Je paradoxné, že ešte aj Bratislavský kraj sa tešil vyššej podpore štátu ako najzaostalejší Prešovský kraj. Kým na 1 obyvateľa Trnavského kraja štát prostredníctvom štátnej pomoci prispel sumou 551,42 EUR na 1 obyvateľa, na druhej strane pripadla na 1 obyvateľa Prešovského kraja len suma 24,93 EUR. Rozsah disparít (pomer medzi najlepším a najhorším krajom) v alokácii štátnej pomoci na jedného obyvateľa dosiahol v sledovanom období 2001-2010 2211,9 %, čiže viac ako 22-násobok.

Z uvedenej analýzy jednoznačne vyplýva záver, že alokácia financií z regionálnej štátnej pomoci vykazuje značnú regionálnu nerovnomernosť, pričom bola viac orientovaná na podporu ekonomicky vyspelejších krajov. Naopak, menej rozvinuté kraje na juhu a severovýchode Slovenska boli v sledovanom období z tejto schémy podporené časťou, ktorá výrazne zaostáva aj za ich podielom na celkovom počte obyvateľstva. Tento spôsob alokácie teda nemohol napomôcť k zníženiu regionálnych disparít, ale skôr naopak pôsobil ako akceleračný prehlbovania priestorovej polarizácie Slovenska.

Štrukturálne fondy

Využitie finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov v oblasti regionálnej politiky budeme sledovať osobitne v jednotlivých programovacích obdobiach.

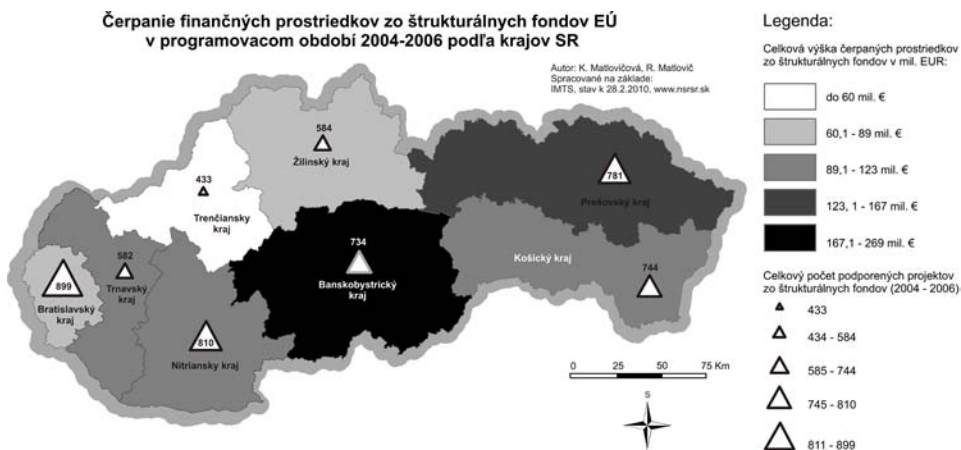
Prvé programovacie obdobie (2004-2006) po našom vstupe do EÚ bolo skrátené. Základným programovým dokumentom uskutočňovania štrukturálnej a regionálnej politiky pre toto obdobie bol Národný rozvojový plán z r. 2003. Jedným z jeho štyroch základných cieľov bola podpora vyváženého regionálneho rozvoja. Z analýzy alokácie prostriedkov zo štrukturálnych fondov (skutočne čerpané financie) v programovacom období 2004-2006 vyplýva rovnomernejšia alokácia financií do jednotlivých krajov (GINI koeficient 0,2357) ako v prípade regionálnej štátnej pomoci (tab. 19). Podľa indexu preferencie sa medzi preferované zaradili Banskobystrický, Prešovský a Trnavský kraj. Tri problémové kraje (Banskobystrický, Košický a Prešovský) získali až 53,9 % z celkovej výšky alokovaných prostriedkov. Najvyššia podpora bola nasmerovaná pre Banskobystrický kraj (26,5 %), nasledoval Prešovský kraj (16,5 %) a napokon Košický kraj (10,9 %). V prepočte na 1 obyvateľa smerovala najvyššia podpora do Banskobystrického kraja (409,28 EUR). Mierne nadpriemerná bola aj podpora Prešovského kraja (209,43 EUR) a Trnavského kraja (201,88 EUR). Mierne podpriemernú podporu získal Nitriansky kraj (174,07 EUR). Výraznejšie za priemerom zaostali Košický, Bratislavský a Žilinský kraj. Najnižšiu podporu na 1 obyvateľa čerpal z tejto schémy Trenčiansky kraj (93,11 EUR). Rozsah disparít (pomer medzi najlepším a najhorším krajom) v alokácii štátnej pomoci na jedného obyvateľa dosiahol v sledovanom programovacom období 439,6 %.

Tabuľka 19: Čerpanie finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov EÚ v programovacom období 2004-2006 podľa krajov SR

Kraj	Počet podporených projektov	Celková výška čerpaných prostriedkov (EUR)	Výška čerpania (EUR) na 1 obyvateľa	Podiel kraja na celkovej alokácii v SR	IPŠF1
Bratislavský	899	89 091 187,92	147,46	8,78 %	0,778
Trnavský	582	111 892 029,90	201,88	11,03 %	1,071
Trenčiansky	433	55 934 473,90	93,11	5,51 %	0,495
Nitriansky	810	123 276 784,20	174,07	12,15 %	0,927
Žilinský	584	87 266 940,49	125,61	8,60 %	0,667
Banskobystrický	734	268 897 873,80	409,28	26,51 %	2,184
Prešovský	781	167 410 545,70	209,63	16,51 %	1,113
Košický	744	110 469 405,80	143,10	10,89 %	0,759
SR	5 567	1 014 239 242,00	188,18	100,00 %	1,000

Zdroj: IMTS, stav k 28.2.2010, www.nsrsk.sk

Z uvedenej analýzy jednoznačne vyplýva záver, že alokácia financií zo štrukturálnych fondov EÚ v programovacom období bola omnoho vyvázenejšia ako v prípade regionálnej štátnej pomoci. Podpora smerovala prednostne do zaostávajúcich regiónov, najmä Banskobystrického kraja. V menšej miere sa podpora týkala Košického kraja. Zaujímavým faktom je výrazne vyššia podpora južných krajov (Bratislavský, Trnavský, Nitriansky, Banskobystrický, Košický), ktoré získali 69,4 % podiel na čerpaní finančných prostriedkov oproti severným krajom (Trenčiansky, Žilinský a Prešovský), ktoré získali len 30,6 % podiel na čerpaní, hoci ich kumulatívny podiel na celkovom počte obyvateľstva je až 38,9 %. Je možné vysloviť otázku, či tento spôsob distribúcie nesúvisí s politickou afinitou rezortu, ktorý niesol zodpovednosť za regionálny rozvoj v sledovanom období (Strana maďarskej koalície). Z pohľadu potrieb rozvoja troch zaostávajúcich krajov ich podiel na celkovej podpore prevýšil ich podiel na počte obyvateľov (53,9 % verzus 41,4 %), pričom najviac z toho profitoval Banskobystrický kraj.

Druhé programovacie obdobie (2007-2013) sa riadi Národným strategickým referenčným rámcom z r. 2006. Jedným z jeho základných cieľov je Konvergencia, čiže sústreďovanie pomoci regiónom, ktorých hrubý domáci produkt na obyvateľa za tri posledné roky pred prijatím nových nariadení nedosiahol 75 % priemeru krajín rozšírenej EÚ. V prípade Slovenska je to celé jeho územie s výnimkou Bratislavského kraja. Druhým cieľom je Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť, ktorý sleduje posilnenie konkurencieschopnosti a atraktivity regiónu Bratislavského kraja

Tabuľka 20: Výška zazmluvnených finančných prostriedkov zo zdrojov EÚ v programovacom období 2007-2013 podľa krajov SR

Kraj	Celková výška zazmluvnených prostriedkov (EUR)	Výška zazmluvnených prostriedkov (EUR) na 1 obyvateľa	Podiel kraja na celkovej alokácii v SR	IPŠF2
Bratislavský	456 305 035,37	749,12	8,51 %	0,754
Trnavský	370 307 093,76	666,11	6,91 %	0,671
Trenčiansky	1 051 375 458,67	1 751,91	19,61 %	1,763
Nitriansky	487 584 251,46	689,75	9,09 %	0,694
Žilinský	914 672 281,74	1 314,99	17,06 %	1,324
Banskobystrický	723 636 055,77	1 104,64	13,49 %	1,111
Prešovský	752 488 296,76	939,16	14,03 %	0,945
Košický	606 240 219,11	783,47	11,30 %	0,788
SR	5 362 608 692,64	993,49	100,00 %	1,000

Zdroj: IMTS, stav k 31.7.2011, www.nsr.sr.sk

Z analýzy doterajšej alokácie prostriedkov zo štrukturálnych fondov (podľa zazmluvnených finančných prostriedkov zo zdrojov EÚ k 31.7. 2011) v programovacom období 2007-2013 vyplýva ešte rovnomernejšia alokácia financií do jednotlivých krajov (GINI koeficient 0,1867) ako bola zistená v programovacom období 2004-2006. Na tomto mieste však konštatujeme, že zatiaľ ide o potenciálne zdroje, pretože vychádzame len z výšky zazmluvnených finančných prostriedkov, ktoré nemusia byť v plnej výške vyčerpané. Objektívnejšie bude možné celé obdobie vyhodnotiť až po jeho ukončení. Na základe indexu preferencie môžeme konštatovať, že medzi preferované kraje sa zaradili Trenčiansky, Žilinský a Banskobystrický kraj. Tri problémové kraje (Banskobystrický, Košický a Prešovský) získali 38,8 % z celkovej výšky alokovaných prostriedkov, čo je výrazne menší podiel ako v predchádzajúcom programovacom období. Najvyššia podpora bola nasmerovaná pre Trenčiansky kraj (19,6 %), nasledoval Žilinský kraj (17,1 %) a napokon Prešovský kraj (14 %). V prepočte na 1 obyvateľa smerovala najvyššia podpora do Trenčianskeho kraja (1 751,91 EUR). Nadpriemerná bola aj podpora Žilinského kraja (1 314,99 EUR) a Banskobystrického kraja (1 104,64 EUR). Mierne podpriemernú podporu v prepočte na obyvateľa získal Prešovský kraj (939,16 EUR). Výraznejšie za priemerom zaostali Košický, Bratislavský a Nitriansky kraj. Najnižšiu podporu na 1 obyvateľa získal zatiaľ z tejto schémy Trnavský kraj (666,11 EUR). Rozsah disparít (pomer medzi najlepším a najhorším krajom) v alokácii štátnej pomoci na jedného obyvateľa dosiahol zatiaľ v tomto programovacom období 263,0%.

Z uvedenej analýzy jednoznačne vyplýva záver, že alokácia financií zo štrukturálnych fondov EÚ v programovacom období 2007-2013 bola omnoho vyváženejšia ako v prípade regionálnej štátnej pomoci a mierne vyváženejšia ako v prípade predchádzajúceho programovacieho obdobia. Túto vyváženosť sa však podarilo dosiahnuť znížením podielu menej rozvinutých krajov na východe a juhu Slovenska na celkovej výške schválených prostriedkov. Podpora smeruje prednostne do hospodársky vyspelejších regiónov severozápadného Slovenska. V porovnaní s predchádzajúcim obdobím je zaujímavým zistením relatívne zníženie podpory južných krajov (Bratislavský, Trnavský, Nitriansky, Banskobystrický, Košický), ktoré získali 49,3 % podiel na schválených finančných prostriedkoch oproti severným krajom (Trenčiansky, Žilinský a Prešovský), ktoré získali až 50,7 % podiel. Opäť sa tu vynára otázka, či tento spôsob distribúcie nesúvisí s politickou afinitou rezortu, ktorý niesol hlavnú zodpovednosť za regionálny rozvoj v podstatnej časti sledovaného obdobia (Slovenská národná strana). Z pohľadu potrieb rozvoja troch zaostávajúcich krajov ich podiel na celkovej schválenej podpore nedosiahol ich podiel na počte obyvateľov (38,8 % verzus 41,4 %).

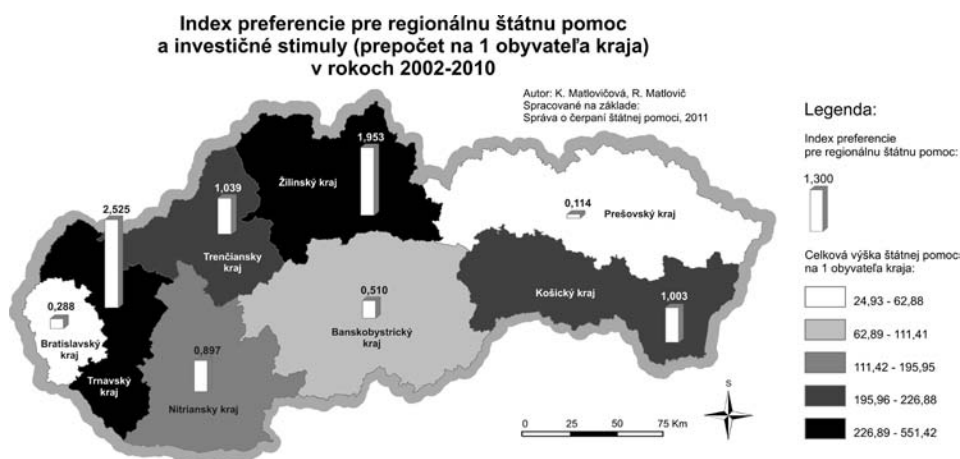
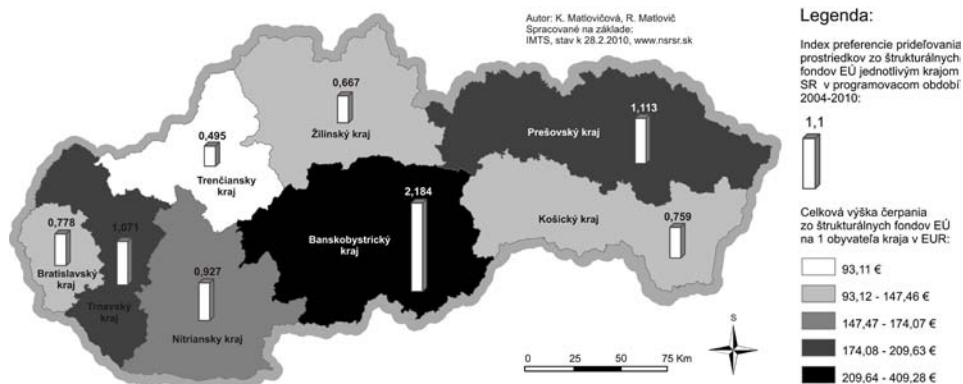
Syntetické hodnotenie vybraných nástrojov regionálnej politiky

Pri syntetickom hodnotení skúmaných nástrojov regionálnej politiky budeme skúmať mieru preferencií jednotlivých krajov. Budeme vychádzať z parciálnych indexov preferencie, pričom ako výsledný syntetický index preferencie (SIP) použijeme vážený aritmetický priemer parciálnych indexov preferencie (IPRŠP, IPŠF1, IPŠF2). Ako váhy použijeme pomery medzi celkovými finančnými prostriedkami alokovanými v rámci troch hodnotených modelových finančných schém.. Pre regionálnu štátnu pomoc teda bola zvolená váha 1,0, pre štrukturálne fondy prvé programovacie obdobie 1,16 a pre štrukturálne fondy druhé programovacie obdobie 5,29.

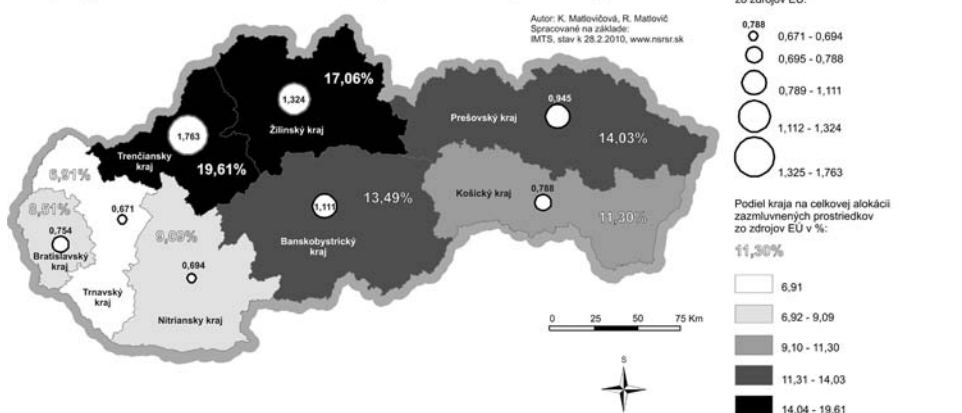
Tabuľka 21: *Parciálne a syntetický index preferencie krajov modelovými schémami regionálnej politiky v SR*

Kraj	IPRŠP	IPŠF1	IPŠF2	SIP
Bratislavský	0,288	0,778	0,754	0,695
Trnavský	2,525	1,071	0,671	0,982
Trenčiansky	1,039	0,495	1,763	1,468
Nitriansky	0,897	0,927	0,694	0,758
Žilinský	1,953	0,667	1,324	1,306
Banskobystrický	0,510	2,184	1,111	1,197
Prešovský	0,114	1,113	0,945	0,860
Košický	1,003	0,759	0,788	0,812

Zdroj: vlastné výpočty

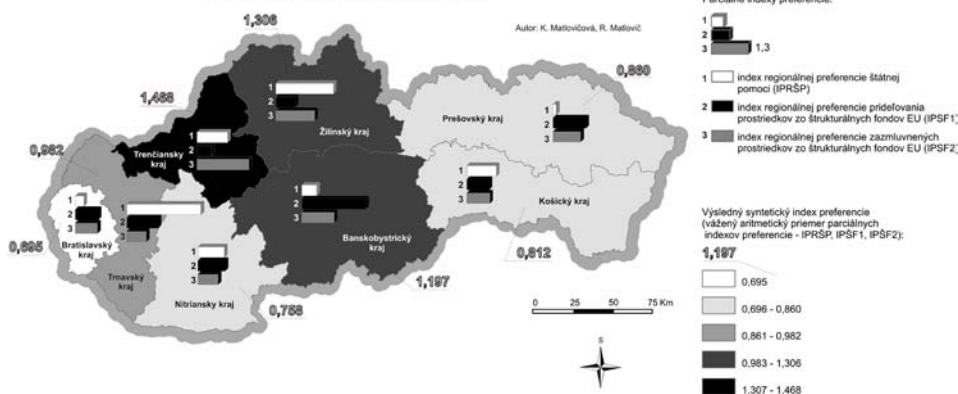
Index preferencie pridelovania finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov EÚ a výška ich čerpania v prepočte na jedného obyvateľa kraja v rokoch 2002-2010

Index preferencie zazmluvnených finančných prostriedkov zo zdrojov EÚ v programovacom období 2007-2013 a podiel alokácie podľa krajov SR

Z analýzy indexov preferencie vyplýva, že ani jeden kraj sa nevyskytol trikrát v skupine preferovaných krajov (IP väčší ako 1) podľa parciálnych indexov preferencie. Dva výskyty zaznamenali Trnavský kraj, Trenčiansky kraj, Žilinský kraj a Banskobystrický kraj. Jeden výskyt v skupine preferovaných krajov zaregistrovali Prešovský kraj a Košický kraj. Ani v jednej zo schém sa medzi preferovanými krajinami nevyskytli Bratislavský a Nitriansky kraj. Podľa syntetického indexu preferencie, zohľadňujúceho rozličnú váhu modelových finančných schém, bol najviac preferovaným Trenčiansky kraj. Druhým najpreferovanejším bol Žilinský kraj a tretím Banskobystrický kraj. Na štvrtom mieste skončil Trnavský kraj, ktorý však sa zaradil medzi nepreferované kraje. Nasledujú Prešovský kraj a Košický kraj a za nimi Nitriansky kraj. Najmenej preferovaným krajom bol Bratislavský kraj.

Celkové hodnotenie preferencie krajov modelovými schémami regionálnej politiky v SR

Sumarizujúc hodnotenie regionálnej politiky na Slovensku prostredníctvom uvedených troch finančných schém je možné konštatovať, že táto politika neodrážala v plnej miere prioritu zjemniť polarizáciu Slovenska na rozvinutý západ/severozápad a zaostávajúci juhovýchod/východ. Západno-východný gradient sa ešte posilnil. Nasvedčuje tomu podiel na podpore, ktorú z uvedených schém získali dva východoslovenské kraje (Košický a Prešovský) vo vzťahu k ich podielu na počte obyvateľov. V prípade regionálnej štátnej pomoci 2002-2010 je tento pomer 16,1 %/29,2%, v prípade štrukturálnych fondov v programovacom období 2004-2006 27,4 %/29,2% a v prípade štrukturálnych fondov v programovacom období 2007-2013 25,3%/29,2%. Znamená to, že východné Slovensko sa ani v jednom prípade nedostalo v úrovni podielu na podpore nad úroveň svojho podielu na počte obyvateľov. Analyzované nástroje regionálnej politiky teda stimulovali skôr prehlbovanie jeho zaostávania za ostatnými krajinami Slovenska.

ZÁVER

V predloženej stati sme sa zamerali na niekoľko cieľov. V prvej časti sme zdôvodnili význam štúdia regionálnych disparít. Konštatovali sme, že táto otázka je na Slovensku výrazne spoločensky relevantná. Vyplýva to najmä z faktu, že sa zatiaľ nepodarilo zastaviť prehlbovanie regionálnych disparít. To následne môže potenciálne viesť k zvyšovaniu senzitivity v ich vnímaní obyvateľmi zaostávajúcich regiónov. Kumulatívny efekt odlivu finančného a ľudského kapitálu môže viesť k prehlbovaniu zaostávania problémových regiónov a tým k zníženiu ich endogénneho potenciálu. To môže negatívne ovplyvniť ich absorpčnú schopnosť v prípade potenciálnych rozvojových impulzov v budúcnosti. Týmto regiónom hrozí, že sa bude oslabovať ich resiliencia, postupne upadnú do pasce zaostávania, sociálno-priestorovej exklúzie, straty sebaúcty obyvateľstva a v krajnom prípade až anómie. Opätovné naštartovanie regionálneho rozvoja môže byť potom podstatne ekonomicky nákladnejšie ako včasné preventívne riešenie problémov ich rozvoja. Vznik regionálnej strany Náš kraj potvrdzuje, že časť regionálnych elít na východnom Slovensku reflektuje nedostatočný záujem centrálnej vlády riešiť uvedený problém. Objektívny pohľad na fenomén regionálnych disparít by mal tiež prispieť k tomu, aby sa táto agenda demagogicky nezneužila v politickom zápase. Základným cieľom by mala byť vyvážená regionálna politika z hľadiska uplatnenia princípov efektívnosti/zásluhovosti a solidarity/priestorovej spravodlivosti tak, aby dochádzalo k znižovaniu neodôvodnených regionálnych disparít. Odpoveď na otázku miery oprávnenosti resp. neoprávnenosti regionálnych disparít sa stáva kľúčovou.

V druhej časti sme poukázali na niektoré metodologické úskalia analýzy regionálnych disparít s osobitným zreteľom na problematiku voľby vhodného územného členenia, výberu indikátorov a konštrukciu integrovaného ukazovateľa. Poukázali sme, že je vhodné postupovať variantne a preskúmať regionálne disparity podľa viacerých územných členení s cieľom obmedziť negatívne efekty výraznej heterogenity štatistických regiónov a predovšetkým eliminovať efekt hlavného mesta. Pri voľbe ukazovateľov sa ako východisko ukazuje zohľadnenie viacerých relevantných ukazovateľov a konštrukcia integrálneho ukazovateľa regionálnych disparít.

V tretej časti sme skúmali vývoj regionálnych disparít na Slovensku v ostatných rokoch, pričom sme zohľadnili tri modely územného členenia s cieľom eliminovať efekt

hlavného mesta. Regionálne disparity sme študovali prostredníctvom 12 parciálnych ukazovateľov a následne aj podľa integrálneho ukazovateľa. Pri jeho konštrukcii sme použili metódu vzdialenosti od fiktívneho objektu. Empirická analýza priniesla niekoľko zaujímavých poznatkov. Predpoklad o nižších disparitách pri použití územných členení znižujúcich efekt hlavného mesta sa podarilo potvrdiť len čiastočne (pre model C bez Bratislavského kraja). Zistili sme vyššiu úroveň regionálnych disparít pri použití modelu B (zlúčenie Bratislavského a Trnavského kraja) oproti modelu A (8 krajov). Vysvetlenie spočíva vo fakte, že Trnavský kraj nie je zázemím Bratislavy, ale disponuje solídnu vlastnou ekonomickou bázou, ktorá pri fúzii posilňuje ekonomickú bázu Bratislavského kraja. Predpoklad o vyššej dynamike regionálnych disparít v súvislosti s prejavmi efektu hlavného mesta (model A) a nižšom tempe rastu regionálnych disparít pri obmedzení efektu hlavného mesta (model B) a stagnujúcich disparitách pri eliminácii efektu hlavného mesta (model C) sa nepodarilo potvrdiť. Zistili sme síce najvyššiu mieru nárastu regionálnych disparít v prípade použitia modelu A, avšak v prípade použitia modelu B sme zistili pokles regionálnych disparít a v prípade použitia modelu C nárast regionálnych disparít, avšak menším tempom ako v modeli A. Potvrdili sme predpoklad o zastavení rastu regionálnych disparít meraných integrálnym ukazovateľom v r. 2007, avšak či je to len krátkodobý výkyv alebo ide o začiatok dlhodobejšieho trendu, to ukážu až analýzy ďalšieho obdobia. Potvrdili sme predpoklad o polarizácii Slovenska na rozvinutý západ/severozápad a zaostávajúci východ/juhovýchod. Zistili sme, že v sledovanom období sa táto polarizácia ešte ďalej vykryštalizovala. Signalizuje to prepad Košického kraja zo 4. na 6. miesto a stagnácia Banskobystrického kraja na predposlednom a Prešovského kraja na poslednom mieste. Zaregistrovali sme tiež zlepšenie pozície Žilinského kraja, čo možno dávať do súvislosti s masívnym prílevom zahraničných investícií a prioritizovaním tohto kraja v regionálnej politike.

V štvrtjej časti sme prostredníctvom analýzy dvoch vybraných finančných nástrojov študovali, či regionálna politika na Slovensku prispievala k spomaleniu rastu regionálnych disparít, s osobitným zreteľom na jej vplyv na zníženie západno-východnej polarizácie Slovenska. Poukázali sme, že táto politika neodrážala prioritu zjemniť polarizáciu Slovenska na rozvinutý západ/severozápad a zaostávajúci juhovýchod/východ. Západno-východný gradient sa ešte posilnil. Nasvedčuje tomu podiel na podpore, ktorú z uvedených schém získali dva východoslovenské kraje (Košický a Prešovský) vo vzťahu k ich podielu na počte obyvateľov. Východné Slovensko sa ani v jednom prípade nedostalo v úrovni podielu na podpore nad úroveň svojho podielu na počte obyvateľov. Analyzované nástroje regionálnej politiky teda stimulovali skôr prehlbovanie jeho zaostávania za ostatnými regiónmi SR.

Budúci vývoj regionálnych disparít na Slovensku závisí od množstva faktorov. Podľa nášho názoru sa dá v najbližšom období skôr očakávať pokračovanie divergentných tendencií, ktoré sú podmienené predovšetkým globalizačnými a metropolizačnými procesmi. Súvisí to nielen s tým, že v metropolách sa sústreďujú najdynamickejšie progresívne odvetvia ekonomiky, ale aj s postupnou premenou teritoriálnej organizácie geografického priestoru na sieťovú organizáciu geografického priestoru (Smietkowski 2009, s. 27). V nej sa metropoly stávajú uzlami v globálnej sieti tokov a vzťahov. Dochádza pritom k významným kvalitatívnym zmenám v ich vzťahoch so svojim širším zázemím, ktorého význam sa pre metropolu znižuje. Špecifické podmienky Slovenska späté jednak s polo-

hou Bratislavy v kontakte s vyspelými zahraničnými regiónmi a excentrickou pozíciou vo vzťahu k územia štátu, ako aj s volebným systémom do parlamentu s jedným volebným obvodom a viazanou kandidátnou listinou, budú tento efekt pravdepodobne ešte posilňovať.

LITERATÚRA

- BALÁŽ, V., 2004, Trendy v regionálnom vývoji Slovenskej republiky: ekonomická teória a prax. *Ekonomický časopis*, 52, 7, 783-800.
- BAŠTOVÁ, M., DOKOUPIL, J., 2010, Negativní dopady přímých zahraničních investic na trh práce města Plzně. *Geografie – sborník České geografické společnosti*, 115, 2, 188-206.
- BELAJOVÁ, A., FÁZIKOVÁ, M., 2005, Regionálna ekonomika. SPU, Nitra, 254 s.
- BENČ, V., 2002, Regionálna politika. In: Marcinčin, A., ed., Hospodárska politika na Slovensku 2000-2001. Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku, Bratislava, 289-321.
- BEZÁK, A., 2000, Funkčné mestské regióny na Slovensku. *Geographia Slovaca*, 15, GÚ SAV Bratislava, 90 s.
- BLAŽEK, J., 1996, Meziregionální rozdíly v České republice v transformačním období. *Geografie – Sborník České geografické společnosti*, 101, 4, 265-277.
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D., 2002, Teorie regionálního rozvoje. Karolinum, Praha, 212 s.
- BLAŽEK, J., CSANK, P., 2007, Nová fáze regionálního rozvoje v ČR ? *Sociologický časopis*, 43, 5, 945-965.
- BUČEK, M., 1999, Regional disparities in transition in the Slovak Republic. *European Urban and Regional Studies*, 6, 360-364.
- BUČEK, M. a kol., 2006, Regionálny rozvoj – novšie teoretické koncepcie. Ekonóm, Bratislava.
- BUČEK, M., KOVÁČ-GERULOVÁ, L., 2008, Regionálna konvergencia resp. divergencia na pozadí teoretických koncepcií. In: Regionální disparity – jejich pojetí, klasifikace a měření. Šilheřovice, 1-8.
- BUČEK, M., REHÁK, Š., TVRDOŇ, J., 2010, Regionálna ekonomia a politika. Iura Edition, Bratislava, 269 s.
- BUČEK, M., REHÁK, Š., IVANIČKOVÁ, A., 2011, Regions as Strategic Factors of Dynamics and Growth. In: Ivanička, K. a kol., Resources of the Slovak Republic as a Factor of Development Strategies in European and Global Space. Ekonóm, Bratislava, 193-224.
- ČAPKOVÁ, S., 2009, Disparity o výnosoch miestnych daní regionálnych samospráv na Slovensku. In: Tiruneh, M.W., Radvanský, M., eds., Trendy regionálnych disparít Slovenska. Ekonomický ústav SAV, Bratislava, 169-179.
- DŽUPINOVÁ, E., HALÁS, M., HORNÁK, M., HURBÁNEK, P., KÁČEROVÁ, M., MICHNIAK, D., ONDOŠ, S., ROCHOVSKÁ, A.: Periférnosť a priestorová polarizácia na území Slovenska. Geografika, Bratislava, 2008, 186 s.,
- EUROSTAT, 2010, Eurostat regional yearbook 2010. European Union, 269 s.
- EZCURRA, R., RAPÚN, M., 2006, Regional Disparities and National Development Revisited. The Case of Western Europe. *European Urban and Regional Studies*, 13, 4, 355-369.

- FALŤAN, L., 2008, Micro and macro-social context and problems of regional development in Slovakia.). In Gajdoš, P., ed., Regional disparities in Central Europe. Sociologický ústav SAV, Bratislava, 116-134.
- FALŤAN, L., PAŠIAK, J., eds., 2004, Regionálny rozvoj Slovenska. Východiská a súčasný stav. SÚ SAV, Interlingua, Bratislava, 88 s.
- FRIEDMANN, J., 1966, Regional Development Policy: A Case Study of Venezuela. M.I.T. Press, Cambridge, MA, 279 s.
- GAJDOŠ, P., 2008a, Current state and development of regional disparities in Slovakia (with emphasis on underdeveloped regions). In Gajdoš, P., ed., Regional disparities in Central Europe. Sociologický ústav SAV, Bratislava, 98-115.
- GAJDOŠ, P., 2008b, Vývoj regionálnych disparít na Slovensku – málo rozvinuté regióny. *Životné prostredie*, 42, 1, 21-27.
- GAJDOŠ, P., PAŠIAK, J., 2006, Regionálny rozvoj Slovenska z pohľadu priestorovej sociológie. Sociologický ústav SAV, Bratislava.
- GORZELAK, G., 2009, Metropolizacja a globalizacja. In Jałowiecki, B., ed., Czy metropolia jest miastem ? Scholar, Warszawa, 12-25.
- HAJKO, J., KLÁTIK, P., TUNEGA, M., 2011, Konkurencieschopné regióny 21. Podnikateľská aliancia Slovenska, Bratislava, 431 s.
- HAMPL, M. a kol., 2001, Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie. UK Praha, 328 s.
- HAMPL, M., 2005, Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. PF UK Praha, 147 s.
- HAMPL, M., 2007, Regionální diferenciace současného socioekonomického vývoje v České republice. *Sociologický časopis*, 43, 5, 889-910.
- HAMPL, M., 2010, Regionální diferenciace společnosti: obecné typy vývojových procesů. Geografie – sborník České geografické společnosti, 115, 1, 1-20.
- HAMPL, M., MÜLLER, J., 2011, Společenská transformace a regionální diferenciace Česka: příklad vývoje rozmístění pracovních míst a obyvatelstva. *Geografie*, 116, 3, 211-230.
- HAULÍKOVÁ, L., BENČ, V., 2001, Disparity krajov v Slovenskej republike. In: Slovenská republika: štúdia o životnej úrovni, zamestnanosti a trhu práce. Správa Svetovej banky č. 22 351-SK. Štúdia č. 5, zv. II., World Bank, Washington D.C.
- HUDEC, O., BILÁ, A., 2008, Regionálne disparity v Európskej únii v oblasti inovácií a životného prostredia. *Životné prostredie*, 42, 1, 11-14.
- HURBÁNEK, P. (2008): Vývoj priestorovej polarizácie na regionálnej úrovni na Slovensku v rokoch 1996-2008. *Geographia Cassoviensis*, 2, 1, 53-58.
- IRA, V., FALŤAN, L., PAŠIAK, J., GAJDOŠ, P., 2005, Podoby regionálnych odlišností na Slovensku. Sociologický ústav SAV, Bratislava, Formát Pezinok, 381 s.
- IRA, V., MICHÁLEK, A., PODOLÁK, P., 2008, Evaluation of the territorial disparities in selected aspects of life quality in Slovakia. In Gajdoš, P., ed., Regional disparities in Central Europe. Sociologický ústav SAV, Bratislava, 156-179.
- IVANIČKA, K., IVANIČKOVÁ, A., 2007, Regionálny rozvoj a regionálna politika. Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy, Bratislava, 250 s.
- KLAMÁR, R., 2008, Slovakia and the analysis of its disparities. Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, XLV., *Folia Geographica* 12, 145-162.

- KLAMÁR, R., ROSIČ, M., 2009, Regional disparities in Prešov region according to the structure of industry. *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Folia Geographica* 14, 121-154.
- KLING, J., 2002, Regionálna politika a regionálny vývoj. In Kollár, M., Mesežnikov, G., eds., Slovensko 2002. Súhrnná správa o stave spoločnosti II. IVO, Bratislava, 109-126.
- KOREC, P., 2004, Faktory podmieňujúce regionálnu diferenciáciu Slovenska. *Acta Universitatis Mathiae Belii, Geografické štúdie*, 12, 76-90.
- KOREC, P. a kol., 2005, Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989-2004. Geografika, Bratislava, 228 s.
- KOREC, P., 2009, Regionálna štruktúra Slovenskej republiky a ľudský kapitál jej regiónov. In. Bleha, B., ed., Populačný vývoj Slovenska na prelome tisícročí, kontinuita či nová éra ?. Geografika, Bratislava, 257-279.
- KOREC, P., ONDOŠ, S., 2004, New pattern of the regional structure of Slovakia. In: Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych VIII/1, Regionalny wymiar integracji europejskiej. Wrocław : Uniwersytet Wrocławski, 173–184.
- KOREC, P., ONDOŠ, S., 2007, Historické a geografické aspekty regionálnej divergencie na Slovensku. In: Česká geografie v evropském prostoru. JČU České Budějovice, 626-633.
- KOREC, P., ONDOŠ, S., 2008, Regionálny vývoj Slovenska v kontexte dekompozície ekonomického agregátu 1997-2005. *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, 50, 117-133.
- KOREC, P., BYSTRICKÁ, S., ONDOŠ, S. 2008, Geografická podmienenosť regionálnej heterogenity jednotiek NUTS 2 na Slovensku. *Geografické informácie* 12. Stredo-európsky priestor. Geografia v kontexte nového regionálneho rozvoja. UKF, Nitra, 91-96.
- KOREC, P., ONDOŠ, S., 2009, Regional Structure of the Slovak Republic in the Works of Slovak Geographers. In: Ira, V., Lacika, J., eds., Slovak Geography at the Beginning of the 21st Century. *Geographia Slovaca*, 26, 121-141.
- KOŽIAK, R., 2008, Zmierňovanie regionálnych disparít prostredníctvom regionálnej politiky. *Studia Oeconomica*, 34, EF UMB Banská Bystrica, 138 s.
- KUTSCHERAUER, A., a kol., 2010, Regionální disparity. Disparity v regionálním rozvoji České republiky – pojetí, teorie, klasifikace, hodnocení. Závěrečná výzkumní správa. Ekonomická fakulta VŠB-Technické univerzity Ostrava, 152 s. (http://disparity.vsb.cz/vysledky/15_zaverecna_%20zprava_2010.pdf).
- KUZNETS, S., 1955, Economic Growth and Income Inequality. *The American Economic Review*, 45, 1, 1-28.
- LAPIŠÁKOVÁ, J., 2002, Ukazovatele regionálnych účtov a ich úloha pri tvorbe regionálnej politiky. *Slovenská štatistika a demografia*, 4, 15-21.
- LAUKO, V., GURŇÁK, D., KRIŽAN, F., 2010, Časo-priestorové zmeny nezamestnanosti ako prejav regionálnych disparít na Slovensku. In Fňukal, M., Frajer, J., Hercik, J., eds., Sborník příspěvků z konference 50 let katedry geografie na Přírodovědecké fakulte UP v Olomouci. PF UP Olomouc, 403-411.
- MAIER, G., TÖDTLING, F., 1997, Regionálna a urbanistická ekonomika 1. Teória lokalizácie a priestorová štruktúra. Elita, Bratislava, 238 s.

- MAIER, G., TÖDTLING, F., 1998, Regionálna a urbanistická ekonomika 2. Regionálny rozvoj a regionálna politika. Elita, Bratislava, 314 s.
- MATLOVIČ, R., 2004, Prešovský kraj v kontexte vývoja vybraných regionálnych disparít na Slovensku. In: Kuzmišin, P., ed., Podnikateľské prostredie a regionálne aspekty rozvoja, II., Manacon, Prešov, 88-107.
- MATLOVIČ, R., MATLOVIČOVÁ, K., 2005, Vývoj regionálnych disparít na Slovensku a problémy regionálneho rozvoja Prešovského kraja. Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Presoviensis, *Folia Geographica*, 8, 66-88.
- MATLOVIČ, R., KLAMÁR, R., MATLOVIČOVÁ, K., 2008, Vývoj regionálnych disparít začiatkom 21. storočia na Slovensku vo svetle vybraných indikátorov. *Regionální studia*, 2, 2-12,
- MATLOVIČ, R., MATLOVIČOVÁ, K., 2008, Regionálne disparity a regionálny rozvoj na Slovensku s osobitným zreteľom na Prešovský kraj. In: Rydz, E., Kowalak, A., eds., Świadomość ekologiczna a rozwój regionalny w Europie Środkowo-Wschodniej. Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej, Słupsk, 125-143.
- MICHAELI, E., MATLOVIČ, R., IŠTOK, R., KLAMÁR, R., HOFIERKA, J., MINTÁLOVÁ, T., MITRÍKOVÁ, J., 2010, Regionálny rozvoj pre geografov. Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, Prešov, 717 s.
- MICHÁLEK, A., 2007, Regionálne mzdové nerovnosti na Slovensku. *Geografický časopis*, 59, 181-209.
- MINARČÍK, P., 2009, Niekoľko poznámok k vybraným aspektom pôsobenia a efektov priamych zahraničných investícií. *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, 53, 97-106.
- MOLLE, W., 1997, The Economics of European Integration (Theory, Practice, Policy). Ashgate, Aldershot.
- NOVOTNÝ, J., 2004, Společensko-ekonomická diferenciacie světa se zvláštním důrazem k rozdílům regionálním. Dizertačná práca. PF UK Praha, 168 s.
- NOVOTNÝ, J., 2006, Negativní vlivy společensko-ekonomických nerovnomerností a mechanismy jejich regulace: argumenty z rozvojových zemí. *Ekonomický časopis*, 54, 7, 709-724.
- NOVOTNÝ, J., 2010, Regionální ekonomická konvergence, divergence a další aspekty distribuční dynamiky evropských regionů v období 1992-2006. *Politická ekonomie*, 2, 166-185.
- RAJČÁKOVÁ, E., 2005, Regionálny rozvoj a regionálna politika. UK Bratislava, 119 s.
- RAJČÁKOVÁ, E., ŠVECOVÁ, A., 2002, Postavenie okresov a krajov Slovenska z hľadiska hodnotenia vybraných sociálnych a ekonomických znakov. *Geographia Slovaca*, 18, 167-175.
- RAJČÁKOVÁ, E., ŠVECOVÁ, A., 2009, Regionálne disparity na Slovensku. *Geographia Cassoviensis*, III., 2, 142-149.
- RAJČÁKOVÁ, E., ŠVECOVÁ, A., 2010, Regionálne disparity na Slovensku a ich riešenie prostredníctvom politiky súdržnosti EÚ v období 2007-2013. In: Fňukal, M., Frajer, J., Hercik, J., eds., 50 let geografie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. UP Olomouc, 523-532.
- SLOBODA, D., 2006, Slovensko a regionálne rozdiely – teórie, regióny, indikátory, metódy. Konzervatívny inštitút M.R. Štefánika, Bratislava, 49 s.

- SLOBODNÍKOVÁ, O., 2010, Analýza vybraných socioekonomických a environmentálnych ukazovateľov v krajoch SR v období 1998-2008 v kontexte regionálnych disparít. *Geographia Cassoviensis*, IV., 2, 2010, 201-205.
- SMIĘTKOWSKI, M., 2009, Nowe relacje między metropolią a regionem: od terytorialnej do sieciowej organizacji przestrzeni. In Jałowicki, B., ed., Czy metropolia jest miastem? Scholar, Warszawa, 26-49.
- Správa o čerpaní štátnej pomoci vo forme investičných stimulov a investičnej pomoci podľa zákona č. 565/2001 Z. z. o investičných stimuloch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a podľa zákona č. 561/2007 Z. z. o investičnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Materiál na rokovanie vlády SR č. UV-46302/2010 dňa 12.1.2011. Dostupné na internete: <http://www.rokovanie.sk/>
- STANKOVIČOVÁ, I., VOJTKOVÁ, M., 2007, Viacrozmerné štatistické metódy s aplikáciami. Iura Edition, Bratislava, 261 s.
- Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2008. Štatistický úrad SR, Bratislava 2009, 387 s.
- Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2009. Štatistický úrad SR, Bratislava 2010, 487 s.
- ŠTIKA, R., 2004, Regionální rozdíly v Česku v 90. letech v kontextu novodobého vývoje. *Geografie-sborník České geografické společnosti*, 109, 1, 15-26.
- TOMEŠ, J., HAMPL, M., 1999, The development of regional differentiation in Eastern Central European countries during the transformation era. In Hampl, M., ed., Geography of Societal Transformation in the Czech Republic. PF UK, Praha, 131-152.
- TVRDOŇ, J. a kol., 2002, Regionálne disparity a ich obmedzovanie v období integrácie SR do EÚ. In: Ekonomické a sociálne súvislosti vstupu SR do EÚ – prínosy a riziká Ústav svetovej a slovenskej ekonomiky SAV, Bratislava.
- TVRDOŇ, J., KMECOVÁ, Z., 2007, Implikácia regionálne disparity vs. Absorpčná schopnosť. In: Národná a regionálna ekonomika VI., EF TU Košice, 429-433.
- TVRDOŇ, M., SKOKAN, K., 2011, Regional disparities and the ways of their measurement: the case of the Visegrad Four Countries. *Technological and Economic Development of Economy*, 17, 3, 501-518.
- TVRDOŇ, J., HAMALOVÁ, M., ŽÁRSKA, E., 1995, Regionálny rozvoj. Ekonóm, Bratislava, 180 s.
- VITURKA, M., 2007, Konkurenceschopnost regionů a možnosti jejího hodnocení. *Politická ekonomie*, 55, 5, 637-658.
- VITURKA, M., 2010, Regionální disparity a jejich hodnocení v kontextu regionální politiky. *Geografie-sborník České geografické společnosti*, 115, 2, 131-143.
- VÝROSTOVÁ, E., 2010, Regionálna ekonomika a rozvoj. Iura Edition, Bratislava, 352 s.
- WILLIAMSON, G., 1965, Regional inequality and the process of national development: a description of patterns. *Economic Development and Cultural Change*, 13, 4, part 2, 3-45.
- WOKOUN, R. a kol., 2008, Regionální rozvoj: východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování. Linde, Praha, 475 s.
- Zásady regionálnej politiky Slovenskej republiky. Uznesenie vlády SR č. 725/2000.zo dňa 13.9.2000. Dostupné na internete: <http://www.build.gov.sk/mvrrsr/source/document/001436.pdf>.

REGIONAL DISPARITIES AND THEIR SOLUTION IN SLOVAKIA IN THE VARIOUS CONTEXTS

Summary

In the present paper, we focused on several aims. In the first part, we emphasised the importance of regional disparities studying. We affirmed that the issue of regional disparities is significantly socially relevant in Slovakia. It results mainly from the fact that Slovakia was unable to stop the deepening of regional disparities. Their perception could potentially lead to sensitivity increase of the people live in lagging regions. The cumulative effect of financial and human capital drain may lead to the deepening of regions stagnation and thereby reduce their endogenous potential. This could negatively affect their absorption capacity for potential development impulses. These regions are threatened to fall into the trap gap of lagging, the socio-spatial exclusion, the loss of population self-esteem and anomie. Relaunch of regional development can then be economically much more expensive than early preventive problem solution of their development. The formation of regional party "Our region" confirms that the part of regional elites in eastern Slovakia reflect the lack of central government interest to solve this problem. Objective look at the phenomenon of regional disparities should also contribute to not make this agenda demagogically misconducted in a political struggle. The basic aim should be balanced regional policy in terms of principles application of efficiency / merit, and solidarity / spatial justice, so that there is an unwarranted regional disparities reduction. The answer to the question of eligibility respectively ineligibility rate of regional disparities becomes crucial.

In the second part, we highlighted to some methodological pitfalls of regional disparities analysis with particular regard to the issue of the appropriate territorial division choice, the indicators selection and the integrated indicator construction. We pointed out that it is appropriate to proceed in variations and examine regional disparities according to several territorial divisions in order to reduce the negative effects of significant heterogeneity of statistic regions and to eliminate the effect of the capital city. In indicators selection, the solution is to considerate the several relevant parameters and the integral indicator structure of regional disparities.

In the third part, we examined the development of regional disparities in Slovakia in recent years. We took into account three models of territorial division in order to eliminate the effect of the capital city. Regional disparities were studied by means of 12 partial indicators and then also by the integral indicator. In its creation, we used the method of distance from a fictitious object. Empirical analysis has brought some interesting findings. The assumption about the lower disparities in the use of territorial divisions that reduce the effect of capital city was confirmed only partially (for model C without the Bratislava region).

Surprisingly, we found a higher level of regional disparities in the use of model B (integration of Bratislava and Trnava region) compared to model A (8 regions). Assumption about the higher regional disparities dynamics in relation to the effect of capital city manifestation (model A) and lower rates of regional disparities growth in the effect of the capital city constraint (model B) and stagnating disparities in the effect of the capital city elimination (model C) was not confirmed. Although we found the highest rate of increase in regional disparities in the case of using the model A, in using the model B,

we found decrease in regional disparities and using the model C increase in regional disparities, but in a smaller rate than in the model A. We confirmed the assumption of stopping the growth of regional disparities measured by integral indicator in 2007, but whether it is only a short-term fluctuation or the beginning of a long-term trend, it will be shown by analyses of the next period. We confirmed the assumption of Slovak polarization on the developed west /northwest and the lagging east / southeast. We found that during the monitor period this polarization further crystallized. It indicates Košice region fall from 4th to 6th place and stagnation of penultimate Banská Bystrica region and the last Prešov region. We registered the position improvement of Žilina region, what could be in the connection with the massive influx of foreign investments and preferation of this region in regional policy.

In the fourth part, we studied through the analysis of two selected financial instruments whether regional policy in Slovakia contributed to a slowdown of regional disparities increase with particular regard to its impact on reducing East-West polarization of Slovakia. We pointed out that this policy did not reflect the priority of Slovakia to soften polarization to developed west / northwest and lagging southeast / east. West-East gradient was further strengthened. It is evidenced by the share of support, which from the presented schemes received two eastern regions (Košice and Prešov region) in relation to their portion to the number of population. Eastern Slovakia in any case reached the level of portion to development over the level of its portion to the number of population. Analysed regional policy instruments thus stimulated the deepening of its lagging behind other regions of Slovakia. It is essential to follow the aim in regional policy optimization and thus in sequence to stop the divergent tendencies among west and east of Slovakia.

Translated by Mgr. Anna Židová

ACTA FACULTATIS STUDIORUM HUMANITATIS ET NATURAE
UNIVERSITATIS PREŠOVIENSIS, PRÍRODNÉ VEDY, LIII.
FOLIA GEOGRAPHICA 18

FOLIA GEOGRAPHICA 18

<i>Editori:</i>	prof. RNDr. René Matlovič, PhD. RNDr. Kvetoslava Matlovičová, PhD. doc. RNDr. Radoslav Klamár, PhD.
<i>Náklad:</i>	300 výtlačkov
<i>Rozsah diela:</i>	171 strán
<i>AH:</i>	17,8
<i>Vydavateľ:</i>	Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove
<i>Vydanie:</i>	prvé, 2011
<i>Formát:</i>	B5
<i>Sadzba:</i>	Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, Ing. Ladislav Nagy
<i>Tlač:</i>	Tlačiareň Kušnír Prešov

ISSN 1336-6149 (Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae
Universitatis Prešovensis, Prírodné vedy)

ISSN 1336-6157 (Folia Geographica)